

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

SOBOTA, 4. JULIJA 1959
štev. 26., leto XVII.

LIST IZDAJA REPUBLIKI SVET
ZVEZE SINDIKATOV JUGOSLAVIJE
GLAVNI IN ODGOVORNI UREDNIK
IVO TAVČAR

LIST IZHAJA V UREDNIŠKI POVE-
ZAVI Z "RADOM" — NASLOV URED-
NIŠTVA IN UPRAVE: LJUBLJANA,
KOPITARJEVA 2, POST. PRED. 284 —
RACUN PRI MESTNI PRANILNICI V
LJUBLJANI ŠTEV. 600-11/606-1-3-221 —
POSAMEZNA ŠTEVILKA ŠTANE 20
DINARJEV — NAROCNINA JE: ČETRT-
LETNA 250, POLLETNA 500 IN LETNA
1000 DINARJEV — LIST TISKA CŽP
"LJUĐSKA PRAVICA" — POSTNINA
PLAČANA V GOTOVINI

List ustanovljen
20. novembra 1942

Svetozar Vukmanović-Tempo:

DEVET LET DELAVSKIH SVETOV

Letos mineva devet let, od kar je bil sprejet zakon o delavskih svetih, ki so pred tem delovali le kot posvetovalni organi v upravljanju gospodarskih podjetij. Čeprav je to časovno obdobje kratko, je dosedanja praksa socialistične graditve na vsej črti opravičila veliko spremembo v družbenih odnosih, ki je nastala v naši deželi z uvedbo delavskega samoupravljanja, zlasti še, če upoštevamo dejstvo, da so minila v naših pogojih dobra tri leta, preden so se delavski sveti usposobili za funkcije upravljanja gospodarskih podjetij. Zelo razgiban gospodarski razvoj, ki ga doživlja naše gospodarstvo prav v obdobju, ko delavski sveti upravljajo gospodarska podjetja, in še posebej dejstvo, da kaže doseženi tempo gospodarskega razvoja težnje po nadaljnjem pospešku, v vsakdanji praksi čedalje bolj potrjuje upravičenost delavskega samoupravljanja v naši deželi.

V okviru tega sestavka ne bi ponovno našteval vseh rezultatov, doseženih v družbenih odnosih, ki so nastali z uvedbo delavskega samoupravljanja. Zame je mnogo važnejše vprašanje, ali bi lahko dosegli več, kot smo. Ali upostavljeni družbeni odnosi ne zagotavljajo mnogo večjih možnosti za še hitrejši gospodarski razvoj? Kateri vzroki so vplivali in še vedno vplivajo na to, da nismo izkoristili vseh možnosti za še hitrejši gospodarski razvoj, itd. Ker so ta vprašanja še vedno zelo aktualna in zahtevajo pravičnejšo rešitev, ki preprečujejo še večjo veljavo delavskih svetov v upravljanju gospodarskih podjetij in še hitrejši gospodarski razvoj v celoti.

V glavnem je treba načeti predvsem dvoje osnovnih problemov. Težnja, da bi v sistemu delitve obravnavali celotni dohodek podjetij enotno, ne glede na to, ali ga dosežemo s prizadevanostjo delovnih kolektivov ali z vplivom objektivnih pogojev poslovanja, in pa težnja, da bi uporabljali enotno davčno mero za vse gospodarske panoge in za ves doseženi dohodek, sta sprožili potrebo, da bi sprejeli progresivno mero pri obdavčevanju dohodka podjetij in razen tega zelo ostro progresivnost, da bi tako posameznim visokoakumulativnim panogam in podjetjem ostalo čimmanj sredstev. Seveda tak način delitve sredstev mora imeti zelo negativne posledice za razvoj delovne storilnosti, ker progresivna stopnja obdavčenja zajema tako tisti del dohodka, ki nastane zaradi delovanja ugodnejših objektivnih pogojev, kakor oni del, ki ga dosežemo s prizadevanostjo delovnih kolektivov. Razen tega pa tak način delitve sredstev navzlic zelo ostri progresivnosti ne more odstraniti razširjenega pojavnosti, da ostajajo posameznim visokoakumulativnim gospodarskim panogam in podjetjem za samostojno razpolaganje znatna sredstva, ki jih je mogoče razdeliti na zaslužke delavcev, ne da bi se pri tem zmanjšali skladi podjetja.

V takih primerih je seveda potrebna intervencija družbene skupnosti, ki ne more dovoliti take neenakosti v zaslužkih delavcev, kolikor ti zaslužki ne izvirajo iz neenakosti v delovni storilnosti. Ker pa v dosedanja praksi nismo posvečali potrebne pozornosti znanstvenemu ugotavljanju dosežene storilnosti, se je naša družbena intervencija praktično omejevala na izenačevanje zaslužkov (z izenačevanjem tarifnih postavk, s prepojedjo izplačevanja več kot dveh ali treh plač nad tarifnimi postavkami itd.), ne glede na doseženo produktivnost dela. Od tod v našem gospodarstvu pogosti pojavi, da so ostali zaslužki delavcev v glavnem isti, čeprav so razlike v delovni storilnosti znatno večje. Vse te naše intervencije so seveda morale negativno vplivati na razvoj delovne storilnosti.

Drugič, težnja po enotni davčni meri za ves dohodek je spravljal nekatero nizkoakumulativno gospodarske panoge in podjetja v položaj, ko niso mogle izplačevati delavcem niti minimalnih, z zakonom zajamčenih, osebnih dohodkov. V sistemu delitve se je uveljavilo načelo, da družbena skupnost vnaprej priznava skupno potrošena sredstva za delovno silo v višini minimalnih osebnih dohodkov ne glede na doseženo

4. JULIJ — DAN BORCA! OB TEM PRAZNIKU NE ZASTANE SPOMIN LE NA PETIH LETIH OGORČENIH BOJEV Z OKUPATORJEM, MARVEČ RAZBIRA IZ PARTIZANSKE PUSKE VSO BEDO PRETEKLIH DESETLETIJ, KO JE JECAL NAS CLOVEK POD JARMOM DESPOTSkih OBLASTNIKOV, KO JE KLJUBOVAL NEČLOVESKIM SILAM IN ZASTAVLJAL SVOJ KORAK PO POTI, KI MU JO JE OZNAČEVALA VODITELJKA PROLETARIATA — KOMUNISTIČNA PARTIJA. DAN BORCA NAM V LETOSNJEM JUBILEJNEM LETU PRISPEVUJE O ŠTRIDESETH LETIH, V NJEM SO VTIŠNJENA ZMAGOSLAVJA POVOJNEGA ČASA KO DELAVEC IZ LETA V LETO OCITNEJE UVELJAVLJA SVOJO RAZREDNO ZAVEST OB SAMOSTOJNEM GOSPODARJENJU IN S TEM OBLIKUJE SVOJE ŽIVLJENJE. NA SLIKI: ORIGINALNA FOTOGRAFIJA IZ BOJEV NA SUTJSKI ENOTE II. PROLETARSKA DIVIZIJE NA POTI ČEZ ZASILNI MOST NA REKI SUTJSKI

storilnost. S tem je postal instrument naše socialne politike, hkrati tudi instrument politike delitve dohodka. S tem pa so se odprla vrata najrazličnejšim računom znotraj komun in podjetij: kako pridobiti večja sredstva, in sicer ne na temelju večje storilnosti, temveč na osnovi povečane zaposlenosti.

Obstoj minimalnih osebnih dohodkov kot instrumenta za delitev dohodka povečuje skupna sredstva, ki ostanejo podjet-

ju za prosto razpolaganje tudi v primeru, če se zmanjša delovna storilnost. Res je, v tem primeru se hkrati zmanjšajo tudi osebni dohodki posameznikov, ker se povečana sredstva delijo na večje število delavcev, toda če pri tem upoštevamo tudi interese komune, je-ve račun drugačen.

V položaju, ko komuna formira svoje sklade (proračunskega, stanovanjskega, za socialno zavarovanje itd.) iz osebnih do-

hodkov delavcev, postane razumljivo prizadevanje večine komun, da bi se rešile začasno nezaposlene delovne sile na račun določenega pritiska na zaposlovanje v podjetjih ne glede na to, ali je podjetjem potrebna nova delovna sila, in ne glede na to, ali bo novo zaposlovanje povzročilo nižjo storilnost. Takšno zaposlovanje nove delovne sile pa je mogoče, ker v naših podjetjih še vedno ni izveden notranji sistem delitve sredstev, ki bi bil delavcu razumljiv, vezan na doseženo storilnost in bi v praksi jasno kazal slehernemu delavcu, da zaposlovanje odvečne delovne sile nujno zmanjšuje zaslužke drugih delavcev. Razumljivo je, da so tudi takšne težnje negativno vplivale na razvoj delovne storilnosti.

Za oceno, ali in koliko deluje sedanj sistem delitve sredstev med družbeno skupnostjo in podjetjem stimulativno in povečuje produktivnosti dela, ni bistvenega pomena, koliko sredstev povprečno ostane gospodarskim podjetjem, temveč kako so ta sredstva razporejena in ali so razporejena v sorazmerju z doseženo delovno storilnostjo. Iz teh razlogov je izredno važno vprašanje ugotavljanja in merjenja dosežene delovne storilnosti na znanstveni osnovi, kar se je v zadnjem času že začelo na pobudo Centralnega sveta ZSJ.

Prve raziskave, ki so se zvrstile te dni, kažejo ne le to, da je delovno storilnost mogoče ugotavljati, temveč da to lahko postane naše osnovno merilo pri delitvi dohodka tako med gospodarskimi panogami in sorodnimi podjetji kakor tudi znotraj posameznih podjetij na zaslužke delavcev. Raziskave kažejo, da nastajajo razlike v doseženem dohodku na zaposlene delavca ali po enoti vloženih sredstev praviloma zaradi slabšega dela in prizadevnosti delovnih kolektivov. Res je, razlike nastajajo tudi zato, ker posamezne gospodarske panoge in podjetja nimajo enakih obveznosti do družbene skupnosti, in sicer zaradi ugodnejših pogojev poslovanja ne glede na to, ali se ti ugodnejši pogoji kažejo v sodobnejših sredstvih za proizvodnjo ali v boljših naravnih ali tržnih pogojih itd.

Prav zato je naloga sindikatov in še posebej sindikalnih vodstev, da nenehno ugotavljajo in vsklajajo odnose med podjetji glede izenačevanja njihovih obveznosti do družbene skupnosti. Gospodarstvo se nenehno razvija, z njim pa se nepretrgoma razvijajo in spreminjajo tudi pogoji poslovanja gospodarskih organizacij, zato so lahko upostavljeni odnosi med podjetji danes pravilni, jutri, v spreminjenih pogojih pa že ne več. Od tod tudi potreba, naj sindikalna vodstva nenehno vsklajajo odnose med gospodarskimi

(Nadaljevanje na 3. strani)

PRAZNIK RUDARJEV

Posebno doživetje je srečanje z možmi s čeladami in jamščaricami. To so ljudje posebnega kova! Njihove obraze, njihovo govorico in celo njihove navade oblikuje svojevrsten svet — podzemlje. Sami s seboj, odmaknjeni od vrveža mesta in vasi, navezani drug na drugega, so rudarji enaki mislecu, ki v samoti oblikuje svojo modrost.

Rudarjeva misel pa je bila udarna pest našega proletariata. Današnji spomin na štiri velika desetletja je neizbežno prepleten z revolucionarnimi dogodki v Trbovljah, obračunavanji z orjunaši in žandarmerijskimi bajonetmi, mnogimi gladovnimi stavkami, upornimi štrajki malone po vseh naših rudnikih, sabotažnimi akcijami in ne nazadnje z osvobodilnim bojem, v katerem je stal rudar tesno ob kovinarju, tovarniškemu delavcu ali kmetu, v vrstah Komunistične partije. Ta spomin združuje v sebi rudarski dan — 3. JULIJ — kot delovno zmago slavlje rudarja, knapa velenjskih, laških, zasavskih ali kočevskih revirjev.

Nekje je zraslo mesto! Z novo separacijo in novimi sloji premoga tudi novi delavci — rudarji. Velenje je danes takšno, da ga ne spoznaš!

Drugo staro mesto spreminja svoj obraz! Široke ulice, svetle zgradbe, prostrani trgi, kulturni domovi — to je razglednica današnjih Trbovelj in Zagorja.

V Krmelju so praznovali 150-letnico svojega rudnika! Koliko rudarskih družin se lahko pohvali s svojimi pradedi in dedi, ki so znali vzbujati v svojih naslednikih ljubezen do jame in premoga!

In Kočevje! Čas se je igral z njegovim revirjem kot vihar z nemočnim drevesom; danes pa stoji trdno kot le kaj in iz njegovih kopov romajo težki stotri rjave rude v širni svet. Delo in jasen pogled v bodočnost sta prerodila rudnik in rudarja, čas je približal rudnik mestu. Nov rudarski dom — v marsičem edinstven pri nas — vabi v svoje prostore svobodaše in »partizane«.

Rudarski dom v Kočevju stoji ob glavni cesti, nekaj korakov od rudniške uprave. V spodnjem prostoru ima malo sobico lovsko družina, ki je v tem kraju še zlasti številna; v prličju najdemo prostor za sindikalno podružnico in razne društvene organizacije, za športnike in poleg njih za društvo »Svoboda«. V gornjem nadstropju pa si deli rudniška godba veliko dvorano z delavskim svetom rudnika. Rudarski dom je mojstrsko delo arhitekta Kregarja. Dom ob vohodu opozarja nase s simbolično podobo rudarjev, rudarskih žena in otrok, ki jih je vklesal v zid prof. Stane Jarem.

Tako je povsod kaj novega in lepega, povsod je pripoved o življenju rudarjev pri nas — pripoved o veselju in zadovoljstvu. Ta pripoved bogate starejši s tisoč resnicami o nekdanjem boju za kruh in delavske pravice, mlajši pa z zavestnim vrednotenjem današnjega utripa.

Razmah stanovanjske gradnje in s tem nenehno izboljševanje življenjskih pogojev, mehanizacija separacij in šahtov, boljši delovni pogoji, delovna zaščita in skrb za zdravje, skrajšana delovna doba rudarja, katerega delo je nemara med vsemi najtežje. Letni oddihi in še in še bi lahko naštevali stvari, ki jih danes oblikuje delavsko samoupravljanje, ki jih usmerjajo in jim narekujejo razvoj rudarji sami.

Lepo in prav je, da se pridružimo praznovanju, da napišemo te skromne beležke ob prazničnem dnevu rudarjev, da ser vselej pred nami, kadar primerjamo sedanost s preteklostjo in si ob tem zamišljamo prihodnost.

Jutrišnji dan ni odvisen samo od huntov in kubikov, njegova vrednost in lepota sta predvsem v človeku, v tistem molčecem delovnem mislecu, ki s čelado na glavi in z jamščarico v roki rije pod zemljo — v našem rudarju!

BISTVENO JE RAZMERJE

med dohodkom podjetja in osebnimi dohodki

V tarifni politiki so sedaj v središču naše pozornosti predvsem tri zadeve.

Prva je, kakšne in kolikšne ekonomske učinke povzročajo v posameznih podjetjih spremembe v nagrajevanju delavcev, ki smo jih uveljavili z novimi tarifnimi pravilniki?

Druga zadeva, ki nas nadalje zanima pa je, kako vplivajo premiki v načinu nagrajevanja, ki so jih v posameznih kolektivih napravili, na praktična družbeno-ekonomska razmerja med posameznimi delavci, delovnimi skupinami itd.?

In končno, naše zanimanje ne more mimo vprašanja, kako v posameznih podjetjih, v katerih so prešli na nove oblike nagrajevanja po učinku in po poslovnem uspehu, uveljavljajo nove oblike, s kakšnimi problemi se srečujejo, kakšne nove naloge na področju organizacije dela in poslovanja jim spremenjen način nagrajevanja odpira, kako in s kakšnimi silami se lotevajo izpolnjevanja teh nalog. Kratkotrajno, zanima nas proces uveljavljanja novih oblik nagrajevanja in prizadevanja posameznih kolektivov, tako organov upravljanja kot strokovnih kadrov zato, da bi nov način nagrajevanja v njihovem podjetju čimprej ekonomsko in družbeno učinkovito zaživel?

Ustavimo se kar pri prvem vprašanju, ki vzbuja našo po-

zornost: kakšne ekonomske učinke povzročajo nove oblike nagrajevanja?

To je vsekakor najbistvenejše vprašanje. Gre namreč zato, v kakšnem obsegu in v kolikšni meri bodo nove oblike nagrajevanja ugodno vplivale na porast produktivnosti dela in na povečanje poslovnih uspehov.

Pri izdelovanju letošnjih tarifnih pravilnikov smo zaznamovali neverjetno velik porast del in delovnih mest, na katerih bodo zaslužek obračunavali po merilih dela, po učinku. Prišlo pa je tudi do različnih premikov v višini obračunskih tarifnih postavk, cenikov del in podobno. Zaradi vse pestre problematike, ki se nam je na tem področju razgrnila (ko smo prepusili nagrajevanje delavcev kolektivom samim in njihovi politiki gospodarjenja s čistim dohodkom zaradi bogate iniciative, ki so jo v večini kolektivov pokazali), so se v praksi izkazala vsa merzla in administrativna merila za družbeno vsklajevanje zaslužkov kot neuporabna in prežvela. Izjalovili so se vsi poizkusi, da bi vsklajevali, beri izenačevali, tarifne postavke med delavci enakih kvalifikacijskih kategorij in podobno. Postalo je povsem jasno, da tarifna postavka ničesar ne pove, čim je iztrgana iz ekonomske celote podjetja, da ničesar ne pove, če ob njej ne vidimo čistega dohodka podjetja, po-

litike, ki jo podjetje vodi pri razpolaganju s svojimi sredstvi, če ob njej ne vidimo delovnih norm, cenika del in drugih meril za nagrajevanje. Prav tako se je jasno izkazalo, da so po strokovnih kvalifikacijah izenačeni delavci dejansko zelo različno strokovno razgledani in vešč, da opravljajo različna opravila in da dosegajo zelo različne delovne in poslovne učinke pri enakih materialnih pogojih.

Zaradi teh konkretnih sprememb v tarifni politiki se morajo seveda primerno spremeniti tudi družbena merila, po katerih je mogoče presojeti, kakšno politiko nagrajevanja vodijo v posameznih kolektivih. Vsekakor je pri tem izhajati iz osnovnega gospodarskega pokazatelja: kolikšen dohodek doseže gospodarska organizacija na 1 dinar izplačanih osebnih zaslužkov, oziroma, v kakšnem razmerju so dohodek in izplačani osebni dohodek?

Iz tega jasno izhaja, da za presojo politike nagrajevanja ni bistveno, koliko sredstev dobe delavci v posameznih podjetjih po tarifnih postavkah, ampak je bistveno razmerje med dohodkom in osebnimi dohodki. Razmerje med celotnim seštevkom tarifnih postavk in dohodkom namreč ničesar ne pove, ker kolektivi sami odreja ostala merila za delitev čistega dohodka na osebne dohodke. Zaradi tega se lahko primeri, da imajo v nekem podjetju zelo ugodno razmerje med vsoto tarifnih postavk in dohodkom, imajo pa zaradi nesmotrnega nagrajevanja po učinku (nizke norme), slabosti v premiranju (dodatne tarifne postavke), zaradi številnih dodatkov (za starost, za stalnost itd.) in ekonomsko nesmotrne delitve »viška« zelo neugodno razmerje med dejanskimi osebnimi zaslužki in dohodkom, razmerje, ki pokaže stvarno produktivnost.

Podoba o tem, kakšno politiko nagrajevanja vodi posamezni kolektiv, oziroma, kakšne ekonomske uspehe povzročajo določena politika nagrajevanja, lahko torej dobimo le, če primerjamo razmerja med izplačanimi osebnimi dohodki in dohodkom v letošnjem letu z enakimi podatki iz enakega razdobja v preteklem letu. Načeloma velja ugotovitev (so seveda posamezne izjeme, ki jih je posebej proučiti), da smotrno gospodarijo z osebnimi zaslužki v tistih podjetjih, kjer se popravlja razmerje med osebnimi dohodki in dohodkom v korist slednjega (kljub temu, da se osebni zaslužki povečujejo), oziroma, kjer raste dohodek podjetja v razmerju na 1 dinar izplačanih osebnih zaslužkov. Na podoben način, samo še z večjo previdnostjo in posluhom za objektivne razlike med podjetji, pa je mogoče primerjati tudi politiko nagrajevanja, ki jo vodijo v posameznih sorodnih kolektivih. V tistih kolektivih, kjer dosegajo na 1 dinar osebnih zaslužkov

manjši dohodek, je produktivnost nižja kot v ostalih in obratno.

Prav je, da sindikati in ostali politični činitelji s tega vidika presoajo tarifno politiko, ki jo vodijo kolektivi v posameznih podjetjih. Ob sestavljanju letošnjih tarifnih pravilnikov smo se namreč dogovorili, da bomo v podjetjih tako gospodarili, da bodo osebni zaslužki delavcev rasli samo vzporedno s povečanjem produktivnosti, ki mora biti realizirana v povečanem dohodku. Dogovorili smo se, da bomo osebne zaslužke vezali na delovne učinke in tako dosegli, da bodo avtomatično rasli in zaslužki in produktivnost. Podatki o gibanju proizvodnje, zaposlenih, o delovnih učinkih, o dohodku in o izplačanih osebnih dohodkih nam bodo sedaj pokazali, kako smo se v posameznih podjetjih držali omenjenega družbenega dogovora in v kolikšnem obsegu smo uspeli uveljaviti tak način nagrajevanja ter kakšne plodove nam daje, oziroma obeta.

Samo na osnovi take podobe o dejanskem stanju stvari, bomo mogli v bodoče uspešno politično delovati: posredovali bomo pozitivne izkušnje na področju nagrajevanja, ki se bodo ekonomsko izkazale v posameznih podjetjih med kolektivi in politično posredovali v primerih, če se v kolektivih ne morejo ostreiti mezdnih in administrativnih šablon, ki jim onemogočajo uvedbo sodobnejšega nagrajevanja.

To je, kot rečeno, prva zadeva, ki nas sedaj zanima na področju tarifne politike. Zasluži res vso pozornost celotnega sindikalnega aktiva.

Roman Albreht

s predsedniki občinskih ljudskih odborov. Socialistična zveza delovnega ljudstva pa bo o problemih blagovnega prometa razpravljala s člani potrošniških svetov.

Plenum Federacije sindikatov javnih služb. Dne 30. junija je bil prvi plenum Federacije sindikatov javnih služb, na katerem so udeleženci izvolili predsedstvo in tajništvo. Za predsednika federacije je bil izvoljen tovariš Branko Babič. Predsedstvo bo po predlogih resniških odborov, ki so vloženi v federacijo, izdelalo podoben delovni načrt.

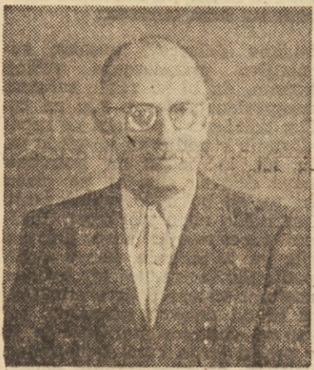
Pri okrajnem sindikalnem svetu Maribor so osnovali pravno posvetovalnico, ki posluje dvakrat mesečno. Člani sindikatov dobijo odgovore na svoja vprašanja tudi pisмено, če se ne morejo sami zglasiti na posvetovalnici.

Predsedstvo republiškega odbora sindikata kmetijskih delavcev je na zadnji seji razpravljalo o bodočih nalogah in med drugim sklenilo, da bo gospodarski odbor zbiral določene podatke o gibanju proizvodnje, dohodka, osebnih dohodkov itd. v petnajstih gospodarskih in združnih organizacijah. Gospodarskemu odboru je bilo tudi naročeno, naj pripravi gradivo za posvetovanje direktorjev, predsednikov delavskih svetov in sindikalnih podružnic kmetijskih posestev, na katerem bodo razpravljali o nalogah, ki jih je treba uresničiti, da bi pospešili razvoj kmetijske proizvodnje. Razpravljali naj bi tudi o problemih nagrajevanja. Gospodarski odbor naj bi prav tako organiziral posvetovanje s predstavniki kmetijskih šol. Na njem naj bi razpravljali o nagrajevanju po učinku na posestvih, ki so priložna šolam. Nevzdržno je namreč, da bi delavci na teh posestvih bili še sedaj nagrajeni samo po času, medtem ko je na ostalih posestvih že uveljavljeno nagrajevanje po proizvodnji.

Občinski sindikalni svet Crnomelj je na seji predsedstva dne 26. junija razpravljal med drugim o tarifni politiki gospodarskih organizacij. Ugotovil je, da so nekatere gospodarske organizacije preveč odlašale s sestavo tarifnih pravilnikov, ponekod pa da so poviševali tarifne postavke. Sklenili so, da bo občinski sindikalni svet še vnaprej spremljal tarifno politiko v podjetjih.

Člani tajništva okrajnega sindikalnega sveta Novo mesto so na zadnji seji razpravljali o problemih tržišča. Med drugim so sklenili, da je treba nenehno spremljati gibanje cen na trgu in ugotavljati zaloge, ki nas sedaj zanima na področju tarifne politike. Zasluži res vso pozornost celotnega sindikalnega aktiva.

V spomin staremu revolucionarju

Pred dnevi so gradbeni delavci spremlili na zadnji poti Ignaca Tratarja, starega borca-revolucionarja in iskrenega tovariša. Njegova življenjska pot je bila trda, vendar na njej ni nikoli omagal.

Kapitalistična Jugoslavija zanj ni imela ne dela in ne kruha. Kot mnogi rudarji, predvsem iz trboveljskih revirjev, pregnani zaradi stavke leta 1924, se je napotil tudi Ignac Tratar v tujino, v Francijo in si našel zaposlitev v rudarskem revirju Merlebach-Stüring in pozneje še v drugih krajih. Kapitalistični režim je bil povsod enak - izkoriščevalski in Ignac se je takoj vključil v sindikat rudarjev, v njem vseskozi aktivno deloval - se boril proti izkoriščanju.

Tamkajšnje revirje so v tistih letih pretresale stavke in protidraginjske akcije. Ignac Tratar ni v njih samo aktivno deloval, temveč je znal s svojo organizacijsko sposobnostjo v vse

te akcije pritegniti tudi ostale sodelavce. Čeprav je bilo izseljenec prepovedano kakršnokoli aktivno politično delovanje, je bil Ignac vedno tam, kjer so se zbirali razredno zavestni delavci. Tovariši, ki so ga spremlili na zadnji poti, vedo povedati, da je bil aktiven član delavskega pevskega društva »Freiheit«, član šahovskega in esperantskega kluba, še več, bil je soustanovitelj slovenskega kolektorskega društva v Stüring-Vendelu. Skratka, delal je v vseh naprednih delavskih organizacijah. Zaradi njegovega aktivnega dela in njegovih organizacijskih sposobnosti ter predanosti delavskemu razredu ga je Komunistična partija Francije kmalu sprejela v svoje vrste in mu dajala vedno nove in večje naloge, predvsem naloge v sindikatu rudarjev. Takratni Centralni komitee KPJ pa mu je naročil, da organizira partijsko celico za Slovence v Stüring-Vendelu ter da med drugim organizira Rdečo pomoč. Prvi sekretar te partijske celice je bil pokojni Ignac.

Leta 1934, ko so delavci v teh premogetnih revirjih praznovali 1. maj, ko so imeli prvomajske manifestacije, je Tratar tako kot tisti, ki so se teh manifestacij udeležili, izgubil delo in kruh. Premogokopna družba ni trpela v svojih vrstah ljudi, ki so se borili za delavske pravice.

Toda, takšna krivica Ignacu ni vzela poguma, še naprej je nadaljeval svoje politično in revolucionarno delo med slovenskimi rudarji v ostalih krajih Francije, kamor ga je poslala Komunistična partija.

Pred drugo svetovno vojno se je vrnil v svoj rojstni kraj. Po okupaciji naših krajev je ilegalno nadaljeval revolucionarno delo, toda okupatorji so ga odkrili in čele po osvojitvi se je vrnil v izgnanost iz italijanskih in nemških taborišča.

Pot Ignaca Tratarja je bila pot starega delavskega borca, revolucionarja in iskrenega tovariša.

V soboto, 27. junija je bila seja organizacijsko-političnega odbora republiškega sveta sindikatov Slovenije. Na seji so razpravljali o organizaciji sindikalnih podružnic v sindikatih prosvetnih in znanstvenih delavcev, društvu upokoencev, sindikatu obrtnih in komunalnih delavcev ter sindikatu kmetijskih, živilskih in tobačnih delavcev Slovenije.

KONGRESNE TEME

VEČ POBUD IN PREDLOGOV

za izpopolnitev družbenega samoupravljanja

Tovarišica Lidija Šentjurc je v svojem govoru na seji komisije za delavsko in družbeno upravljanje IV. kongresa ZKS opozorila, da je boj za izpolnjevanje že začrtanih nalog na področju delavskega in družbenega upravljanja pomembna naloga komunistov, vendar ni edina dolžnost. Poudarila je, da so nekateri tovariši v razpravi povsem pravilno ugotavljali, da so naši organi družbenega samoupravljanja samostojni parlamenti, ki morajo črpati vsebino svojega dela iz lastnih sil, razmer in konkretnih pogojev, v katerih žive in delujejo, ter na osnovi tega odstranjevati nasprotja med posameznikom in družbo, med podjetjem in občino, med občino in republiko in celotno družbo, in na tak parlamentaren način iskati najbolj konstruktivne predloge za hitrejšo rast socializma. To je eno področje dejavnosti komunistov. Druga, nič manj pomembna naloga organov družbenega upravljanja in predvsem komunistov v teh organih pa je ustvarjalen pristop k problemom.

Iz razprave tovarišice Lidije Šentjurčeve

»V referatu tovariša Marinika, v koreferatu tovariša Kavčiča in tudi v predlogu resolucije je bilo dovolj jasno postavljeno vprašanje nadaljnjih krepitve materialne baze družbenega samoupravljanja. Nedvomno je od prvih začetkov razvoja družbenega samoupravljanja pa do danes storjena na tem področju precejšen razvoj. Vendar mislim, da so na tem področju potrebni še nadaljnji koraki. V pripravi je nov proračunski sistem, ki naj bi našim komunam predvsem dal večjo materialno osnovo in večjo vsklajenost dolžnosti in pravic, ki jih prenašamo na komune. Popolnoma razumljivo je, da bo nov proračunski sistem, ki sloni na večji povezavi z osebnimi dohodki proizvajalcev na področju občine, lahko popolnejši in bo uspešneje začel delovati, če bodo komunisti, ki delajo v naših komunah in njihovih organih, te teze ali načrt zakona ustvarjalno in temeljito proučili in dali svoje sugestije.

Le tako ga bomo potem lahko tudi izvajali z veliko večjo govorostjo, če bomo že v pripravljalnih delih, v času javne razprave, čimbolj ustvarjalno sodelovali in če ne bomo prepusili tega samo strokovnjakom, finančnikom, pravnikom itd.

Opozorila bi še na drug izredno važen tekst, ki bo sedaj prav tako dan v javno razpravo. To je prednačrt zakona o družbeni evidenci in kontrolah. Ta zakon ima po naši oceni dopolnilni značaj in je prispevek k dosežanim napotkom za razvijanje materialne baze organov družbenega upravljanja. V razpravi je marsikdo navajal konkretne primere zlorabe pravic, ki jih imajo organi družbenega samoupravljanja. Razumljivo je, da moramo v perspektivi - če hočemo še bolj krepiti materialno bazo organov družbenega samoupravljanja - zagotoviti pravilno kontrolo in evidenco nad poslovanjem teh samoupravnih organov. Morali bomo ustvariti

sel, kako dati našim osnovnim organom samoupravljanja večjo ekonomsko osnovo za boljše in uspešnejše izvajanje njihovih nalog. Tudi tu stojijo pred nami ogromne naloge in to ne samo pred hišnimi sveti, pred občinskimi ljudskimi odbori, ampak predvsem pred komunisti, da bodo naši delovni ljudje razumeli smisel novega sistema in večje usmeritve na ekonomske osnove tudi pri gospodarjenju s stanovanjskimi skladi. Vsi ti problemi pridejo v javno razpravo, želimo pa je opozoriti, da nas v zvezi s temi nalogami čaka precej dela. Se pravi, pred sabo imamo poletje in jesen za priprave, če nočemo, da se izvajanje sistema zavleče in da potem spet govorimo o subjektivnih slabostih, da ne bomo lovili političnega razpoloženja za rep, ampak da bomo vnaprej pripravili delovne množice, da bodo razumele pomen delovanja ekonomskih zakonov tudi na področju stanovanj, kar bo imelo za posledico boljše življenje stanovanj, hitrejšo gradnjo itd.

In še en sklop vprašanj za javno razpravo. To je organizacija zdravstvene službe. Tudi na tem področju je potrebno čimprej storiti energične ukrepe, da izboljšamo poslovanje naše zdravstvene službe. Zakoni, oziroma teze ali načrt, karkoli bo že prišlo v javno razpravo, imajo namen vnaprej mobilizirati naše delov-

ne ljudi, saj je področje zdravstva tisto področje - prav tako kot šolstvo - kjer je vsak človek prizadet in aktivno angažiran. Predlog novega zakona ima morčan poudarek na krepitvi organov družbenega samoupravljanja v zdravstveni službi. Mislim, da je to tudi eden tistih zakonov, oziroma tistih dokumentov, ki ne zaslužijo le pozornost zdravstvenih delavcev, ampak vseh komunistov, zlasti tudi naših proizvajalcev, ki dajejo gmotno osnovo za funkcioniranje vseh teh služb.

Ta področja sem našela predvsem zaradi tega, da ilustriram svojo prvotno misel. Čutili smo nasprotje med funkcioniranjem sistema direktne demokracije in našimi sedaj veljavnimi predpisi, in tudi, da je tu treba napraviti reformo, dopolnitev ali pa celo nove osnove, nove zakone za posamezna področja. Da nam bo po spodaj dajemo pobudo, da od spodaj z mnogo bolj ustvarjalnim odnosom do problemov dajemo sugestije našim organom in organizacijam za izpolnjevanje mehanizma in predpisov, ki jih na posameznih področjih potrebujemo. To pa pomeni, da morajo naši občinski in okrajni komiteji večkrat kompleksno proučiti mehanizem družbenega samoupravljanja in ugotoviti, v čem so na določenih področjih osnovne slabosti.

Devet let delavskih svetov

(Nadaljevanje s 1. strani)

panogami in podjetji glede razpolaganja s sredstvi skladno z doseženo delovno storilnostjo.

Kakor je znano, je nastala v našem sistemu delitve dohodka letos še ena velika sprememba: tarfna politika je postala notranja zadeva vsakega delovnega kolektiva. Poprej je bil tarfni pravilnik hkrati instrument za notranjo delitev zasluzka na posamezne delavce, kakor tudi instrument za delitev sredstev med družbeno skupnostjo in podjetjem. Takšen položaj je silil večino podjetij, da niso usmerjala svoje tarfne politike v skladu s potrebami notranjih gospodarskih odnosov, temveč v zmanjševanje obveznosti podjetja do družbene skupnosti. Iz tega pa ni moglo priti nič drugega kakor izigravanje obveznosti do družbene skupnosti v smislu zadrževanja, da ne rečem zastoja v razvoju delovne storilnosti.

Razumljivo je torej, zakaj smo letos odločno prešli na načelo, da tarfni pravilniki niso več instrument za delitev sredstev med družbeno skupnostjo in podjetjem, marveč izključno instrument notranje delitve zasluzkov delavcev. Ta usmeritev v tarfni politiki je povsem ustrezala celotnemu sistemu delitve dohodka pri nas. Ko smo dali delovnim kolektivom pravico, da sami razporejajo sredstva v sklade podjetja in v zasluzke delavcev, ni več razloga, da jim ne bi dali tudi pravice, da sami razdeljujejo ves sklad osebnih dohodkov na zasluzke posameznih delavcev v skladu z doseženo storilnostjo.

Res je, uveljavljanje tega načela v praksi je bilo letos precej oteženo zaradi neurejenih vprašanj v zvezi z delitvijo sredstev med družbeno skupnostjo in podjetjem, kar sem omenil poprej. To pa ni bila nepremagljiva ovira, čeprav je ta pojav v določenem smislu vplival na oblikovanje zasluzkov v nekaterih podjetjih na mnogo višji ravni, kot pa je bila dosežena storilnost. Izenačevanje teh neenakosti v odnosih med zasluzki in storilnostjo bo očitno postopno, ker podobnih nepravilnosti ni mogoče popolnoma odstraniti v razvijajočem se gospodarstvu, kakršno je naše. Te nepravilnosti lahko postopno odstranjujejo le sindikati ter drugi družbeni in državni organi.

Vendar so se v dosedanji dejavnosti v zvezi s tarfnimi pravilniki pokazale težnje, ki zahtevajo ne le skrbno analizo vzrokov, marveč tudi sistematično akcijo za odstranitev tako težnj kakor vzrokov, zaradi katerih nastajajo. Na prvem mestu naj omenim težnjo linearnega zviševanja tarfnih pravilnikov skoraj v vseh gospodarskih podjetjih ne glede na to, ali bo takšno povečanje zmanjšalo sklade podjetij ali pa sredstva za druge oblike nagrajevanja. Od kod te težnje? Kje so njihove korenine? Na to vprašanje je en sam odgovor: korenine takih težnj so v dosedanji praksi, za katero je značilno, da so bile tarfne postavke hkrati tudi instrumenti za delitev sredstev med družbeno skupnostjo in podjetjem; zato so se naši kadri navadili pojmovati tarfne postavke kot instrumente, od katerih je odvisno, koliko sredstev bo ostalo podjetju za prosto razpolaganje. Razen tega je družbena skupnost v dosedanji praksi zelo pogosto administrativno posegala (in še posebej vmes, da bi preprečila občutno večanje zasluzkov delavcev nad zasluzki po tarfni pravilnikih, kar je pri delavcih moralo ustvariti prepričanje, da so le tarfne postavke nekaj zanesljivega in da edino tarfni postavki ni mogoče zmanjševati z administrativnimi posegi.

Takšne težnje seveda morajo negativno vplivati tako na razvoj podjetja in na gibanje storilnosti kakor tudi na končno oblikovanje delavskih zasluzkov. Če so vsa sredstva vnaprej razdeljena na tarfne postavke ter jih ne ostane dovolj za sklade podjetja in tudi za druge oblike nagrajevanja po učinku, ni mogoče pričakovati posebnega napredka v razvoju proizvodnje in storilnosti in v tej zvezi ne višjih zasluzkov delavcev. Ze dejstvo, da so se take težnje pojavile v večini podjetij, jasno kaže, da delavci še vedno niso doumeli, da tarfne postavke v sedanjih pogojih ne pomenijo skupnih zasluzkov delavcev, (in tudi niso osnova za delitev med družbeno skupnostjo in podjetjem), marveč so le eden izmed

instrumentov za notranjo razdelitev skupnega sklada osebnih dohodkov na posamezne delavce.

V dosedanji praksi pri izdelavi tarfni pravilnikov pa se je pojavila tudi težnja, da se tarfni pravilniki izdelujejo ločeno od urejanja skupnih odnosov v podjetju pri delitvi razpoložljivih sredstev za delavske zasluzke. Pri veliki večini podjetij se je uveljavila napačna praksa, po kateri ločeno izdelujejo tarfne pravilnike in pripravljajo nagrajevanje po enoti proizvoda. Nagrajevanja po enoti proizvoda pa ne moremo izoblikovati, ne da bi določili odnose med delovnimi mesti v proizvodnem procesu, prav tako kakor ni mogoče ostati samo pri določanju tarfni postavk v pravilnikih, ker bi takšna usmeritev spremenila nagrajevanje po delu pravzaprav v nagrajevanje po času, to pa ne bi ustrezalo našim družbenim odnosom, ker bi zaviralo nadaljnji gospodarski razvoj.

Korenine takih težnj so vse, kakor v zastarelem pojmovanju, po katerem se problema nagrajevanja delavcev lotevamo še vedno s stališča reševanja potreb zastarele, v bistvu obrtniške proizvodnje, ne pa s stališča zadovoljevanja potreb sodobne industrijske proizvodnje. Od tod tudi usmeritev večine naših kadrov, da rešujejo probleme notranje delitve sredstev na posamezne delavce s tarfnimi pravilniki, v katerih prevladujejo načela nagrajevanja po kvalifikacijah in času. Spričo tega je razumljivo zelo počasno reševanje problemov v zvezi z uvedbo nagrajevanja po delovnem učinku, oziroma po enoti proizvoda, pri čemer bi popolnoma uveljavili načelo nagrajevanja po delovnem učinku vsakega posameznega delavca. Razumljivo je, da bomo ta odpor tehničnih kadrov proti uvajanju nagrajevanja po enoti proizvoda premagali najhitreje, če se bo hkrati spremenil tudi dosedanji sistem njihovega nagrajevanja in bomo

prešli od plačevanja po času na plačevanje po doseženi povprečni delovni storilnosti v podjetju ali v obratu, ki ga vodijo.

Te težnje, ki jih je pokazala dosedanja praksa pri izdelavi tarfni pravilnikov, so morale negativno vplivati na razvoj delovne storilnosti, ker se je nagrajevanje delavcev v bistvu omejevalo na nagrajevanje po času in po kvalifikaciji. Če hočemo bolj smelo razvijati delovno storilnost in zviševati delavcem zasluzke, morajo sindikalne organizacije in organi upravljanja v podjetjih pripraviti sodobnejši sistem nagrajevanja delavca po skupnih rezultatih njegovega dela. Z uvedbo sodobnejšega sistema nagrajevanja je namreč nujno ugotoviti delež sklada osebnih dohodkov v vrednosti ustvarjene enote proizvoda in nagrajevanje delavca spraviti v odvisnost z doseženimi rezultati v skladu s tako postavljenimi normativi, ki se lahko — to mimogrede — spremenijo le ob uvedbi novega stroja v proizvodni proces itd.

Takšno povezovanje delavskih zasluzkov s skupno doseženimi rezultati dela pri enoti proizvoda seveda ni preprosta reč. Nasprotno, urediti je treba celo vrsto drugih vprašanj, ki v naših podjetjih še vedno niso rešena. Treba je ugotoviti lastno cenno in normative porabe delovne sile, surovin, energije itd., ker brez tega ni mogoče ugotovljati delovnega učinka vsakega delavca. Dalje, konkretno in v vsakem podjetju posebej je treba določiti manjše ekonomske enote, v katerih je mogoče meriti skupni delovni učinek ožjega delovnega kolektiva pri vsaki enoti proizvoda. Ugotoviti je treba odnose med delovnimi mesti in kvalifikacije, ki jih delavec mora imeti, če hoče dobiti določeno delovno mesto (analitična ocena delovnih mest). Prav tako je treba določiti, individualne norme za vsako delovno mesto posebej, ker je le tako mogoče meriti storilnost na posameznem delovnem mestu itd., itd.

Delovni tovariš je sporočil dobro novico: Tarfni pravilnik je sprejet! (Motiv iz tovarne železniških vozil »Boris Kidrič« v Mariboru)

Sele potem, ko bodo urejena vsa ta vprašanja, bo mogoče tudi konkretno povezovati delavske zasluzke z rezultati, doseženimi pri delu. Sele takrat, ko bodo za vse delavce jasno postavljeni ti odnosi in ko bodo delavci lahko spoznali, da vsak odvedni delavec v podjetju neposredno vpliva na znižanje življenjske ravni vseh delavcev — ker gre njegov zasluzek na račun drugih delavcev — šele takrat bomo lahko pričakovali večjo prizadevnost delavcev pri iskanju nove zaposlitve odvedne delovne sile v drugih gospodarskih dejavnostih, itd. Obvladovanje teh problemov je torej eden izmed pogojev za nadaljnje gibanje naših družbenih odnosov in za družbeno gibanje kot celoto.

niti zagotovljeno niti jasno, da bodo v skladu s tem morali naraščati tudi zasluzki. Tako prihaja do tega, da vlagajo sklade na področju komunne tudi v primerih, ko je to povsem neracionalno s stališča njihovih lastnih interesov.

Z istega vidika — glede vplivanja kooperacije in specializacije proizvodnje na razvoj storilnosti — je treba konkretno analizirati še mnoga druga vprašanja: zunanjo trgovino, delitev sredstev med podjetji, ki stopajo v kooperacijo itd.

Akcijo za odstranjevanje vzrokov, ki otežkočajo kooperacijo in specializacijo, je treba izvesti sočasno in vsklajeno z organiziranim izvajanjem kooperacije. Ena akcija brez druge ne bo dala najboljšega rezultata. Odstranjevanje vzrokov, ki otežkočajo kooperacijo in specializacijo, zagotavlja samo ugodne pogoje za neposredno uveljavljanje kooperacije v praksi. oziroma brez organizirane akcije za kooperacijo in specializacijo ni mogoče učinkovito ugotovljati in odstranjevati večjih ali manjših vzrokov, ki v praksi otežkočajo kooperacijo.

Sele potem, ko bomo odstranili vzroke, ki otežkočajo kooperacijo, si lahko obetamo ugodne pogoje, v katerih bodo delovni kolektivi sami zahtevali združevanje sredstev ter kooperacijo in specializacijo, ker bodo na ta način dosegli znatno večje zasluzke. Edino v takih pogojih se organizirana akcija sindikata in strokovnih združenj ne bo spreminila v administrativno prisiljevanje podjetij in kolektivov, da morajo stopiti v kooperacijo, kar ne bi moglo dati pozitivnih rezultatov. Sele potem, ko bodo nosilci te organizirane akcije postali sami delovni kolektivi, lahko pričakujemo popoln uspeh.

Kooperacija in specializacija proizvodnje

Ne bi mogli trditi, da tudi na tem področju nismo napredovali, zlasti v zadnjih letih. Toda če upoštevamo, da so v naših gospodarskih podjetjih dokajšnje rezerve za dvig storilnosti s kooperacijo in specializacijo, moramo ugotoviti, da so naši dosedanji uspehi pravzaprav šele začetek. Če bi namreč začeli ugotavljati doseženo rentabilnost vloženih sredstev (dohodek) v primerjavi z vložnimi sredstvi in doseženo produktivnost (dohodek glede na vse zaposlene delavce in nameščence), in zlasti, če bi zbrali določene primerjave z industrijsko bolj razvitimi državami, bi morali priti do zaključka, da so v našem gospodarstvu še zelo velike neizkoriščene rezerve. Res je, ne moremo pričakovati, da bo naša država glede produktivnosti takoj dosegla druge, bolj razvite, ki so se industrializirale že davno poprej. Toda naša država ima tako ugodne pogoje (tako glede upostavljenih družbenih odnosov kakor tudi možnosti za uporabo tehničnih dosežkov vseh dežel), da lahko pričakujemo mnogo hitrejši razvoj delovne storilnosti, kakor pa je bilo to v minulem obdobju.

Ce bi prešli na analizo vzrokov, zaradi katerih nam je uspel (v primerjavi z obstoječimi možnostmi počasen) napredok v razvoju delovne storilnosti, lahko rečemo, da je eden izmed vzrokov vsekar v zastarelem, obrtniškem načinu proizvodnje, ki še vedno prevladuje v mnogih naših podjetjih. Razumljivo je, prevladovanje obrtniškega načina proizvodnje v naših podjetjih izvira iz zastarelih proizvodnih sredstev, pa tudi iz zastarelega pojmovanja mnogih naših tehničnih kadrov. Pri tem pa nastane še drugo vprašanje. Ali so še drugi vzroki, ki preprečujejo našim podjetjem in našim kadrom, da bi hitreje opuščili zastarele proizvodne procese, da bi mnogo hitreje opuščili obrtniško proizvodnjo? Ali določeni instrumenti pri delitvi dohodka in določeni konkretni vidiki naše gospodarske politike ne vplivajo na počasnejše uveljavljanje sodobne industrijske proizvodnje v naših gospodarskih podjetjih?

Ce drži, da sistem formiranja sredstev spravlja komunno v položaj, ki je v sedanjih pogojih praktično bolj zainteresirana za večjo zaposlenost kot pa za doseganje večje storilnosti v gospodarstvu na določenem območju, potem je jasno, zakaj so začele mnoge komunne razvijati in razširjati neracionalno, razdrobljeno proizvodnjo, ki ne le ni razvijala, marveč je v določenih primerih celo zmanjševala doseženo delovno storilnost. Če je temu tako, potem se nujno vsiljuje potreba po določeni reviziji dosedanega sistema oblikovanja sredstev komun v tej smeri, da se sredstva formirajo

bolj v odvisnosti od dosežene storilnosti in manj od dosežene skupne zaposlenosti v komunni.

Na podoben način se zastavlja tudi vprašanje, ali sedanje stanje v oblikovanju delavskih zasluzkov znotraj podjetja pozitivno vpliva na razvoj kooperacije in specializacije v proizvodnji. Če drži, da se nagrajevanje delavcev v mnogih naših podjetjih omejuje v glavnem na nagrajevanje po času, potem povsem razumljivo pričakujemo, da delavci v takšnih podjetjih niso zainteresirani za to, da bi z združevanjem sredstev s kooperacijo in specializacijo proizvodnje dosegli večjo storilnost, ker ni

Odnosi v podjetju

Enako važni problemi se kažejo tudi na področju notranjih odnosov v podjetjih, v delovnih kolektivih. V bistvu gre za to, kako bomo zagotovili, da bo naš delovni človek v praksi uveljavljal vse tiste pravice, ki mu gre do v naši socialistični družbeni ureditvi. Čeprav imajo naši delovni ljudje zelo mnogo pravic, se vendar dogaja, da določeni pravic ne morejo uveljaviti v praksi, oziroma da pogosto naletijo na razne ovire, ki praktično onemogočajo uveljavljanje teh pravic.

Za kakšne pravice večinoma gre?

Predvsem gre za pravico delavcev, da dejansko upravljajo gospodarska podjetja. Čeprav je vsa naša družbena ureditev zagotovila vsakemu delovnemu človeku, da z drugimi delavci v istem podjetju neposredno odloča o delitvi zasluzkov in uporabi skladov podjetja, se v praksi vendarle dogaja, da delavci teh pravic ne morejo uveljaviti. Poleg tega pripravijo tehnično vodstvo plane podjetja in delitve sredstev v taki obliki, da se delavci pri odločanju ne znajdejo, spet drugod pa si delavci še niso pridobili dovolj znanja, da bi lahko dojele zapleteno gospodarsko gibanje. Res je, v tem pogledu smo zelo napredovali v primer-

javi s stanjem, kakršno je bilo v prvih letih delavskih svetov, vendar to še ne pomeni, da smo lahko zadovoljni z doseženimi rezultati. Nasprotno, nadaljnja naloga sindikalnih organizacij in organov upravljanja v podjetjih je, nenehno izpopolnjevati znanje delavcev ter jih usposabljeti, da bodo mogli spremljati in da bodo razumeli zapleteno gospodarsko gibanje, ker brez tega ni delavskega upravljanja. Sindikalne organizacije in organi upravljanja v podjetjih si morajo prizadevati, da bodo gospodarski plani podjetij in razni drugi predlogi tehničnih vodstev obdelani v delavcem razumljivi obliki.

Praksa v zvezi z izdelavo tarfni pravilnikov je prav tako pokazala, da niso redki primeri, ko volja delovnih kolektivov sploh ne prihaja do izraza, čeprav je praktično šlo za najbolj občutljivo vprašanje medsebojnih odnosov v podjetju. Ker so tarfni pravilniki letos prvič notranja zadeva delovnih kolektivov, je bilo pričakovati, da bo zdaj vsak delovni kolektiv izdelal tarfni pravilnik, ki bo ustrezal potrebam razvoja proizvodnje in delovne storilnosti v vsakem podjetju, vendar bo hkrati zadovoljeval tudi voljo in potrebe delovnih kolektivov.

V mnogih podjetjih pa volja delavcev ni prišla do izraza marveč je bila vsa reč urejena tako, da bi se končala v administrativnih komisijah, ki naj bi izdelale predloge za tarfne pravilnike. Nekatera podjetja so določila znatno višje tarfne postavke najvažnejšim, vodilnim ljudem v podjetju (predsedniku delavskega sveta, predsedniku sindikalne podružnice, sekretarju partijske organizacije itd.), nemara zato, ker so menila, da bodo tako laže prodrla s tarfni postavkami. Pri tem pa so se nekako mimogrede sklicevala na tarfne sporazume, ki so jih sklenili sindikati ter zbornice in združenja, čeprav so bili v teh sporazumih določeni le najvišji možni razponi med prejemki razni kategorij delavcev in nameščencev, ki jih podjetja niso smela preseči. Ti najvišji razponi so seveda ustrezali samo za posamezna velika podjetja ali za podjetja, ki so v odročnih krajih, kamor tehnično osebe ne gre, če mu ni zagotovljen višji zasluzek, itd. Poskusi nepravilnega dajanja prednosti vodilnim ljudem v podjetjih pa vendarle niso uspešni, ker so jim nasprotovali delovni kolektivi in ker je takoj prišla odločna družbena intervencija. Vse to pa je pripomoglo, da so bile v osnovi

izpodbite birokratske težnje pri reševanju enega izmed osnovnih problemov v odnosih med ljudmi v podjetjih. Dejstvo je, da so se takšne težnje vendarle pojavile in da je bila za njihovo odstranitev potrebna močna družbena intervencija, kar dokazuje, da v določenih podjetjih še vedno ni ali vsaj ne dovolj zagotovljeno sodelovanje delovnih ljudi pri odločanju in njihovo odločanje o vseh vprašanjih, ki so prepuščena delovnemu kolektivu.

Na podoben način se zastavlja tudi problem odstranjevanja raznih pojavov protekcije in birokratskega odnosa do ljudi. Čeprav so našemu družbenemu sistemu zagotovljeni vsi pogoji, da se te oblike nesocialističnih odnosov do ljudi odstranjujejo s koreninami vred, pa vendar niso redki primeri protekcije pri sprejemanju in odpuščanju delavcev, pri razporejanju delavcev na delovnih mestih, pri določanju norm s strani tehničnega vodstva podjetja, pri podeljevanju stanovanj itd. Analiza jasno kaže, da nastopajo ti pojavi praviloma v tistih podjetjih, kjer delovni kolektivi ne prihajajo do izraza pri upravljanju, marveč upravlja podjetje v imenu delovnega kolektiva praktično nekaj ljudi, ki so razen tega lahko med seboj povezani in pogledajo skozi prste pri raznih protisocialističnih pojavih. Analiza je prav tako pokazala, da v takih podjetjih skorajda ni sindikalne organizacije, če pa je, se ukvarja v glavnem z drugim, večinoma posplošenim političnim delom, pozablja pa na konkretne protisocialistične pojave v podjetju, ki jih je treba odstraniti, ne pa o njih razpravljati v raznih kotičkih.

Te pojave je mogoče odstraniti z vsklajeno akcijo organov upravljanja v podjetjih — ti organi naj s svojimi sklepi izoblikujejo objektivna merila za sprejemanje in odpuščanje delavcev, za razporejanje na delovna mesta, za podeljevanje stanovanj in tako dalje — in sindikalnih organizacij, ki naj s svoje strani zagotovijo javno nadzorstvo celotnega kolektiva nad izvajanjem objektivnih meril nad morebitnimi pojavi protekcije itd. Zagotavljanje javnega nadzorstva nad izvajanjem socialističnih odnosov med ljudmi nedvomno sodi med najvažnejše naloge sindikalnih organizacij, zlasti še, ker so v naših podjetjih tudi pojavi, ko posamezni delavci ne smejo grajati nekaterih voditeljev v podjetju, ker se bojijo, da se bodo ti voditelji kdaj kasneje spotaknili obnje in jih odpustili kot odvedno delovno silo. Prav zato morajo biti sindikalne organizacije budne pri odpuščanju ali pri premeščanju posameznih delavcev na stranske dolžnosti, zlasti tistih delavcev, ki so ugotovili v delu vodilnih organov v podjetju razne nepravilnosti.

S tem, kar sem povedal, seveda nisem zajel vseh problemov, ki so napoti nadaljnji krepitvi delavskih svetov, toda zaradi pomanjkanja prostora sem se moral omejiti le na omenjene probleme. Aktivizacija sindikalnih organizacij ter drugih družbenih organizacij in organov družbenega upravljanja in državnih organov mora odstraniti vse ovire nadaljnega razvoja gospodarstva ter nadaljnje krepitve in poglobljanja socialističnih družbenih odnosov.

PRIPRAVLJAMO ZAKON o družbenem knjigovodstvu

V zadnjih letih smo zelo razširili pravice kolektivov pri upravljanju in gospodarjenju z družbenimi sredstvi. Vzporedno s tem pa nismo razširili in poglobljali tudi družbenega nadzorstva nad poslovanjem tistih, ki so bili nosilci gospodarjenja z našo lastnino. Zlasti v zadnjem času močno občutimo pomanjkanje učinkovite kontrole. Ta pomanjkljivost za sedaj še ni povzročila večjih težav, dopuščala pa je, da je večkrat prišlo do nepravilnega in nesmotrnega uporabljanja in razdeljevanja družbenih sredstev. To je večkrat rušilo z družbenimi načrti določeno razdeljevanje in uporabljanje sredstev skupnosti. V naš gospodarski razvoj je vnašalo tudi elemente stihije ter ustvarjalo nenakopne odnose v upravljanju skupne lastnine.

Za zavestno vplivanje na gibanje materialne proizvodnje in delitve sredstev je pravočasno in kar najbolj popolno evidentiranje stanja družbenih sredstev, spreminjanje in uporabljanje teh sredstev, zelo pomembno. Prav zaradi tega je skoraj nujno, da začnemo organizirati poseben sistem družbenega gospodarskega nadzorstva. To družbeno nadzorstvo dobiva z osnutkom Zakona o družbenem knjigovodstvu in obračunu tudi svoje pravne temelje. Z njim dobivamo — ne da bi posegli v že ustanovljene pravice samoupravnih organov in delovnih kolektivov — učinkovito sredstvo za nadziranje celotnega poslovanja gospodarskih organi-

zacij in vseh, ki delajo z družbeno lastnino.

V našem sistemu socialistične demokracije so v bistvu nosilci nadzorstva nad skupno lastnino vsi družbeni in delavski upravljavci, še več — vsi državljani. Prav zato bo služba družbenega knjigovodstva le strokovni organ, ki bo analiziral in beležil gibanje družbenih sredstev in spremljal izvrševanje zakonskih predpisov o gospodarjenju in upravljanju. S tem bo pravzaprav predvsem prispevalo k še uspešnejšemu razvoju sistema družbenega in delavskega samoupravljanja.

Spremljati in nadzorovati pojave v družbeni proizvodnji, delitvi, izmenjavi in potrošnji je poglavita naloga službe družbenega knjigovodstva. Določeneje pa bo ta služba nastopala v štirih vlogah: kot družbeni knjigovodja, kot organ, ki dela obračun med nosilcem gospodarske dejavnosti in skupnostjo, kot organ ki nadzoruje uresničevanje predpisov o materialno-finančnem poslovanju uporabnikov družbenih sredstev ter končno kot organ, ki zbira, beleži in razdeljuje gibanje v našem gospodarstvu.

Ker banka posreduje ves plačilni promet in finančno poslovanje, je razumljivo, da bomo službo družbenega knjigovodstva pripojili tej gospodarski ustanovi. To je potrebno tudi zaradi tega, da ne bi prišlo do dvojnosti pri poslovanju obeh ustanov. Seveda pa bo po osnutku zakona služba družbenega knjigovodstva skoraj popolnoma samostojna — v bist-

vu samostojni zavod Narodne banke — ki bo v bistvu nosilec prav določenih javnih služb in določenih upravnih funkcij.

Svoje naloge bo služba družbenega knjigovodstva izpolnjevala z večkratnim kontroliranjem dela upravljavcev družbene lastnine. Če ne bodo zadostovali podatki, zbrani po Narodni banki, bodo organi družbenega knjigovodstva preverili stanje v samih gospodarskih organizacijah in drugih ustanovah.

Na temelju zbranih podatkov bodo organi te službe pripravljali analize in poročila, ki jih bodo posredovali organom oblasti, organom upravljanja in drugim, ki se bodo zanje zanimali. Dajali bodo koristne napotke za ustrezne ukrepe, ki naj odstranijo ugotovljene pomanjkljivosti v našem gospodarjenju.

Če ta služba ugotovi, da določeni ukrepi gospodarskih organizacij niso smotni ali pravilni,

sama ne more ukrepati, temveč mora na to opozoriti organe, ki so za ukrepanje pristojni. Možnost, da prizadeta gospodarska organizacija lahko sproži upravni spor, bo nameščence službe družbenega knjigovodstva vsekakor odvracala od tega, da bi nastopali iznad svojih pristojnosti in mimo zakonskih določil.

Prav gotovo se bodo organi službe družbenega knjigovodstva srečevali v prvem obdobju svojega dela s precej težavami. Te težave po bodo milejše, če bomo že sedaj dojeli, da je ta služba organ vse naše družbe. To je treba še posebej poudariti, kajti le s prizadevanostjo vseh bomo uspeli kar najboljše organizirati in razviti funkcije ter nove ustanove.

Osnutek zakona o družbenem knjigovodstvu in obračunu je prejšnji mesec sprejel Zvezni izvršni svet, Zvezna ljudska skupščina pa bo o njem razpravljala verjetno jeseni.

SKUPŠČINSKI POROČEVALEC

NOVA ORGANIZACIJA uprave ljudskih odborov

Ljudski skupščini Ljudske republike Slovenije, ki je zasedala v četrtek, dne 2. julija, je izvršni svet predložil v razpravo in sklepno več zakonov in odlokov. Med drugim Zakon o organizaciji uprave ljudskih odborov, Zakon o gasilskih društvih, Zakon o merilih, po katerih določijo občinski ljudski odbor, kateri stroški za redno vzdrževanje obremenjujejo sklade hiš, Zakon o ustanovitvi višje komercialne šole in razne odloke, med drugimi odlok, ki ureja odstotek stanarine in najemnine, ki so jo občinski ljudski odbori določili kot dohodek stanovanjskih skupnosti, in Odlok o odstotku najemnine za poslovne prostore, ki se plačuje v občinski kreditni sklad za zidavo stanovanjskih hiš.

Zadržimo se najprej ob načelih Zakona o organizaciji uprave ljudskih odborov. V splošnih določbah tega Zakona je rečeno, da dotlej, dokler ne bo izdan Zakon o samoupravljanju v občinah in okrajih, organizirajo ljudski odbori svojo upravo po načelih omenjenega zakona. Zvezni izvršni svet je letos v marcu sprejel sklepe, da je treba določiti enotna načela, s katerimi naj se zagotovi ekonomična in učinkovita uprava ljudskih odborov. Priporočal je republikim Izvršnim svetom, naj predlagajo republikim ljudskim skupščinam uveljavitev zakona, ki bo predpisoval organizacijo in delo organov uprave ljudskih odborov. Ta naj bo zasnovan na splošnih načelih omenjenega priporočila. Na osnovi tega priporočila je torej Ljudska skupščina razpravljala in sklepala o Zakonu o organizaciji uprave ljudskih odborov.

Komune so dobile v zadnjih dveh letih vrsto novih pristojnosti, kajti prevzele so veliko nalog od okrajnih ljudskih odborov. Hkrati s tem pa so v občinskih ljudskih odborih zaposlovali vse vse več in več uslužbencev. Razen tega se je poslovanje začelo drobiti na večje število manjših samostojnih upravnih organov. Več vzrokov je vplivalo na to: recimo težnja zveznih in republikih resorov, da se v ljudskem odboru oblikuje poseben organ; težnje ljudskih odborov samih, da z ustanavljanjem mnogih organov uvajajo nova delovna mesta z boljimi prejemki; ljudski odbori so bili tudi prepričani, da lahko strokovno sposobne uslužbence nadomestijo z večjim številom strokovno manj sposobnih itd. Posledica vsega tega je bila, da je bilo močno otežkočeno enotno vodstvo in koordinacija dela uprave, marsikje pa nekaj uslužbencev v delovnem času tudi ni bilo polno zaposlenih. Lokalna uprava, zlasti občinska, je bila vse dražja, učinkovitost njenega dela pa ni naraščala.

Zavoljo tega je potrebna določena reforma organizacije naših ljudskih odborov. Smoter reforme je, doseči večjo učinkovitost in ekonomičnost poslovanja in doseči, da bodo uslužbenci ljudskih odborov v delovnem času polno zaposleni. To bo zagotovljeno samo, če bo organizacija svoje uprave in razvrstitve delovnih mest določil ljudski odbor sam, in sicer glede na konkretne pogoje in stvarne potrebe, ki jih je ugotovil poprej na podlagi posebne analize: kolikšen je obseg dela, kakšne naloge more opravljati uprava ter ali bo posamezni uslužbenec dejansko polno zaposlen.

Načelo, ki ga vsebuje zakon, je, da za posamezno upravno panogo ni moč vnaprej oblikovati posebnega organa uprave. Upravne posle je treba združevati. Razen pri manj razvitih občinah, kjer se sploh vsa uprava organizira v enem samem organu — tajništvu — velja posamezne upravne organe oblikovati tako, da vsak izmed njih opravlja za devet več sorodnih panog oziroma področij uprave.

Zakon pozna dve kategoriji upravnih organov: temeljne in posebne organe uprave. Temeljni upravni organi so tisti, ki v načelu opravljajo vse zadeve s področja, za katero so ustanovljeni. Poseben upravni organ naj bi bil ustanovljen le, če to terja značaj dela. Upravna služba narodne obrambe, na primer, bo imela v občinah samostojne odseke in ti bodo temeljni upravni organi, če ne bo pogojev za ustanovitev oddelka. Oddelki so praviloma tudi edina vrsta temeljnih organov v okrajni upravi. Le v izjemnih primerih lahko organizirajo tajništva za posamezne upravne panoge. Tako je vsa temeljna organizacija uprave ljudskih odborov kar najbolj poenostavljena in je vnaprej preprečeno njeno

drobljenje na različne vrste temeljnih organov.

Organizacijo uprave določa, kot rečeno, ljudski odbor sam s statutom občine oziroma okraja, notranjo organizacijo in sistemizacijo delovnih mest pa s posebnima odlokom. Statut občine mora potrditi okrajni ljudski odbor, statut okraja pa Ljudska skupščina.

Zakon o organizaciji uprave ljudskih odborov določa v posameznih členih pristojnosti in dolžnosti predsednika ljudskega odbora, tajnika in posameznih starešnih upravnih organov.

Krajevni uradi občinskih ljudskih odborov bodo dobili sedaj večje pristojnosti. Novi zakon namreč omogoča, da ljudski odbor lahko pooblasti krajevni urad za reševanje posameznih upravnih zadev. Tako naj bi občinsko upravo še bolj približali volivcem.

Pri ljudskih odborih bodo osnovane tri nove pomembne službe, in sicer: služba za pravno pomoč državljanom, za prošnje in pritožbe in za organizacijo in napredek poslovanja. Ljudski odbori bi lahko že po zakonu o odvetništvu ustanovili posebno strokovno službo, ki bi strankam pomagala z nasveti, jim sestavljala vloge, listine ali pa zastopala državljane pred sodišči in upravnimi organi. Poslej pa bodo občinski ljudski odbori dolžni ustanoviti službo pravne pomoči, če so na razpolago ustrezni strokovni kadri, v nasprotnem primeru pa jo bo moral ustanoviti okrajni ljudski odbor. Služba za prošnje in pritožbe pri okrajnih ljudskih odborih in večjih občinah naj bi zagotovila, da se bo prošnje in pritožbe državljanov skrbneje obravnavalo.

To je le nekaj temeljnih načel novega zakona. Ljudski odbori bodo morali najpозneje do 31. decembra letos določiti novo organizacijo in sistemizacijo delovnih mest. Uresničenje načel novega zakona bo torej odvisno predvsem od priprav, od temeljitosti in strokovnosti dela, ko bodo n. pr. ugotavljali obseg upravnih nalog v posamezni upravni panogi pri vsakem ljudskem odboru.

KAKŠEN BO DOHODEK STANOVANJSKIH SKUPNOSTI OD NAJEMNIN IN STANARIN

V razpravi in sklepanju je bil tudi odlok o najvišjem odstotku stanarine in najemnine, ki ga sme občinski ljudski odbor določiti kot dohodek stanovanjske skupnosti. Odlok določa, da je najvišji odstotek pri stanarinah do 3%, pri najemninah za poslovne prostore pa do 5%. Stanovanjske skupnosti so dolžne skrbeti za napredek stanovanjskega gospodarstva in strokovno pomagati hišnim svetom in državljanom v upravljanju in rednem vzdrževanju hiš s strokovnimi nasveti, z ustanavljanjem ustreznih servisov, delavnic in podobno. Iz analiz dveh mest, in sicer Ljubljane in Kranja, je bilo ugotovljeno, da bodo dohodki, ki jih bodo dobile stanovanjske skupnosti v tej višini, zadoščali za našete naloge.

Odlok o določitvi najvišjega in najnižjega odstotka najemnine za poslovne prostore, ki se plačujejo v občinski kreditni sklad za zidavo stanovanjskih hiš, določa, da ne sme biti odstotek višji kot 75% in ne nižji kot 5% od najemnine za poslovne prostore. To velja za poslovne prostore, ki jih imajo v najemu stanovanjske skupnosti, njihove ustanove in servisi, obrati družbene prehrane, organizacije za dnevno preskrbo prebivalstva itd. Za vse ostale poslovne prostore sme znašati najvišji odstotek 90%, najnižji pa 10% od najemnine za te prostore. Eden izmed namenov tega odloka je spodbuditi hišne svete in druge upravne organe stavb s poslovnimi prostori, da bodo odvajali le-te tudi najemnikom, ki ne morejo plačevati tako visokih najemnin kot drugi. Te ugodnosti naj bi torej omogočile, da bi dobile stanovanjske skupnosti, njihove ustanove in servisi itd. ustrezne poslovne prostore.

Zakon, ki določa, kateri stroški za redno vzdrževanje obremenjujejo sklade hiš, pravi, da se štejejo mednje stroški za popravila, nadomestila in obnovitvena dela, ki so potrebna zaradi normalne iztrošenosti konstrukcij in naprav v stanovanju in za popravila okvar, ki nastajajo zaradi izrednih dogodkov in pojavov. Majhna popravila in zamenjava, ki so v zvezi z normalno uporabo stanovanja, pa bremenena silnila stanovanjske pravice.

RAZŠIRILI SO nagrajevanje po učinku

V trboveljski občini so razprave o tarifnih pravilnikih pri kraju

V trboveljski občini je moralo izdelati nove tarifne pravilnike 33 gospodarskih organizacij. 28 tarifnih pravilnikov naj bi obravnavala občinski sindikalni svet, 3 tarifne pravilnike okrajni sindikalni svet, 2 pravilnika pa republikni odbor sindikata kovinarjev.

Doslej je obravnavala komisija za tarifne pravilnike občinskega ljudskega odbora že 29 pravilnikov, občinski sindikalni svet pa 24.

Brez pripomb je bilo vrnjenih podjetjem 13 tarifnih pravilnikov, k ostalim pa sta imeli komisiji določene pripombe (predvsem zaradi besedila tarifnega pravilnika).

O dveh tarifnih pravilnikih sta komisiji menili, da je potrebno spremeniti razmerje pri delitvi čistega dohodka na osebne dohodke in sklade. Razmerje naj bi se spremenilo v korist skladov.

V dveh primerih ni bilo zadosti stvarnih osnov in meril za nagrajevanje po učinku oziroma niso bili predloženi tekstualni deli pravilnikov o normah in premijah.

V ostalih primerih je šlo predvsem za kršitve določb Zakona o delovnih razmerjih in sicer glede nagrajevanja za delo ob državnih praznikih, izplačevanja nadur, zmanjševanja rednih nagrad vajencem, uvedbe dela po učinku za vajence, nepravilnega označevanja časa trajanja nočnega dela itd.

Bilo je tudi precej kopiranja tarifnih pravilnikov. Zlasti manjša podjetja so besedni del pravilnikov enostavno prepisovala drugo od drugega. Več je bilo recimo primerov, da so podjetja v členih tarifnega pravilnika določevala tarifne postavke v razponih, v tabeli tarifnih postavk pa so bili že določeni zneski.

Kljub tem slabostim pa vidimo, da so gospodarske organizacije v novih tarifnih pravilnikih predvidele znatno razširitev nagrajevanja po učinku. Podatki kažejo, da bo v rudniku Trbovlje-Hrastnik letos plačanih po učinku dela 70% vseh zaposlenih lani le 40%, v Strojni tovarni 58% (lani 42,8%), v SGP Zasavje blizu 70% (lani le 39,9%), v Strojnem mizarstvu 70% (lani 54%) itd. Vsa trgovska in gostinska podjetja so uvedla nagrajevanje po prometu.

Pripomniti pa je treba, da je uspelo v trboveljski občini tako uspešno zaključiti obravnavo tarifnih pravilnikov zlasti zato, ker so imeli razen komisije občine in sindikalnega sveta še posebno strokovno komisijo, ki je v 20 dneh izdelala temeljite ekonomske analize tarifnih pravilnikov vseh gospodarskih organizacij.

Strokovna komisija je ugotovila, da so bili pripravljalni postopki za izdelavo tarifnih pra-

vilnikov večkrat slabo opravljeni. Nekatera podjetja — zlasti manjša — so mislila v obliki tarifnih postavk razdeliti več osebnih dohodkov, kot imajo sploh sredstev čistega dohodka na razpolago. Razen tega pa so predvidela še nagrajevanje po učinku. Podjetjem s takimi tarifnimi pravilniki je strokovna komisija pomagala sestaviti nove. Posebej je strokovna komisija proučila z zastopniki podjetij tudi tiste tarifne pravilnike, o katerih sta pozneje razpravljala OSS in RO kovinarjev.

V teh dneh dajeta soglasje k zadnjim tarifnim pravilnikom še komisija ObLO (4 t. p.) in komisija ObsS (2 t. p.).

Varilec pri delu

SESTANEK POTREB ŽELJA IN MOŽNOSTI

V Ljubljani bodo odprli prvo mednarodno razstavo varilne tehnike in nove prostore Zavoda za varjenje LRS

Gospodarsko razstavišče v Ljubljani bo prihodnji teden prizorišče prve mednarodne razstave varilne tehnike v naši državi. Najnovejše dosežke na tem področju bo prikazalo 14 razstavljavcev iz Francije, Zahodne Nemčije, Švice in Avstrije, medtem ko bo 38 domačih razstavljavcev pokazalo, kaj smo pri nas dosegli v zadnjih letih na področju varilstva. Na razstavi se bodo znova srečali udeleženci XII. svetovnega kongresa Mednarodnega inštituta za varjenje, ki te dni v Opatiji razpravlja o dosežkih in problemih sodobne varilne tehnike.

Varjenje — spajanje kovin in zadnje čase tudi plastičnih mas je ena izmed mlajših vej tehnike, ki je zaživela takoj po prvi vojni s hitrejšim razvojem gospodarstva in še posebej kovinske industrije. V teh nekaj desetletjih je varilna tehnika tolikanj napredovala, da dandanes že govorimo o klasičnih in sodobnih metodah

varjenja, ki v praksi vse bolj zamenjujejo spajanje sestavnih delov konstrukcij z vijaki in zakovicami. Pogoji za razmah varilne tehnike so še zlasti ugodni v naši državi, ki s skokovitim razvojem gospodarstva terja vse več varjenih konstrukcij. Po strokovnih izračunih namreč varjenje znatno zmanjšuje porabo surovin in potrebni delovni čas, s tem seveda tudi stroške. Do polovice manjša teža varjene konstrukcije, v primerjavi s klasično izvedbo, nižja cena in hitrejša izdelava, so pomembni elementi ekonomske proizvodnje, kar predvsem omogoča prav varilna tehnika. Zgolj v ilustraciji naj povemo, da je železniški vagon lahko za tretjino lažji, če njegove dele zvarijo namesto zakovicijo. Mostova čez Savo in Donavo pri Beogradu prav zato, ker so dele zvarili, tehtata le 8.100 ton. Zgrajena po starem bi tehtala 5.500 ton več.

Naši delovni kolektivi in stro-

kovnjaki se bodo lahko tokrat pravi na specializiranem sejmu seznanili s tisto sodobno opremo za varjenje in drugimi varilnimi pripomočki, ki jih pri nas še ne izdelujemo. Razstava bo potemtakem tudi pobuda naši industriji, naj se loti izdelave raznih varilskih naprav, sredstev in materialov za varjenje, kar vse moramo v dobrih meri še uvažati, čeprav osvojitev domače proizvodnje ne bi predstavljala večjih problemov.

POSEBEN PRAZNIK

Prva mednarodna razstava varilne tehnike bo, mimo drugega, predvsem poseben praznik naših varilcev. V Ptujski ulici za Bežigradom bodo namreč odprli novo zgrajeno in opremljeno poslopje Zavoda za varjenje LRS. Ta šolska in znanstveno-raziskovalna ustanova zdaj vključuje 70 stalnih sodelavcev in ima 2100 kvadratnih metrov šolskih in laboratorijskih prostorov. V obeh varilskih šolah v Ljubljani in Mariboru ter na raznih tečajih sta Zavod za varjenje LRS in Društvo za varjenje LRS od 1951. leta izšolala preko 3600 varilcev. Novi, sodobno opremljeni Zavod bo šolanje in izpopolnjevanje varilcev olajšal. Razen tega bo precej bolj kakor doslej, ko se je stiskal v majhnih prostorih, sodeloval pri projektiranju raznih naprav za varjenje, pri izdelavi prototipov ter pomagal pri uvajanju sodobnih metod varjenja in rezanja kovin.

RUDNIKI NEKOVINSKIH RUDNIN

KREMEN

NOVO MESTO

čestitajo vsem rudarjem ob njihovem prazniku
3. juliju in jim kličejo — srečno!

NELOČLJIVA PRIJATELJA

V prvi polovici novembra 1943 sta Levstikova in Ljubljanska brigada bili težke boje z Nemci na področju med Mokrcem in Krimom. Med partizani, ki so v teh bojih padli, je bilo tudi petindvajset borcev, ki so jih Nemci ubili pri Rakovniku nad Rakitno. V tej vasi bodo v soboto, 4. julija, odkrili njihovo novo grobišče in s tem počastili spomin vseh borcev, ki so padli v tej ofenzivi. Med njimi sta bila tudi mitraljezca Sokol in Marko.

Vse v njem je govorilo, da ne zmore več niti koraka. Pa je le hodil. Mitraljez se mu je zarezal v ramo do kosti in ga tiščal k tlom. Hladno je bilo, tako hladno, da ni več snežilo. Otrple roke so se mu prilepile na mrzlo kovino. Skozi nekakšno meglo je videl tovariša pred seboj. Pa ni bilo megleno. Slišal je, kako sope in stoka tovariš, ki je hodil za njim — njegov novi pomočnik, ki je zamenjal Marka. Marko ne bi stokal. Morebiti bi zaklel. Ali pa bi kaj pripovedoval. Rad je govoril. Se kadar sta ležala za mitraljezom in streljala, ni molčal.

Se teh nekaj korakov, si je govoril, samo še nekaj korakov in potem... Potlej bomo morda zakurili ogenj in si pogreli premrle roke in posušili noge. Potlej bo morda kuhar skuhal močnik. In potlej bom morda kako urico počival. Morebiti pa bom lahko tudi zaspal, saj že dve noči nisem spal.

Obzorje je rdelo in nov dan se je rodil. Kdo ve, kaj mu bo prinesel. Včerajšnji dan mu je vzel Marka.

Predvčerajšnjim sta v šoli na Golem poslušala Bogdano Stritarjevo, ki je pela »Veseli veter«, in gledala sta kresove, ki so goreli na bližnjih hribih v čast Oktobrske revolucije in svoboda se jima je zdela tako blizu, da bi jo lahko prijela.

»Se skozi tole zimo se bova pretolkla,« je dejal Marko, »in potem, Sokol, eh, kaj vse bo potem...«

Kako daleč je že to in vendar je bilo predvčerajšnjim. Včeraj je padel. Ležala sta za kapelico pri Lužarjih in Nemci so prodirali. Sokol je streljal, Marko pa mu je pripravljala municijo. Nenadoma je vstal.

»Glej jih, hudiče zelene, kako lezejo v hrib.«

»Lezi, Marko!« je zakričal komisar Pelko. »Poiščita nov položaj, ta ni več varen.«

In komaj je komisar odnesel pete, že je priletela mina. Ena sama mina in en sam drobec in Marko se je pretolkel skozi vse

zime. Klecnil je, padel in se mu nasmehnil. In na mrtvem obrazu mu je otrpnil smehljaj.

V mislih na Marka mu je čas hitreje mineval in mitraljez se mu ni zdel tako težak in ni slišal tovariša, ki je hodil za njim in stokal.

V gozdju pod Mokrcem se je kolona ustavila in komandant je dovolil tolikanj zaželeni počitek.

Sokol je obsedel pri štabnem ognju, kot so ga v šali imenovali, ker so se pri njem gredli štabovci obeh brigad. Nekdo je dejal:

»Če pridejo Švabi, nas bodo imeli za svoje, saj smo oblečeni tako kot oni.«

Tedaj je Bibi, komisarjev kurir, ki je stal nekaj metrov od ognja, zavpil:

»Glejte, tile pa mislijo streljati.«

In že so zadržali nemški avtomati.

Pograbil je mitraljez, skočil za smreko in vžgal. In stekel je naprej, za drugo smreko, in spet streljal. Videl je tovariše, ki so se razpršili in obkolili Nemce. Kdo ve, je pomislil, kje sedajje tiči moj novi pomočnik. Eh, če bi bil Marko še živ... In pogнал se je naprej. Čez nekaj minut je bil boj končan.

Gledal je mrtve nemške vojaške, ki so ležali med smrekami in bil je neznansko utrujen. Obležal je za mitraljezom in zaprl oči.

»Se skozi tole zimo se bova pretolkla,« je rekel Marko, »samo še skozi tole zimo.« Pa bi moral reči: »Se tale dan bova preživela, jutri pa...« Ali še bolje: »Tole uro...«

Vstal je in ugotovil, da je ostal sam med mrtvimi Nemci. Tovariši so se vrnili k ognju. Tedaj je nekje daleč počila puška. En sam strel. Spustil je mitraljez in se z obema rokama prijel za prsi.

»Ostrostrelec,« je hotel zakričati in opozoriti tovariše, pa je le zastokal. Nihče ga ni slišal.

Tale strel prav gotovo ni vznemiril tovarišev pri ognju, je pomislil, povedati jim moram, da se v hosti skriva ostrostrelec, mo-

ram jim povedati, saj jih lahko vse po vrsti...«

Ko sta ga našla dva partizana, se je plazil po tleh. Odnese sta ga k ognju. Komisar Pelko se je zazrl vanj in prebledel.

»Bibi,« je zakričal, »Bibi, kje hudiča pa...«

Glej, je pomislil, kako sem se spremenil, da me niti lastni komisar ne pozna.

»Nisem Bibi... Sokol... Tam, v hosti... ostrostrelec.«

Več ni mogel povedati.

Spomnil se je, kako so govorili, da sta Marko in Sokol neločljiva. In res sta bila. Skupaj sta pasla krave in hodila v šolo, skupaj sta se uprla belogardistom, ki so ju hoteli mobilizirati, pa sta raje odšla v partizane, skupaj so ju sprejeli v SKOJ in...

In potem je umrl.

Po pripovedovanju ing. Janeza Perovška-Pelka, komisarja Levstikove brigade.

VITO GLOBORČNIK: »POČITEK V GOZDU« (LINOREZ, ČRMOŠNJICA 1944)

VIDEL SEM MRTVI BATALJON

Številni štajerski, zlasti pa pohorski partizani bodo letošnji dan borca proslavili na Pohorju v spominih na težavna in vendar nepozabna leta osvobodilnega boja.

Sredi majhne jase, kjer je bilo nekoč taborišče, stoji skromen kamnit spomenik.

Nihče ni tu pokopan.

Na tej jasi »Pri treh žeblih« le domuje spomin na junaški poslednji boj Pohorskega bataljona — lep, čist in svetel spomin na petinšestdeset partizanov, ki so tod darovali svoja življenja za našo svobodo.

Večer je in veter se poigrava v krošnjah smrek in prepeva otožno pesem... in jaz stojim ob robu jase in ne morem se odtrgati od tega kraja.

Zdi se mi, kot da vidim vse, kar se je to zgodilo, ves poslednji boj, da slišim sleherno besedo, izgovorjeno na tej jasi, vse pesmi, ki so jih peli, ko so umirali.

Vidim Grogo, Rajka, Silvo, Šarha, Katarino, Mroža, Vaneka... ves mrtvi bataljon, kako juriša in se umika in spet juriša. Puške prasketajo, mitraljezi rohne, rjovejo minometali in topovi. Ranjenci stokajo. Mrtve roke se oklepajo pušk. Preživeli pobirajo municijo mrtvih tovarišev. Mitraljezca zamenja njegov pomočnik.

Vedo, da so obkoljeni in da bi-jejo poslednji boj, v njih srcih pa ni obupa, upor je v njih in želja po maščevanju padlih tovarišev in tiha žalost zaradi prezgodnje smrti.

Nemci jih pozivajo: »Vdajte se!« Partizani pa v odgovor zapojejo. Med rafali mitraljezov in brzostrelk, med pokanjem pušk in eksplozijami bomb in min pojejo pesmi revolucije in se v duhu poslavljajo od svojih dragih in od vsega, kar so ljubili.

Potem jurišajo poslednjič. Prebijejo prvi obroč, pa drugega in tretjega. Zmanjka jim municije. Zadnje bombe stiskajo v rokah.

Nemci ne streljajo več. Hočejo jih dobiti žive, da bi jih mu-

čili in se naslajali nad njihovim trpljenjem, jih gonili po cestah Maribora in Celja, potlej pa na pol mrtve pobili v kakšni zakotni grapi. Ze segajo po njih in se režijo, tedaj pa zadnji borci Pohorskega bataljona zadnjič zapojejo in vržejo predse bombe.

Zdi se mi, kot da vidim vse, kar se je to zgodilo, da po vejah še vise krpe oblek, oškropljene s krvjo, da na tleh leže smreke, ki so jih razkale granate, pa prazni naboji in orožje, in da je jasa zasnežena in sneg razrinit in okrvavljen. In vidim ves mrtvi bataljon, vse borce, kako ležijo... zmučeni, prepteni, na pol goli, z odrezanimi prsti... še v smrti ponosni in uporni.

Komandant Grogo, delavec iz Strahinja pri Kranju, je podoben velikani, ki je zaspal neznansko utrujen, pa zadovoljen z delom, ki ga je opravil. Njegova žena Katarina, komandirka ženskega voda, nekoč vedra in vesela, odločna in neizmerno hrabra, se v smrtnem krču stiska k zemlji in zdi se, kot bi jo poljubovala. Ob Grogi leži komisar Rajko, študent iz Hrastnika, ki mu nobena gora ni bila previsoka, nobena težava prevelika. Kri mu teče iz rane na prsih, rdeči sneg in šop papirjev, letakov, ki jih je delil ljudem in bral borcem in ki so jih Švabi raztrgali in pohodili. Stari Šarh, »pohorski kralj« kmet iz Lobnice pri Rušah, je na pol zakopan v snegu. Njegov obraz z visokim čelom in košato belo brado je miren in častiljiv. Bil je človek, globoko in nežno čuteč človek, bil je iskalec, večni iskalec resnice in luči, in bil je junak. Snežinke se mu lesketajo na bradi in na lasih. Ob njem ležita njegova sinova, trinajstletni Vanek in petnajstletni Jožek, in z mrtvimi očmi začudeno zreta predse, kot bi se čudila, zakaj ju vendar niso več pustili živeti. Partizanka Sonja, trgovska pomočnica iz Ruš, stiska roke k srcu, k tistemu tihemu in nežnemu srcu, vendar polnemu skritih deklinskih želja in hrepenenj, ki je za vedno prenehalo utripati. Nemci so jo hoteli ujeti živo, pa je vrgla predse bombo in ubila sebe in nemškega stotnika, ki je stezal roke po njej. Vidim partizanko Silvo, delavko iz Ruš, ki je omahnila ob mitraljezu, doktorja Mroža, zdravnika iz Šoštanja, komisarja Rada, študenta iz Mislinj, komandirja Gustla, rudarja iz Trbovelj, organizatorja stavk trboveljskih knapov...

Večer je in veter prepeva otožno pesem in jaz stojim ob robu jase »Pri treh žeblih« in ne morem se odtrgati od tega kraja.

Sledov boja ni več. Okope, v katerih so se partizani borili in so v njih umirali, je čas izravnal; prerasla sta jih mah in prapro. Smrekam so se rane zacelile.

Sredi jase je spomenik.

Nihče ni tu pokopan, tod le domuje spomin na poslednji boj Pohorskega bataljona.

Napisal JANEZ VOLJČ

PRISEGA NA JELOVICI

Novakova Jelovica, 9. avgusta 1941.

Jutro je in sonce vzhaja. Nad borci vihrata partizanski zastavi — rdeča in slovenska — in petindvajset partizanov Jeseniške čete Cankarjevega bataljona prisega:

»Jaz, partizan osvobodilne ljudske armade slovenskega naroda...«

Roke krčevito stiskajo orožje in besede kot iskre vnamajo srca. Besede prve partizanske prisega.

V dolini se vije švabska kolona, ki s Kotliča odvažajo mrtve in ranjene nemške vojaške. Na Novakovi Jelovici pa stoji četa partizanov, ki obljublajo slovenskemu ljudstvu, da se bodo skupno z vsemi drugimi svobodoljubnimi narodi bojevali za osvoboditev in združitev slovenskega naroda, za bratstvo in mir med narodi in ljudmi, za srečnejšo bodočnost delovnega ljudstva.

Tu stoji Jože Gregorič, komandant Cankarjevega bataljona, španski borec in znan jeseniški komunist, ki je pripeljal v partizane delavce z Njivic.

Tu stoji jeseniški proletarci in njihov partijski sekretar Polde Stražišar, komandir čete. Ze v maju so ustanovili svoj vojni komite in v začetku junija so prvi kovinarji izkopal puške in odšli v gore. Sredi junija so ustanovili Jeseniško četo. Iste dni so ustanovili tudi Jelovško četo. In vsak dan so prihajali novi borci. V dolini so Nemci zapirali ljudi — v nekaj dneh so nad 700 zavednih Jeseničanov — jih izseljevali in odganjali v Begunje. Plamena upora, ki so ga prižgali komunisti, pa niso mogli pogasiti.

In tu stoji Dobravci, ki sta jih pripeljala Stane Kersnik in Jože Finžgar. Prve dni po okupaciji so iz bunkarjev pri Zasi-

pu in Podhomu pobrali orožje sklenili, da se bodo uprli in da in ga skrili, ker so vedeli, da ga ne bodo hlapčevali Nemcem, da bodo potrebovali. Ze takrat so bodo branili svojo domovino in

BOŽIDAR JAKAC: »POHOD PARTIZANOV« (FOTOGRAF. JEDKANICE)

Jutri, 4. julija, se bo zbralo na Lipniški planini na Jelovici več tisoč prebivalcev Gorenjske, članov Zveze borcev in drugih organizacij, ki bodo s proslavo »Po stezah partizanske Jelovice« počastili letošnji dan borca.

enkrat za vselej obračunali z gospodom. Govorili so:

»Gremo v hribe, pa ne zato, kaj mrtvih in se umaknili na Jelovico. Stare Jugoslavije smo siti. Bojevat se gremo za novo domovino.«

In Franc Guzelj, partijski sekretar iz jeseniške Železarne, je tudi tu, pa Jože Kranjc, ki so ga postavili za komisarja čete, in Štefan Benedičičeva in še Rebernik Ivan, Stane Bokal, Berti Vergej, Tarejver Tonček, Ruparjev Peter...

Tu stoji tisti partizani, proti katerim se že nekaj tednov brezuspešno bojuje več enot SS, 181. rezervni policijski bataljon, še žandarji, policaji, gestapovci in posebna letalska enota. Tu stoji in prisegajo pred svojim narodom in svojimi sobojevniki, da bodo darovali vse svoje sile in sposobnosti osvobodilni stvari slovenskega naroda, delovnega ljudstva ter vsega naprednega in svobodoljubnega človeštva v sveti vojni proti fašističnim tlačiteljem in barbarom...

Malo jih je, pa niso malodušni, ker vedo, da niso sami. V Cankarjevem bataljonu, ki so ga ustanovili 5. avgusta, je že nad sto borcev. In vsak dan jih bo več. Jelovška četa je odšla proti Bledu in Kropi, del Jeseniške čete pa na Pokljuko. Povsod, kamor gredo, se jim pridružujejo novi borci. Glas o prvih bitkah gre kot blisk po deželi in ljudje se z zaupanjem ozirajo v hribe, od koder pričakujejo rešitve.

Ze prvega avgusta so se jeseniški partizani spopadli z Nemci na Možaklji. V tem spopadu sta padla Viktor Arzenšek in Ferdo Koren, oba komunisti.

Tako so prisegli prvi jeseniški partizani. In svoje prisega in prva gorenjska partizana. Pa niso prelomili.

tudi Nemci, ki so mislili, da partizanov ni toliko, so odnesli nekaj mrtvih in se umaknili na Jelovico. Stare Jugoslavije smo siti. Bojevat se gremo za novo domovino.«

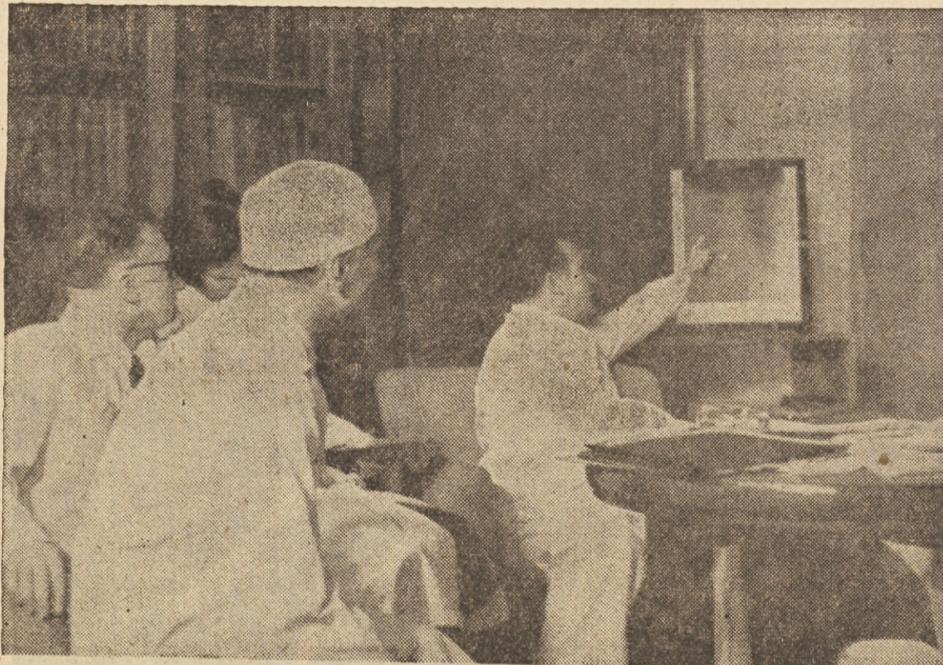
In Franc Guzelj, partijski sekretar iz jeseniške Železarne, je tudi tu, pa Jože Kranjc, ki so ga postavili za komisarja čete, in Štefan Benedičičeva in še Rebernik Ivan, Stane Bokal, Berti Vergej, Tarejver Tonček, Ruparjev Peter...

Tu stoji tisti partizani, proti katerim se že nekaj tednov brezuspešno bojuje več enot SS, 181. rezervni policijski bataljon, še žandarji, policaji, gestapovci in posebna letalska enota. Tu stoji in prisegajo pred svojim narodom in svojimi sobojevniki, da bodo darovali vse svoje sile in sposobnosti osvobodilne stvari slovenskega naroda. Prisegajo, da bodo v boju za ta veliki cilj s svojo krvjo branili čast partizanske zastave in da bodo, če bo potrebno, žrtvovali tudi svoja življenja.

Na Novakovi Jelovici stoji petindvajset borcev osvobodilne ljudske armade slovenskega naroda in z njimi so vsi partizani in ilegalci in svobodoljubni delovni ljudje, in z njimi sta komunisti Arzenšek in Koren, in vsi, ki ječe v okupatorjevih zaporih.

Jutro je in sonce vzhaja. Zastavi plapolata. Roke krčevito stiskajo orožje in besede kot iskre vnamajo srca.

Jaz, partizan osvobodilne ljudske armade slovenskega naroda...«

V minulem tednu je osrednji upravni odbor kliničnih bolnišnic v Ljubljani razpravljala o cenah oskrbnega dne. Člani upravnega odbora so menili, da bi lahko v nekaterih oddelkih kliničnih bolnišnic zdravstveni delavci več pripravili pri obveznem in laboratorijskem materialu ter rentgenskih filmih. Na sliki: Zdravniki se posvetujejo pred operacijo.

POGOST PRIMER

Ob razpravi o cenah oskrbnega dne v ljubljanskih kliničnih bolnišnicah

Upravni odbori zdravstvenih ustanov te dni sestavljajo predloge za cene oskrbnega dne in obenem veliko razpravljajo o izdatkih za zdravljenje. Pri tem večkrat sodijo, da bi zdravniki lahko bolj varčevali z zdravili. Precej upravnih odborov pa o tem varčevanju razpravljajo le na sploh. Zato tudi zdravstveni delavci ob teh pripombah članov upravnih odborov le poudarjajo, da je sodobno zdravljenje drago in da bodo stroški z napredkom medicine še rastle. Osrednji upravni odbor kliničnih bolnišnic je nedavno tega razpravljala o posameznih stroških zdravljenja. Ugotovil je, da bi v nekaterih oddelkih lahko bolj varčevali z obveznim in laboratorijskim materialom ter rentgenskimi filmi. Le-teh pogostokrat ni moč dobiti. Bolniki so v nevarnosti, saj jih ne morejo zdraviti zato, ker niso prej naredili zanje rentgenskih slik. (Na onkološkem oddelku bolniki čakajo zavoljo tega na zdravljenje tudi več tednov.) Toda ko so filmi spet na voljo,

pričejejo kar povprek smetati, da bi nadomestili tisto, kar so zamudili. (Zato so tudi v prvih štirih mesecih narasli stroški za filme za 14%). Zdravstveni delavci pa menijo, da včasih tudi po nepotrebnem uničujemo te filme. Na seji osrednjega upravnega odbora so navedli tale primer:

V neki okrajni bolnišnici so bolnika rentgenizirali kmalu potem, ko so ga sprejeli na zdravljenje. Čez nekaj časa so tega zavarovanca poslali v drugo bolnišnico, od tod pa na klinično bolnišnico v Ljubljano. Pozneje so bolnika poslali iz oddelka na oddelke, napravili so veliko rentgenskih posnetkov, toda žal le za arhiv.

Zakaj ne bi skupno z bolnikom, ki ga iz bolnišnice pošljejo v drug, sosednji zavod, poslali vse njegove rentgenske slike? Tako morda pozneje ne bi tako pogosto ugotavljali, da so življenja zavarovancev v nevarnosti, ker nam primanjkuje filmov.

Tako sodijo v ljubljanskih kliničnih bolnišnicah zdravstveni

delavci glede potrošnje filmov pa tudi obveznega in drugega materiala. Ta jasno povedana načela, da je treba varčevati s potrošnim materialom, naj bi pričeli uresničevati povsod. Morda pa bodo tudi v drugih zavodih spoznali, da je od teh, sicer na videz »majhnih prihrankov« odvisna višja ali nižja cena oskrbnega dne.

Denar ni bil porabljen zaman

Uspehi HTZ v trboveljskem rudniku

Delavski svet rudnika Trbovlje-Hrastnik je na zadnji seji temeljito razpravljala o higiensko-tehnični zaščiti pri delu. Najprej je poročal glavni varnostni inženir. Poročal je za leto 1958 in za prve štiri letošnje mesece.

Že vsa povojna leta so si v rudniku prizadevali, da bi uredili zaščito pri delu, zanesljivo in uspešno pot pa jim je omogočila šele popolnejša organizacija HTZ 1956. leta.

Podatke o številu nesreč imajo zbrane od 1952. leta dalje. Iz njih vidimo, da je bilo najmanj izostankov zaradi bolezni 1. 1957, najmanj nezgod na opravljene dneve 1954. leta, največ nezgod in največ bolezenskih dni pa je bilo lani.

Da bi izboljšali varnost pri delu v rudniku, so zaposlili še dva varnostna tehnika. Eden skrbi posebej za varnost v zunanjih obratih, kjer je bilo doslej največ nezgod. S posveti z nadzorniki upajo le-te vzgojiti v po-

glavne organizatorje varnosti pri delu. Zdej urejajo tudi zračenje v jamah Hrastnik in Ojstro, na obratu Trbovlje pa so že izboljšali zračenje še na enem polju.

Z zaščitnimi sredstvi so zdaj opremljeni vsi jamski delavci, v teku pa je zagotovitev dodatne preskrbe s temi sredstvi za zunanje delavce.

Za zaščitna varnostna sredstva je bilo lani porabljen 40 milijonov dinarjev več kot v letu 1957. Samo za zaščitne obleke in obutev 30 milijonov več.

Ti veliki denarni izdatki — ki dovolj prepričljivo ponazarjajo veliko skrb za osebno zaščito — pa se že rentirajo. Lani je bil povprečni odstotek bolnih glede na število zaposlenih najmanjši izmed vseh povojnih let (le 4,5%). Prihranek pri dneh zaradi zmanjšanja števila bolnih je nasproti izgubam v letu 1957 skoraj 39 milijonov dinarjev, nasproti

del komunalnih problemov v zdraviliščih rešil kar z denarjem, ki naj bi z njim sicer zadostili perečim zdravstvenim potrebam. To seveda ni prav. — Upravni odbor zdravstvenih zavodov naj bi takrat, ko sestavljajo predloge za izdatke investicijskih skladov, upoštevali, da je

OB LETNI SKUPŠČINI OO RK V LJUBLJANI

VZGOJNO DELO

V ZDRAVSTVU NAJ BI PRILAGODILI POTREBAM

Med pomembne naloge, ki jih opravljajo organizacije Rdečega križa, sodi tudi zdravstvena vzgoja ljudi. V preteklih dveh letih so v občinah ljubljanskega okraja priredili 92 tečajev, organizirali predavanja za odbornike Rdečega križa, patronažno službo za boj proti tuberkulozi in alkoholizmu. Čeprav so letos priredili manj tečajev kot lani, je zanimanje za nje večje. V bližnji prihodnosti bodo priredili nekaj tečajev tudi za mladino na javenskih in drugih strokovnih šolah. Saj mladi delavci večkrat ne vedo dosti o zdravstveni zaščiti, zdravi prehrani, higieni in pravih iz zakonov o delovnih razmerjih. V ljubljanskem okraju je kar 20% vajencev iz zasebne obrti, ki ne odhajajo na dopust.

V zadnjem času veliko govorimo o negi bolnikov na domu. V stanovanjskih skupnostih naj bi ustanovili posebne servise za nego bolnikov. To delo naj bi opravljale bolničarke zdravstvenih domov. Stroške za to pa naj bi kril okrajni zavod za socialno

zavarovanje. Načela so torej znana (o njih smo tudi že pisali v našem listu). To poudarjamo zaradi tega, ker v zadnjem času zavarovanci sprašujejo, kdaj bodo uvedli tako zdravljenje. Tu pa bi takoj pripisali, da ne gre le za nego osamelih ljudi, marveč tudi za tiste zavarovance, ki so se zdravili že dlje časa v bolnišnici, pa bi jih po mnenju zdravnikov lahko pozdravili doma. S tem bi razbremenili zdravstvene domove in znižali ceno oskrbnega dne.

Če bo hotel Rdeči križ prevzeti skrb za zdravstveno vzgojo in higieno v stanovanjskih skupnostih, bo moralo postati njegovo vzgojno delo širše. Do sedaj so občinski odbori Rdečega križa namreč prirejali tečaje v glavnem za žensko delavsko in vaško mladino. Tečajnice so se na njih seznanjale s problemi zdrave prehrane, nege dojenčkov, raznimi nalezljivimi boleznimi. Program tečajev bo treba poslej spremeniti in ga prilagoditi potrebam zdravstvene nege bolnika na domu. To naj bi čimprej naredila komisija za nego bolnika pri okrajnem odboru Rdečega križa skupaj z zdravstvenimi delavci in drugimi organizacijami. Negovalke, ki se bodo izšolale v tečajih Rdečega križa, bodo lahko marsikdaj pomagale zdravnikom pri preprečevanju epidemij in reševanju življenj pri morebitnih nesrečah.

izgubam v letu 1957 pa blizu 28 milijonov dinarjev.

V zdravilišču v Topolšnici imajo že nekaj let nedokončano stavbo, ki bi v njej lahko uredili laboratorij, prostore za delovno terapijo in postavili rentgenski aparat. Vse te stvari imajo zdaj v takih stavbah, kot je naša slika.

ZVEZNA SKUPŠČINA JE SPREJELA

Zakon o zdravstvenem zavarovanju kmetovalcev

Ta teden so na sejah zborov Zvezne ljudske skupščine razpravljali o osnutkih nekaterih zelo pomembnih zakonov. Med te sodi prav gotovo tudi Zakon o zdravstvenem zavarovanju kmetovalcev. Najprej je dal obširnejše poročilo o osnutku član Zveznega izvršnega sveta Moma Markovič. Po precej obsežni razpravi so poslanci zakon sprejeli.

Kaj je bistvenega v novem zakonu? Prav gotovo to, da uvaja, ustanavlja zdravstveno zavarovanje kmetovalcev, česar pri nas doslej nismo imeli. S tem je urejen eden izmed poglavitnih problemov naših kmetovalcev in naše družbe sploh in doseženo, da bo praktično vsak naš državljan zdravstveno zavarovan. Novi zakon pa je pravzaprav le prvi in poglavitni temeljni kamen za graditev uspešnega zdravstvenega zavarovanja kmetovalcev. Določene namreč postavlja le osnovna načela zdravstvenega zavarovanja kmetovalcev, določa minimum pravic zavarovancev in predpisuje osnovne pogoje za organiziranje zdravstvene zaščite kmetovalcev kakor tudi odnose med skladi tega zavarovanja in Zavodom za socialno zavarovanje. Ob pripravljani osnutka tega zakona se je pokazalo, da zaradi velikih razlik pogojev v posameznih republikah — od katerih je odvisno zavarovanje kmetovalcev (dohodek kmetovalca, obsežnost mreže zdravstvenih ustanov itd.) — ne bi bilo dobro,

da bi zvezni zakon do podrobnosti določil organizacijo zdravstvenega zavarovanja kmetovalcev. Spričo tega je konkretno oblikovanje sistema zdravstvenega zavarovanja kmetovalcev prepuščeno republikam, ki bodo s svojimi zakoni podrobneje določile obseg in obliko zavarovanja. Zvezni zakon naroča republikam, da morajo sprejeti svoje zakone do konca leta 1960. Določa pa tudi, naj se s pripravami za organizacijo zavarovanja začne šele prihodnje leto, tako da bodo imeli ljudski odbori dovolj časa upoštevati novo zavarovanje v svojih družbenih načrtih in proračunih.

Novi zakon predvideva dve vrsti zavarovanja: osnovno in razširjeno. Osnovno zavarovanje bo splošno, obvezno in enotno za vse kmetovalce na območju ene republike, razširjeno zdravstveno zavarovanje (obsežnejša zdravstvena zaščita in uporabljanje zdravstvene zaščite po boljših pogojih) pa bo organizirano za posamezne občine in okraje ter predpisano predvsem s posebnimi odloki ljudskih odborov.

Po teh določilih bo pravzaprav sedaj predvsem od kmetovalcev samih odvisno, kakšno zdravstveno zavarovanje bodo imeli. Odvisno bo največ od storilnosti in proizvodnosti v kmetijstvu posameznega območja, šele potem od raznih drugih činiteljev.

Pri odločanju ljudskih odborov, ali naj in kako naj organi-

zirajo razširjeno zdravstveno zaščito kmetovalcev, bodo imeli kmetovalci možnost, da popolnoma izrazijo svoja mišljenja in svojo pripravljenost. Predvsem bodo to lahko izrazili po svojih izbranih predstavnikih v organih družbenega upravljanja sklada zdravstvenega zavarovanja kmetovalcev.

Stroški zdravstvene zaščite kmetovalcev bodo kriti iz posebnega sklada, ki bo ostvarjen pri vsakem okrajnem zavodu za socialno zavarovanje. Skladi zdravstvenega zavarovanja kmetovalcev bodo dobivali sredstva iz prispevkov kmetovalcev, prispevkov iz proračunov teritorialnih enot in iz drugih virov. Upravljali jih bodo posebni organi družbenega upravljanja, v katerih bodo izvoljeni predstavniki kmetijskih proizvajalcev, predstavniki okrajnih ljudskih odborov, okrajnih zavodov za socialno zavarovanje ter združnih in drugih organizacij, ki se zanimajo za zdravstveno zavarovanje kmetovalcev.

Višino prispevka in način plačevanja bodo podrobneje določili republiški zakoni, za razširjeno zdravstveno zavarovanje pa predvsem predpisi ljudskih odborov. Zvezni zakon določa kot načelo le soudeležbo koristnikov zdravstvene zaščite. Kolikšna bo ta udeležba, bodo določili ljudski odbori in republike. Za zdravljenje 35 nalezljivih bolezni (zakon jih podrobno našteva) ter za zdravljenje umobolnih, ki so oko-

lici nevarni, in za cepljenje ter razkuženje pa v določenih primerih kmetovalci ne bodo ničesar prispevali za poravnavo stroškov.

Po določilih zakona bodo zdravstveno zavarovani vsi kmetovalci, ne glede na to, ali so v zadrugah ali ne in ali so vključeni v kooperacijo z zadrugami ali ne, tako da je z njimi uvedeno zdravstveno zavarovanje vseh kategorij kmetovalcev, razen tistih, ki so že vključeni v splošno zdravstveno zavarovanje (delavci na družbenih posestvih).

Jasno pa je, da sedanje stanje ne pomeni dokončne ureditve, kajti razgiban razvoj raznih oblik družbenega gospodarjenja v kmetijstvu in socialističnih odnosov na vsi poraja na področju organiziranja zdravstvene zaščite nove nazore in nove potrebe.

Zato je zdaj proučujemo možnost, da bi uvedli popolno socialno zavarovanje za tiste člane kmetijskih delovnih zadrug, ki niso v delovnem razmerju, ki pa vlačijo svojega osebnega dela vlagajo v zadrugo proizvodnjo. Hkrati proučujejo tudi možnost, da bi uvedli nekatere višje oblike zavarovanja tudi za udeležence drugih oblik družbenega gospodarjenja na vasi.

Z novim zakonom bo mogoče tudi bolj normalno financirati zdravstvene ustanove in bolj skladno ter smotno vlagati v zdravstveno službo in ustanove na podeželju.

PO KATEREM ČLENU?

DOPUST

P. V., Krško: Uslužbenec je izpolnil pogoje za starostno pokojnino. V avgustu namerava v pokoj. Ali ima pravico, pred vstopom v pokoj izkoristiti redni letni dopust? — **Odgovor:** Domnevamo, da gre za uslužbenca, ki je zaposlen v gospodarski organizaciji. Zakon o delovnih razmerjih nima določbe, po kateri bi delovno razmerje prenehalo, kadar delavec vstopi v pokoj. Potemtakem lahko takemu uslužbencu, ki je izpolnil pogoje za starostno pokojnino in namerava v pokoj, delovno razmerje preneha ali z odpovedjo ali s pismenim sporazumom. Glede na to je treba Vaše vprašanje presojati po 38. členu omenjenega zakona. Po tem predpisu mora gospodarska organizacija omogočiti delavcu, da izkoristi svoj redni letni dopust, preden preneha delovno razmerje, če to preneha z odpovedjo ali po sporazumu. Uslužbenec, ki je izpolnil pogoje za starostno pokojnino, ima pravico, da izkoristi redni letni dopust, preden vstopi v pokoj.

PLAČEVANJE

R. K., Celje: Maja meseca so obračunali za nazaj po novem tarifnem pravilniku osebne dohodka od 1. januarja. Bili ste dva meseca v bolniškem stanju in za ta čas vam niso priznali nikakršnih razlik. **Odgovor:** Nobenega izrecnega predpisa ni o tem, kdo je upravičen do razlike, ki so nastala v osebnih dohodkih zaradi novih tarifnih pravilnikov. Vsekakor so upravičeni vsi tisti, ki so ves ta čas delali, kajti njihovo opravljeno delo se mora obračunati po novih osnovah za nazaj od 1. januarja. Vi dva meseca niste delali, zato bi torej ne bilo podlage za tak obračun. Vendar pa menimo, da bi se lahko uporabila smiselno določba 23. člena zakona o zdravstvenem zavarovanju. Po tej imajo namreč pravico do udeležbe pri prejšnjih »plačah iz dobička« vsi tisti, ki so bili sicer bolni, a se morajo pri tej delitvi upoštevati kakor da bi bili na delu. Če bi se osebni dohodek tekoče obračunaval po novih osnovah, bi bilo najbrž nadomestilo za čas bolezni višje. Ker pa se takrat,

ko ste morali zaradi nesreče v bolniško stanje, osebni dohodek še ni mogel obračunavati po novih osnovah, so nadomestilo obračunali po starih osnovah brez Vaše krivde. Zaradi tega menimo, da bi bilo prav, če bi pri Vaši zadevi uporabili omenjeno določbo.

ZNIŽANA VOZNJA

I. B.: Pri sebi imate žensko, ki vam gospodinjti že več kot 10 let. Toda nihče vam ne ve povedati, ali ima ta ženska pravico do znižane voznje kot vsi zaposleni. — **Odgovor:** Po našem mnenju ima pravico do znižane voznje in do legitimacije K-15. Toda, da bi mogla izkoristiti to svojo pravico, ste vi dolžni izvršiti svojo državljansko in sindikalno dolžnost. Sledeče omenjamo, ker poudarjate, da ste že 14 let član sindikata. Kljub temu pa imate pri sebi žensko, ki vam gospodinjti, kuha, pere, skratka, ki je Vaša gospodinjinska pomočnica, pa je niste prijaviли zavodu za socialno zavarovanje. Tako ste jo obično oskodovali za vse tiste pravice, ki jih ima pri nas vsak državljan v delovnem razmerju. Pravi, da pri Vas ni možnosti, da bi se zaposlila. Saj je že zaposlena in sicer pri Vas. Samo očitno vi tega ne smatrate za zaposlitev, čeprav vam služi s svojim delom, s svojo delovno sposobnostjo in vam s tem omogoča, kot sami pravite, da ste lahko vi zaposleni. Torej zase priznate, da ženska, ki vam dela, pa istega ne priznate. Vam moramo povedati, da zelo grobo kršite predpise o delovnih knjižicah, o socialnem zavarovanju, o delovnih razmerjih. Zdi se nam, da sami pri sebi sicer isto menite, zato ste se tudi skrili za anonimnost.

M. T., Videm-Krško: Ali pripada pravica do znižane voznje hčerki, ki je letos končala šolanje in se po diplomi februarja zaposlila, a še nima pravice do rednega letnega dopusta? — **Odgovor:** Nima še pogojev, da bi mogla izkoristiti pravico, ki je funkcionalno povezana s pravico do rednega letnega dopusta. Vi zanj ne morete več dobiti legitimacije K-15, ker je hčerka že sama v rednem delovnem razmerju.

Ugasla jamščarica

DELAVSKA
ENOTNOST

OD 24. JUNJA DO 1. JULIJA

NOVA LADJA NA NAŠEM MORJU

V ladjedelnici »Uljanik« v Puli so splovili v morje nov tramper »Korotan«, ki je last Splošne plovbe iz Pirana.

Ladja »Korotan« je motorni tramper z nosilnostjo 12.700 ton in je najodobnejša urejena visokomorska motorna ladja. Kobilico za ladjo so nastavili v začetku lanskega septembra. Tramper je dolg 150 m, širok nad 18 in visok okoli 12 m. Ladja ima osem potniških kabin, prostorov za 42 moze posadke, prostor za pilota in še poseben prostor za zobozdravnika. Opremljena je z najodobnejšimi navigacijskimi instrumenti: radarske naprave priključene na giro kompas na mostu, sodoben avtopilot, ultrazvočni globinometer, radijska postaja za srednje in kratke valove, radijska telefonija, glasgovorniška aparaturna za vse ladijske prostore, avtomatska telefonska centrala z desetimi priključki, skratka, je na ladji vrsta najodobnejših instrumentov, ki zagotavljajo posadki in podjetju varno plovbo.

ŠKOCJANSKE JAME SO ZAZIVELE

Zadnje tedne elektrificirajo Škocjanske jame, ki jih bodo v soboto, 4. julija slovesno odprli. Tisti, ki so si doslej ogledali podzemeljski del jam ob razsvetljavi karbidovk, bodo v prijetno osvetljenih jamah lahko odkrivali nove lepote. ObLO Sežana predvideva že v bližnji prihodnosti zgraditi nekatere objekte, s katerimi bodo postale jame dostopnejše. Tako bodo že letos asfaltirali približno 4 km dolg odsek od ceste Ljubljana—Koper do Matavuna, kjer je vhod oziroma izhod iz jam. Prav tako je v planu zgraditev primerne in dovolj velikega gostišča, kajti sedanje gostišče v Matavunu in gostilna, ne ustrezata, po opremljenosti lokala, zlasti pa ne zadoščata zmogljivosti, ki so že za sedanje število obiskovalcev znatno premajhne.

OB DOMAČEM VRTALNEM STROJU

Pred kratkim so v remontni delavnici Geološkega zavoda v Ljubljani izdelali prvi vrtalni stroj za vrtno do 600 m. Stroj je izdelan v celoti iz domačih delov, le pogonski motor je dobavljeno »Torpodo« z Reke. Te stroje smo doslej uvažali in je stal vsak okoli 6 milijonov dinarjev. Prototip vrtalnega stroja, ki so ga izdelali v geološkem zavodu, pa stane le okoli 2 milijona dinarjev, vsak naslednji pa bo še za 30 % cenejši.

NAFTA V DALMACIJI

Te dni so ponovno pričeli s pripravami za nadaljnje iskanje naftnih ležišč v Dalmaciji. Zagotovljena so sredstva v višini 280 milijonov dinarjev. Posebna ekipa zagrebškega podjetja »Naftapljin« je že pričela s pripravilnimi deli za namestitve vrtalnih naprav v okolici Zadra. Ta dela so bila končana pretekli mesec, ko so že pričeli vrtati globine nad 4000 m.

MEDNARODNI KONGRES GRADBENIKOV

Od 6. do 12. septembra bo v Jugoslaviji 12. kongres Mednarodnega združenja za raziskovanje in proučevanje materiala ter konstrukcij. Kongres se bo pričel v Beogradu, svoje delo pa bo nadaljeval v Zagrebu in Ljubljani.

Vsekakor bodo novost na kongresu »plavalnice« zgradbe po konstrukcijski zamisli inž. Branka Željka. Po njegovi metodi bodo v Novem Beogradu zgradili do leta 1961 3600 stanovanj. Novost pomeni resnični začetek industrijskega gradbeništva pri nas, ne pomeni pa konca dela arhitektov, saj dopuščata veliko različnih tipov stavb.

NUKLEARNA ENERGIJA V KMETIJSTVU

Na seji odbora za uporabo nuklearne energije v kmetijstvu, ki je bila te dni v Beogradu v zvezi kmetijsko-gospodarskih zbornic Jugoslavije, so ugotovili, da imamo v državi zgrajenih osem znanstvenih laboratorijev, kjer proučujejo možnost zboljšanja rastlinske proizvodnje z radioaktivnim obsevanjem. V teh laboratorijih proučujejo razne vrste kornice, pšenice in drugih kmetijskih kultur.

Tako nuklearna energija ne koristi samo industrijski proizvodnji, pač pa vse odločneje sega tudi v naše kmetijstvo, ki si obeta od nje mnoge koristi.

JESENSKI VELESEJEM V ZAGREBU

Letos praznuje Zagrebški velesejem 50-letnico delovanja. V okviru svojih proslav bodo v času jesenskega mednarodnega velesejma priredili tudi kongres Zvezde sejmov iz vsega sveta. Na to prireditve se že pripravljajo: gradljo nove paviljone, do jeseni bodo dokončno zgradili hotel »International« s 400 posteljami, prav tako bodo zgradili nov most čez Savo in še razne druge manjše objekte.

Vinko je postajal z ugaslo jamščarico in z ostalimi rudarji na cesti Trboveljska premogokopna družba je pač imela kočevski rudnik kot izhod v silo. Za njo je bil zanimiv pred izbruhom prve svetovne vojne, kakor tudi pred napovedjo druge. Med vojnama pa je rudnik živel, z njim je živel tisoč brezposelnih rudarjev.

Za polnih deset let je kriza udarila v Kočevje. Rudarji so se izseljevali, odhajali so v tujino. Redki so našli delo doma, v Trbovljah ali Velenju.

Kako je Vinko med tem časom preživel sebe in otroke — tega še sam ne ve več. Tudi ni kdo ve kako premišljeval o tem! Vse je bilo hudičev: od rudniških gospodarjev pa do nemškutarskega mesta!

Nemčija se je pripravljala na vojni Kruppove tovarne so žrle premog, tone in tone premoga v pečeh, ki so oblikovale topovske cevi. Rudnik v Kočevju je spet zaživel. Vinko se je zaril pod zemljo in z drugimi krti trgati iz zemlje črno zlato. A ne za dolgo! Nemčija je stopila v vojno! Topovi so se razbijali na ruskih frontah, pred Stalingradom. Krupp je zahteval še več premoga! Kočevski rudnik pa se mu je uprl. V noči 1943. leta so zletele v zrak varnostne zapornice. Rudnik je zalila voda, rudarje pa je pogoltnil skrivnostni molk Kočevskega roga. Od tam so se javljali z napadi in ju-

Ne, Jernej ni pozabil! Z Vincem sta delala skupaj sedem let. To so bila najlepša leta.

Ko sta se vračala ob večerih z dela, sta se natezovala, kdo je naložil več »katrec«; mnogokrat celo nista verjela drug drugemu in sta stavila za vagončke, ki jih bosta naložila, prihodnji dan.

»Za ta šihl mi bo dovolj osem kvadratov!« se je junačil Vinko, da je odmevalo vse do šahta.

»Jaz tudi osem in pošteno odmeri!« Tako je odgovarjal Jernej, ki ni hotel, da bi njegova trojka zaostajala. Potem so se lovili krampi, strelnika je pokala, hunti so ječali, a rudarji so kot za igračo metali težke grude. Če so že stroji odpovedali, mišičaste roke niso nikoli! Kakšno veselje je spreletelo umazana lica, kadar je vodja skupine stopil do telefona in javil glavnemu inženirju, češ, zdajle smo odpeljali tisoč kubik! Zgodilo se je, da so dvignili in-

**K RUDARSKEMU PRAZNIKU — 3. JULIJU —
TOPLO ČESTITA VSEM
DELOVNIM LJUDEM V
NAŠIH REVIRJIH, REPUBLIŠKI ODBOR SINDIKATA
RUDARJEV, METALURGOV IN KEMIČNIH
DELAVCEV SLOVENIJE.**

ženirja s postelje, kadar je to bilo ponoči, samo da so mu lahko povedali, da rudnik dela. In še kako dela!

Neki dan sta bila z Vinkom predstavljena na dnevni kop. Za malo se jima je zdelo, obema! Dnevni kop je delo za otroke, ne pa za dva stara izkušena kopača. Ze sta mislila, da so jima hoteli vzeti ponos, resnični ponos rudarja — kopača. Komaj so ju prepričali, da je delo v dnevnem kopu prav tako častno ter da ravno tako zahteva večje roke in preudarnosti starega kopača.

Da, tudi v dnevnem kopu ni bilo vseeno, kako si postavil hunt — katrec — kako si povlekel prog, kako si se umaknil bagru, kako si obšel jalovino...

Vsakih deset minut je zdrvel poln voziček proti izkopanemu tiru, vsakih deset minut sta potisnila Vinko in Jernej prazen hunt pod razvlečeno plast premoga.

V nekaj letih so kočevski rudarji malone prestavili hrib. Tam, kjer je nekoč počival zamočvirjen svet, zdaj zeva globoka in široka jama, iz katere se zmerom hite vagončki z lepimi rjavim premogom. Tako bodo hiteli še petnajst let. Nemara še več!

Potem se je pripetilo tisto strašno! Vinko in Jernej sta bila prestavljena nazaj na odkop v jama. Kakšna razlika! Jamski konji — na pol slepe živali, ki so ponizno vlekle vozičke po temnih hodnikih, ki so obstale kot pribite, kadar je potekel njihov delovni čas in se niso pri tem zmotile niti za minuto — jamski konjički so bili jami le še za okras. Jamski les so zamenjali jekleni podporniki. Premog je zdaj potoval po gumi-transporterjih in enoveržniških, rudarji so nadomestili prečne kope s čelnimi, krampe so zamenjali kompresorji, vrtalke, dinamit...

Kopači so grabili premog, pred očmi so izginjale razgaljene plasti. Jernej in Vinko sta hitela dokazovati svojo sposobnost, moč starih kopačev. Vinko je bil med prvimi vse do dna, ko ga je zmagal težak kos premoga. Takrat je nekaj počilo v njegovi hrbtenici. Sesedel se je kot prazna vreča. Odnesti so ga iz jame. V temnem rovu je ob veliki rjavni grči dogorevala njegova dolgoletna spremljevalka — jamščarica.

»Vem, ti si invalid in kot invalidu ti gre priznanje! Jernej ga je hotel razumeti, a Vinko se je še zmerom razvnel ob svojem:

»Kakšen invalid, saj sem se dobro izmazal! Zdrav sem, le tako trden nisem več kot včasih. Kdo pa je v najinih letih? A kaj zato! Da sem bil kopač, ki je umel svoj posel, to so pozabili v Ljubljani.« Malce je zastal, potem pa s poudarkom nadaljeval:

»Pozabil so tudi pri nas in to je kar me togoti!«

Sla sta skupaj še konec poti, potem sta se razšla. Vinko je bilo laže. Razgovoril se je, povedal je prijatelju, kar ga je mučilo in kar nemara ne bi razumeli tam v pisarni, vsaj ne tako kot to razume kopač, pravi rudar!

Razumeli so ga tudi drugod. Delavski svet kočevskega rudnika — v njem je več kot polovica članov iz vrst kopačev — je vedel za Vinkov primer, vedel je še za primere mnogih, ki niso mogli več opravljati kopaškega posla, a še niso bili toliko stari, da bi jih lahko upokojili.

Red je pač takšen, da je prošnje za upokožitev in za invalidnino re-

ševal Zavod za socialno zavarovanje v Ljubljani. Tako je rešil tudi Vinko in postal odločno o invalidnini na upravo rudnika. Čez nekaj časa pa, ko je Zavod zvedel, da je Vinko pravzaprav polno zaposlen — sicer ne več kot kopač, pač pa na lažjem delovnem mestu, — je preprosto preklical še to odločbo in z motivacijo polne zaposlitve odklonil kakršnokoli nadaljnje razglabljanje o primeru kopača Vinka. In še marsikatero!

Delavski svet se je zamislil. Brez velikih razgovorov je odločil: Invalidom, ki so pri nas polno zaposleni, ne sicer v jami na številki, ampak na lažjem, zato tudi slabše plačanem delovnem mestu, bo rudnik izplačeval poleg rednih prejemkov še razliko do zaslužka, ki bi ga delavec sicer imel, če bi še lahko delal kot kopač. Tako plačuje rudnik Zavodu za socialno zavarovanje za ponesrečenega kopača, Kopaču pa poleg rednega zaslužka za delo na lažjem delovnem mestu še razliko, pravzaprav invalidnino, ki bi jo moral plačevati Zavod. Delavski svet je odločil in predlagal:

V bodoče naj bi Zavod za socialno zavarovanje poslal v rudnik svojega predstavnika, ki naj bi skupno z delavskim svetom in prizadetimi rudarji reševal podobne primere.

Prav je tako, vsaj za zdaj. Delavski svet ima danes vso pravico, da s kolektivno odloča o zaslužkih posameznika, razpolaga z dohodkom, ki ga deli med delavce, ki to upravičeno zaslužijo. S takšnim zgledom oddolžitve starejšim rudarjem pa tudi oblike prepričanje Zavodu za socialno zavarovanje, da bo slej ali prej le potreba dopolniti zastarele uredbe, ki zadevajo socialno zavarovanje rudarjev.

Po vsem tem je kopač Vinko spet stal v pisarni, kjer je oni dan zavrnil odločbo. Predsednik delavskega sveta mu je razlagal težave, ki jih je imela rudniška uprava z reševanjem njegove prošnje.

»Vem, bil si malce jezen na nas, a mi nismo krivi! Stvar se je zapletla drugod. No, končno smo to rešili! Kje delaš zdaj?«

Vinko ga je pogledal z rahlim nezaupanjem!

»Menda veste kje! Na separaciji, prog čistim!«

S takšnim delom so navadno začeli novinci, tisti, ki niso imeli pojma o rudarskem življenju pod zemljo. To je Vinko vedel, zato je hitro dodal: »Zdaj se že bolje počutim, saj delo ni težko. Mislim, da se bom lahko kmalu vrnil med kopače!«

Zal, ti se ne boš več vrnil med kopače, tam je za tebe prenaporno — si je mislil predsednik, rekel pa je:

»No, da ti je le dobro! Poslušaj Vinko, tarifno postavko imaš neizpremenjeno, takšno bi imel če bi bil še kopač! Razumeš!«

Vinko se je zdržnil: »Kako to mislite — če bi bil še kopač?«

»No, če bi še delal v jami, na numerli!«

»A, tako! — Vinko je nekaj časa tehtal besedo, preden je začel:

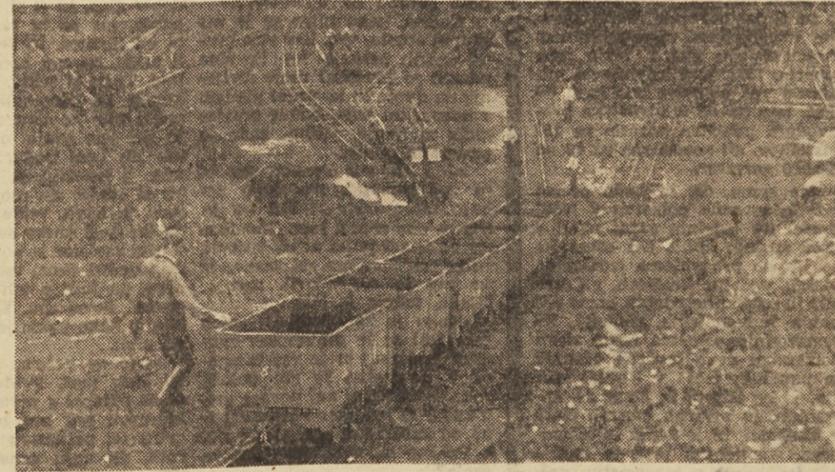
»Dobro, zaslužek je tudi važen, če ne za drugo, za pokojnino, ki jo bom slej ali prej dobil. Toda...«

Vinko je ostala beseda na stari jamščarici, ki je že nekaj mesecev visela doma nad njegovo posteljo. Rad bi jo spet prižgal in ponesel pod zemljo, rad bi spet z njo v roki potoval po dolgih hodnikih, rad bi spet z njo pozdravljali upognjene rudarje, ki bi jih srečeval v rovih. A jamščarica je visela doma, mrtva in tih, ugasla. Mar je ugasnil tudi on, mar je ugasnil v njem delovni ponos rudarja, kopača?!

Počasi je nadaljeval:

»Ceprav delam drugod, vsako delo je vredno človeka, sem še zmerom rudar-kopač! Tega naziva si ne pustim vzeti, služil sem mu malone tri desetletja. In čeprav samo dvajset let, sem ga vreden. Zato naj nikar ne mislijo tam — Vinko je komaj opazno migljal z glavó — »da sem nekvalificiran, kot sem prebral na onem listu. Tisto naj popravijo!«

Dušan Kralj

Dnevni kop premoga v Kočevju. Medtem, ko drse prazni vagončki — hunti — v globel, so že pripravljene na spodnjih tirih naložene »katrec«, da jih povleče jeklena vrvi proti separaciji.

»Tote so ti poslali iz Ljubljane!« Tako je prejel kopač Vinko v rudniški pisarni odločbo Zavoda za socialno zavarovanje. Razgrnil je popisani list papirja in ga počasi erkoval. Znanec iz pisarne, ki mu je odločbo izročil, je medtem zavzeto brskal po mizi; za njega je Vinko tako rekoč nehal obstajati. Prav tako za Ljubljano, ki je mimogrede rešila njegovo prošnjo za invalidnino med kdo ve kolikimi!

Naposled je kopač Vinko dočrkoval, kar je bilo zapisano. Počasi je spenil list in ga položil nazaj na mizo.

»Naj si vtaknejo za klobuk te denče, jaz tega ne vzamem!« Vinko je dejal brez jezga ali užaljenosti; povedal je tako, kot bi pripovedoval o japi na medveda. Mogoče je prav ta nadziranost razburila uradnika:

»Kaj si znorel?! Odločba je odločba in pika! Vzemi jo s seboj pa srečno!«

Vinko je spet segel po zloženem listu. Spet ga je razgrnil in pregledal: potlej pa ga je porinil pred pisarniškega znanca. S prstom je pognil pod nekimi besedami:

»Tu piše, da sem nekvalificiran! Tule naj bi bila pa plača: tam men- da mislijo, da sem občinski režež, ki jih prosi za podporo!«

»Zakon je zakon, dragi tovariš!«

»Nobenega zakona ni, ki bi mi lahko vzel...«

»Saj ti nihče ničesar ne jemlje!

Rudarja dobre vesta, kateri je hunt po številu, ki ga potiskata proti razvlečeni rjavi plasti, kjer ga bosta v pičlih petih minutah naložila z dragoceno rudo

Povedal sem ti že, da ti bo rudnik izplačeval razliko. Razfurijal si se kot da greš v pokoji! Saj boš še delal, ne?«

Vinko ni bilo do prerakanja. Zamahnil je z roko, med vrati zamrmral svoj — srečno! — in že so odmevali njegovi trdi koraki po dolgem hodniku rudniškega upravnega poslopja.

Kočevje je bilo pregrnjeno s sivimi oblaki. Droben dež je preganjal dobro voljo z obrazov, ki so čemerno hiteli po svojih opravkih. Ko je stopil Vinko na cesto, je moral zasukati vratnik sukničja, da mu ni kapljalo za vrat. Potisnil je roke v hlačna žepa in odločno zavil proti rudarski dom. Sicer je rad stopil dolovske sobe, tam je vedno srečal kakega znanca za klepet. Ali pa je pogledal v veliko dvorano in, če je slučajno vadila rudniška godba, je rad obšel kako urico. Rudarski dom mu je bil ljubši kot gostilna. Ta dan pa ga ni vzel v mar, šel je mimo njega s svojimi mislimi in svojo preteklostjo.

Nekajkrat je že zapadel sneg, da so ječale smreke v neizmernih kočevskih gozdovih, nekajkrat je poletna vročina osušila Rinžo do poslednjega kaplje, odkar je Vinko kot mlad fant začel z delom pri rudniku. Najpoprej je pripenjal hunte. Neakčno dolge dneve je stal pred dvigalom in sledil ukazu svatirnega zvonca. Potem je prebiral rudo: brskal je po rjavem, sveže izkopanem, še toplim premogu in odбирal kamen ter mastno ilo. Ves ta čas je sanjaril o jami, jamščarici, čeladi, krampu! Nekoč pa je le dočakal nadzornikovo sporočilo, ki mu je določevalo delo na izkopu, 200 metrov pod zemljo.

Ej, toliko jih je moral požreti, slanih in neslanih, od starejših rudarjev, ki so ga sprejeli medse! Pa se je fant hitro navadil robotosti, v kateri je bilo več poštenja in iskrenosti kot v še tako zaviti osladnosti besede. Se sam je začel vračati! Ze je poznal slaherno stopinjo v jami, miže je lahko prtipal svojo številko; vedel je, kako in kdaj je treba postaviti stropnik ali podpornik, našel se je ocenjevati plasti premoga in s krampom iztrkati debelino jalovine. Ze so mu malone zaupali mesto kopača, pravega rudarja, ko je pospaderska kriza v svetu stisnila rudnik v Kočevju za vrat!

Nesodobnemu pohištvu odzvanja

Tarnanje, ta bolezen slabičev, nič ne zaleže. Ne v zasebnem ne v javnem življenju. Koliko trpkih in grenkih je bilo že izrečenih in napisanih na račun nesodobnega pohištva, trgovine pa so še zmeraj založene s staromodnimi kuhinjskimi kredencami in mizami in z raznotero sobno opremo, ki oblikovno in funkcionalno sodi v predvojnne čase...

Da ne bo prevelike zamere: trgovci s pohištvom imajo svoj prav. Kadarkoli želijo, vam dokažejo, da veliko lažje prodajo tako imenovano klasično pohištvo kakor sodobno. Slovenija-les, grošično trgovsko podjetje s pohištvom, ki velja za izvoznega monopolista, zalaga za nameček še 119 detajlističnih trgovin skoraj izključno s starinskimi spalnicami, kuhinjami in jedilnicami... Naročilnica je pač naročilnica in jo moraš upoštevati, če hočeš zaslužiti. Pravijo, da kmetje še zmeraj kupijo največ pohištva. V Sloveniji, na Hrvaškem, v Srbiji... Glede konservativnega okusa pa da jih prekašajo samo Angleži.

Najbrž trditev ni izvita iz trte. Kdo je tega kriv, je seveda drugo vprašanje. Kaj bi ponavljali stare ugotovitve o vlogi trgovine pri vzgoji potrošnikov? Razen tega je marsikak kos sodobne stanovanjske opreme hudo nesodobno izdelan, stane pa precej več kot malo manj sodoben, pa zato trpežnejši. Tega kmetje prav gotovo niso krivi.

Pa pustimo kmete in njihov okus. V nova stanovanjska poslopja, dvojkke, vrstne hiše, skratka v nova stanovanja skromnih razsežnosti se vseljujejo delavci in nameščenci, družine, mladi zakonci, samci. In ta stanovanja naravnost terjajo sodobno pohištvo. Vsakdo si ga ne bi mogel takoj omisliti, tisti, ki so doslej gostali, bi pa nemara le raje tako opremili novi dom, da bi bil tudi za oči prijeten, kakor pa ga natrpali z velikimi trodelnimi omarami, nočnimi omaricami, mizami in podobno robo, med katero moraš res previdno »krmariti«, da ne napraviš škode. Gradimo pa vedno več! Lani so zavodi za stanovanjsko izgradnjo investirali v nova stanovanja okoli 3,3 milijarde, letos se bo vsota skoraj podvojila. V nove stanovanjske stavbe bodo namreč vložili okrog šest milijard. Trgovina s pohištvom pa je gluha za to in hodi po starih, izhojenih poteh.

SE ZA PED GLOBLJE

Zakon ponudbe in povpraševanja je res neizprosno. Lesno industrijsko podjetje Radomlje izvaža v Anglijo lične cenene kavče. Tudi domači trg bi zalagalo z njimi, če bi jih kdo naročil. Toda Slovenija-les in Lesnina, grošično podjetje s pohištvom in monopolist št. II, ki oskrbuje predvsem domače potrošnike, ne izkoristita priložnosti... Inž. Lapova je sestavila načrte za dve praktični sodobni kuhinjski mizi. V podjetju Stavbeno pohištvo so se ogreli za njih, hkrati pa so pripomnili: »Pripravljeni smo jih delati, če priskrbiti kupca.« Še in še lahko naštevamo primere, ki kažejo neizprosno tega zakona. Danes deluje še v prid trgovine, čez dve leti bo najbrž že na naši strani. Morda že prej — z našo pomočjo.

NOVE KORENINE POHIŠTVENE INDUSTRIJE

Čprav v trgovinah s pohištvom tega ni videti, industrijska proizvodnja pohištva že zdaj daleč presega obrtno. Lani je znašala celotna vrednost 6,5 milijard (torej pol milijarde več, kot so zavodi za stanovanjsko izgradnjo investirali v nove hiše). V Sloveniji je ostalo 20% izdelkov, druge republike so jih dobile 25%, v tujino pa jih je šlo 55%. Tudi v prihodnje se sorazmerja najbrž ne bodo bistveno spremenila, zelo pa se bo povečala proizvodnja. Po republiškem perspektivnem gospodarskem načrtu bodo naše tovarne 1961. leta izdelale za milijardo več pohištva kot lani, do 1965. leta pa bo industrijska proizvodnja pohištva porasla za 220 odstotkov, ali nazorneje, od 40 na 120.000 garnitur.

Ne samo, da se bodo precej razvile tovarne pohištva v Novi Gorici (ta izdeluje sedaj okoli 4 tisoč spalnic letno, čez osem let pa jih bo predvidoma izdelovala 14.000), v Celju, Brežicah, v Cerknici in na Duplicih, dobili bomo več novih industrijskih podjetij. Za proizvodnjo pohištva bosta zlasti pomembni nova tovarna vezanah in panelnih plošč v Novem mestu, ki bo odprta že letos, 29. novembra, in tovarna ivernih plošč v Cerknici, to je plošč iz odpadnega, stisnjenejšega lesa, iz kakršnih izdelujejo v inozemstvu najmodernejša pohištva. V pohištve-

ni konkurenci je namreč prav proizvodnja vezanah in panelnih plošč ter furnirja cokla, ki zelo zavira proizvodnost.

Ze ti skopi podatki so porok, da se bodo v pohištveni industriji začeli novi časi. V skladu s tem pa tudi novi časi za trgovino s pohištvom in za potrošnike. Brž ko se bo povečala proizvodnja, bomo lažje zahtevali od posrednikov, da nam priskrbe res tako pohištvo, kakršnega si želimo. Tovarne pa bodo prav gotovo vsaj z enim ušesom prislusnile našim željam. Zdjaj se s tem ne moremo pohvaliti.

ČE NE BI DRŽALI ROK KRIZEM

Do praktičnega in lepega sodobnega pohištva pa bi že prej prišli, če bi bili malo bolj podjetni. Na splošno se sicer govori, da imajo obrtniki čez glavo dela za gradbenice in za izvoz. Lesno industrijsko podjetje Radomlje in Stavbeno pohištvo v Ljubljani pa dokazujeta, da so še »skrite rezerve«. Toda to še ni vse. Zakaj ne bi mogli na primer v kaki gospodarsko pasivni občini, ki je bogata z lesom, organizirati večjega obrtnega podjetja za izdelavo sodobnega pohištva, ki bi se morda sčasoma razvilo celo v tovarno? Se v Ljubljani bi si lahko privoščili kaj takega, naj bo že v viški, bežigrjski ali močlanski občini. Pobudnika in organizatorja pa bi lahko bila Zavod za stanovanjsko izgradnjo. Centralni zavod za napredek gospodinjstva, ali pa oba skupaj, saj sta neposredno zainteresirana za proizvodnjo sodobne stanovanjske opreme. Intervencija nove trgovine, ki bi prodajala izključno sodobno pohištvo, bi najbrž ne vplivala slabo na izbiro v Slovenija-lesu in Lesnini. Mislim s stališča potrošnika...

Sicer pa v Stanovanjsko-komunalnem centru, spomladi ustanovljenem oddelku Zavoda za stanovanjsko izgradnjo v Ljubljani, že razmišljajo o tem. Zdjaj so si že na jasnem, da je nujno potrebno novo trgovsko podjetje, ki bi prodajalo res samo izbrano, solidno izdelano, funkcionalno, oblikovno in estetsko ustrezno pohištvo.

KONKURENCA BO STORILA SVOJE

Tudi v pohištveni proizvodnji. Ugodno pa že deluje na proizvodnjo stavbnega pohištva in gradbenega materiala. Stanovanjsko komunalni center je že prejel v strokovno oceno precej protipov oken in vrat, ki bi jih bila pripravljena razna podjetja serijsko proizvajati ali pa jih že serijsko proizvajajo. Posebna komisija, sestavljena iz strokovnih izvedencev, bo poslale izdelke pregledala in proizvajalcem povedala svoje mnenje. Vsestransko zadovoljive proizvode bo testirala. Test pa bo za kupca porok, da denarja ne bo vrgel stran. Za teste se proizvajalci oken in vrat že potegujejo. Lesnoindustrijska podjetja v Nazarjah, Logatcu in Škofljici, ki serijsko izdelujejo tipizirana okna, si hočejo zagotoviti trg. Podobno tudi Lesnoindustrijsko podjetje Ljubljana, ki je začelo proizvajati montažna

vrata in bo s tem letno prihranilo okoli 200 milijonov dinarjev.

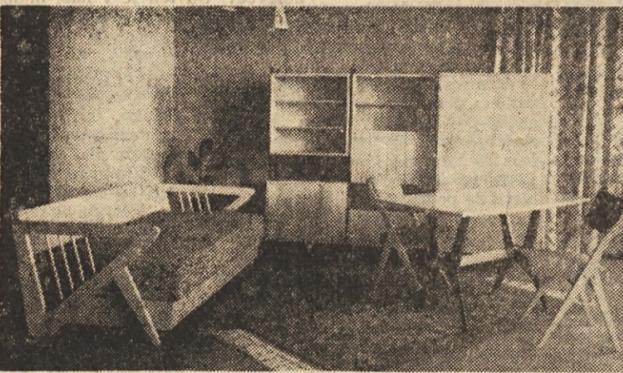
Zgleden primer, kako konkurenca poživlja prizadevanje, da bi se izboljšala tudi kakovost, je ljubljansko podjetje Udarnik. Včasih je izdelovalo jadrnalna letala, zdaj, ko se jih težko prodaja, se je preusmerilo v izdelavo tipiziranih oken iz lesa in aluminija, ki sodijo že med najboljše, tako po izvorni zamisli kakor po solidni izdelavi...

STANOVANJSKO-KOMUNALNI CENTER — SIGNALIZATOR IN VZGOJITELJ

Pripombe glede nesmotrnega trošenja materiala bodo ta podjetja najbrž takoj upoštevala. Moderno pohištvo na primer, ki so ga poslale centru razne tovarne v oceno, pa tudi nekatera obrtna podjetja, bi se dalo še zelo izpopolniti, poenostaviti in zato poceniti. Dvojne lesenitne stene, nepotrebni ultrapasji, lesena vratica namesto praktičnejših steklenih, vse to podražuje proizvodnjo in daje sodobnemu pohištvu pečat — nesodobnosti.

Toda ne glede na to, ali bodo tovarne, za katere se še ni končal »zlati vek«, upoštevale strokovne pripombe Stanovanjsko-komunalnega centra, bo le-ta odigral pomembno vlogo že s tem, da bo razstavljal najboljše izdelke in dajal razne informacije o gradbenem materialu in konstrukcijah, instalacijah in opremi investitorjem, projektantom, izvajalcem gradbenih del in seveda nam potrošnikom. Pri izbiri pohištva in raznih gospodinjstkih strojev torej ne bomo več prepuščeni sami sebi in svojemu bolj ali manj razvitemu okusu in znanju.

Nesodobnemu sodobnemu pohištvu bo sčasoma le odzvonilo. Tudi trgovina, pa naj se še tako upira vsemu, česar še ni preizkusila, bo slej ko prej prisiljena napolniti svoja skladišča in razstavne prostore z moderno stanovanjsko opremo, ki pa boteštirana, se pravi, bo ekonomična in lepa. Čim prej bo sedanjim trgovcem skočilo v zelje novo trgovsko podjetje z izbranim sodobnim pohištvom, tem prej bo konec raznih neupravičenih izgovorov in nemara tudi visokih cen. To pa je v precejšnji meri odvisno tudi od nas. M. K.

Veliko srečo moraš imeti, da dobiš pri »Lesnini« takole kombinirano sobno opremo

Obiskovalci Gospodarskega razstavišča v Ljubljani se zelo redko pridejo v tak stalni razstavni prostor Stanovanjskega komunalnega centra.

PRIPRAVIMO SADNE SOKOVE

Dozoreva nam že sadje in jagodičevje, iz katerega si moremo pripraviti za zimo sadne sokove. Zanimanje za sadne sokove je v zadnjih letih tudi pri nas že močno poraslo. Vsak potrošnik in zlasti še vsaka gospodinja že kaj ve o prehranski in dietični vrednosti sadnih sokov.

Sadni sok vsebuje vse dragocene sestavine sadja, raztopljene v vodi: sladkor, pektine, kisline, med njimi jabolčno, citrsko in vinsko, nadalje rudninske snovi, vitamine, fermente, aromatične snovi, črnolesovino, barvila itd.

Najbolj razširjen sladkor v sadju je fruktoza, ki mu pravimo tudi sadni sladkor. Naš organizem ga zelo lahko usvaja, je najlažje prebavljiv in obenem

tudi najslajši sladkor. Največ ga ima hruška, zatem jabolko, češnja itd. Grozdje vsebuje grozdni sladkor, ki po prebavljivosti ne zaostaja za sadnim sladkorjem. Obe vrsti sladkorja prehajata naravnost v kri, s katero potujeta v celice našega organizma, kjer hitro izgorita brez škodljivih ostankov in dajeta pri tem organizmu potrebno energijo. Hruškov sok ima do 16% sladkorja, grozdni pa tudi do 18%. Če pustimo sok prevreti, se seveda sladkor spremeni v alkohol, sok pa v alkoholno pijačo, katere hranilna vrednost se ne da primerjati s hranilno vrednostjo naravnega soka. Sadni sok daje približno isto množino kalorij kot mleko. Sok iz jagodičevja ima manj sladkorja, zato ga ob proizvodnji nekoliko sladkamo.

Ze od danjaj vemo, da povzročajo pomanjkanje presnega sadja in zelenjave v hrani različne bolezni — predvsem skorbut. Vitamini urejajo presnovno telesno odpornost proti mnogim boleznim. Čeprav jih potrebujemo le majhne količine, brez njih ne moremo živeti. Če jih ni, se pojavijo motnje v krvnem, živčnem in presnovnem sistemu našega organizma. V sadnih sokovih najdemo predvsem vitamin C ter vitamine A in B skupine. Vitamin C igra določeno vlogo pri dihanju; povečuje odpornost organizma proti nalezljivim boleznim in proti gnojenju ran, zmanjšuje utrujenost pri delu in ščiti telo pred skorbutom, ki je

huda bolezen celotnega organizma. Pomladanski znaki pomanjkanja vitamina C so utrujenost, slab tek, slabost mišic itd. Odrasli potrebujemo dnevno približno po 80 mgr vitamina C. To množino vsebuje sok dveh citronov ali dveh pomaranč (op. ur.: na srečo je C vitamin tudi v mnogih cenejših zelenjavi), en kozarec ribezovega soka oziroma 20 dkg jagodnega soka. Jabolčni, hruškovi in grozdni sok imajo manj C vitamina; za kritje potreb bi morali popiti dnevno več kot en liter teh sokov. Pri tem pa je seveda še upoštevati dejstvo, da se ohranijo naravne količine vitamina C le v pravilno pripravljeno pridobljenih sokovih, saj se C vitamin zelo hitro kvantira v zraku in ob višji temperaturi. Razkroj še povečujejo svetloba in nekatere kovine, predvsem baker. Ker imamo v primerjavi s sokovi iz jagodičevja mnogo več jabolčnega in grozdnega soka, stopa vedno bolj v ospredje vprašanje vitaminizacije zlasti jabolčnega soka s sintetičnim vitaminom C. Amerikanci in Svcariji so jo že izvedli. Strokovnjaki trdijo, da vzporedno lahko jabolčni sok, ki smo mu dodali 500 mgr sintetičnega vitamina C na en liter, s sokovi citrusovih sadežev. Tudi pri nas bi kazalo z ekonomske plati proučiti problem vitaminizacije jabolčnega in morda še grozdnega soka. Ta želja je utemeljena zlasti za prebivalce velikih mest, pri katerih postaja vitamin C že problematičen.

Vitamini B skupine se v kisllem sadju dolgo ohranijo. Najdemo jih v kosmuljah, slivah, češnjah, jagodah, hruškah in grozdju; najlažje dostopen je grozdni sok.

Z vitaminom A bogato sadje so marelice, robide, češnje, črni ribez itd. Pri nas bi morali misliti predvsem na večjo proizvodnjo in potrošnjo ribezovega soka (črni ribez), ki vsebuje veliko C in A vitamina. Prištevamo ga lahko k zdravilnim sokovom.

Tudi naši borovničevci so odlične kvalitete in uživajo velik ugled po svetu. Le včasih grenkijo, ker pač niso vedno izdelani iz svežih borovnic. Za borovnice je namreč značilno, da postanejo grenke že, če stoje nekaj dni.

Umetne pijače se s sadnimi sokovi seveda ne morejo primerjati. Sadni sokovi so v primerjavi z njimi prave zakladnice vitaminov in rudninskih snovi, sadnih kislin, sadnega sadkorja ter snovi arome. Primerjajmo le občutke pri pitju naravnega sadnega soka z občutkom, ki ga imamo, če pijemo umetno pijačo, pa ne bomo izrekli napadne sodbe.

Kaže, da so Amerikanci prvi razumeli pomen sadnih sokov. Propagando za te sokove so tako razvili, da 90% vseh bolnišničnih ugotavlja dietetsko vrednost sadnih sokov s kliničnimi poizkusi. Njihove ugotovitve o uporabi sadnih sokov po operacijah, pri prebavnih motnjah, ekcemih, migreni, za izločanje vode iz tkiva seča, pri visokem krvnem pritisku, poapnenju žil, boleznih ledvic itd. so za nas še popolnoma nove.

Ing. Emilija Letonja

Ljudje kakor ti in jaz

Zgodba o belem kruhu

»Tovariš sodnik, s poravnavo ne bo nič. Niti trenutek nočem več živeti z njim. Ta človek je nasilen, surov, brezobrazen. Dobrih petnajst let sva bila skupaj in vsa ta leta je skrivaj svoj resnični obraz in sedaj ga je pokazal. Pretepel je sina in še mene je udaril. Ne, sem rekla, in kar sem rekla, drži. Pošljite ga k psihiatru in ugotovite, prav gotovo bo ugotovil...«

Čudno, kako hitro se je vse skupaj sesulo, vse, kar sem gradil dolgih petnajst let. En sam udarec je presekalo moje življenje na dvoje in ko sedaj gledam v notranjost tega, čemur pravim moje življenje, vidim, kako je prazno in puho.

»Jaz, tovariš sodnik, jaz bi se rad pobotal. Pa moja žena... Jaz, veste... Zal mi je. Nisem nameraval tega. Nenadoma se je zadržalo nekaj v meni, nekaj močnejšega od mene, in ko me je sin udaril, sem... Glejte, takole je bilo...«

Kako je že bilo? Ali sploh vem, kaj se je pravzaprav zgodilo? In zakaj se je vse to zgodilo? In zakaj je sin položil roko name? Kaj naj povem sodniku? Naj mu mar povem zgodbo od začetka, od tedaj, ko sva s Poldko sklenila, da se bova vzela?

»Glejte, takole je bilo...«

»Bom jaz povedala, kako je bilo. On je krivec, jaz tožnik. Jaz zahtevam...«

Kar pripoveduj, žena. Po resnici in pravici povej. Od vsega začetka... Se pomniš, kako sva bila srečna, ko sva dobila sina? Prav majhen je bil in zaripel v obraz, pa se nama je zdel neizmerno lep. In kadar se je drl, sva rekla, da poje in da bo imel dober glas. In ti si rekla, da bo pevec, jaz pa bi raje videl, da bi bil virtuoz. In že takrat sem ti rekel, da mu bom kupil violino. Ti pa si rekla, da mu bova kupila še harmoniko, naj zna igrati kar na dva instrumenta. In jaz sem sanjal o smučeh, ki mu jih bom podaril, in o kolesu, s katerim se bo vozil, ti pa si rekla, da morava misliti tudi na novo, večje stanovanje, da bo imel sinko svojo sobo in v njej vse, kar si bo požel. Kar pripoveduj, žena, vse povej sodniku, pa tudi o teh sanjah mu govori, povej mu, kako lepe so bile in kako nama je bilo takrat pri sru.

»Nič ne rečem, spočetka ni bil slab mož. Prično je delal in ni popival s prijatelji in jaz in otrok sva mu bila vse. Ze nekaj let pa čutiva oba z otrokom, da naju zanemarja, mislim, ne pogovarja se z nama, ne povesei in ne poigra, živčen

je, molčeč in že leta me ni peljal na ples. Sami živci so ga in grenkoba...«

»Dovolite, tovariš sodnik...«

»Bom jaz nadaljevala. Potlej boš ti... Mislim, da je prav v tem, v tej njegovi...«

Nadaljuj, žena, vse, kar govoriš, je res. Nisem te peljal na ples in že precej časa nisem bil vesel in v meni je grenkoba. Pa še povej, kako sem postal takšen. Povej sodniku, kako sem ti nekoč potožil: »Ženka,« sem dejal, »ne morem več.« Takrat je bilo, ko sem delal za novo stanovanje, za sinovo sobo. Ti pa si me bodrila: »Glej, dragi, vse, o čemer sva sanjala, sva že kupila. Samo še to stanovanje,« si rekla, »potem pa se bova odahnila.« In jaz sem dejal: »Prav, ženka, samo še...«

»Priznam, tovariš sodnik, resnico je govorila. Zadnja leta sem veliko delal. Od sedmih zjutraj in včasih do polnoči. Skoraj nikoli me ni bilo doma in s sinom sva se redko videla. To nas je, kako naj rečem, nekako odtujilo. Žena in sin sta živela doma svoje življenje, jaz pa v pisarnah svoje. Vsak zase je spoznaval življenje in si ga po svoje oblikoval.«

Glej, kakšen gobezdač postajam. Še malo, pa bi mu povedal

tudi, kako sem hodil od znancev do prijateljev in jih moledoval za kakšno honorarno delo, kako sem...

»Jaz bi rekla, da se oddaljujemo od tistega, kar je glavno. Zahtevam ločitev, ker je pretepel otroka in mene, ker je...«

Saj res, za to gre. Kaj ima opraviti pri vsem tem moje delo. In moja in tvoja želja, da bi najin sinko imel vse tisto, kar mi dva nisma imela, da bi imel srečno mladost. Kaj ima opraviti pri vsem tem moped, ki sem mu ga kupil za petnajsti rojstni dan, in njegova želja, da bi mu kupil vespo. In njegova jeza, ker je ni dobil. Jeza, ki se je sprevergla v togoten izbruh. »Ata, na tej žabi se že ne bom vozil. Vozi se sam, sam se vozi. Saj me je sram, sram me je...« In kaj ima opraviti pri vsem tem čisto drobno dejstvo, da me je togotni sin, ki mu nisem mogel kupiti vespe, ker nisem imel dovolj denarja, klofnil in mi dejal, da nisem več njegov ata.

»Zal mi je, tovariš sodnik, bil sem razburjen in sem jo udaril, ker se je potegnila za sina. Bilo je močnejše od mene. Sedaj pa razsodite.«

Sodnik pa ni razsodil. Poslal nêju je domov in naročil naj se vrneva čez dva tedna, če ga bova še potrebovala.

Upam, da ga ne bova. Sem namreč spet čez glavo zaposlen. Sedaj delam za vespo.

Janez Voljč

Mnenja o kolektivni prehrani zaposlenih

PRIPRAVLJENOST IN ZAVZETOST

OMOGOČATA DOBRO PREHRANO ZAPOSLENIH

Prehranjevanje delavstva med delom in po njem ima nedvomno velik zdravstveni in socialni, včasih pa celo še večji gospodarski pomen. Tega se naši kolektivi dobro zavedajo, zato so že skoraj povsod bolj ali manj uspešno organizirali tople malice, kosila, zaščitno hrano, toplo hrano za nočno izmeno in druge oblike prehranjevanja.

Da bi temeljiteje osvetlili področje prehranjevanja delavstva in uspehe na tem področju, se je naše uredništvo odločilo, da na prvi »Malo anketo — 100«. Ze pred mesecem smo poslali 50 podjetjem vprašanja o tem, kako imajo organizirano prehranjevanje delavstva. Vprašanja so dobili HTZ tehniki in predsedniki delavskih svetov. Vprašanja smo poslali pravzaprav le tistim podjetjem, za katera smo bili skoraj prepričani, da imajo tako ali drugače organizirano prehranjevanje delavstva.

Kot smo že rekli, smo poslali 100 vprašanj v 50 podjetjih. Skupaj

REPUBLIŠKO POSVETOVANJE O DRUŽBENI PREHRANI

ZA NAPREDEK družbone prehrane

je potrebno posebno strokovno telo

V sredo, 1. julija, je poseben odbor, ki so ga sestavljali predstavniki Republiškega sveta Zvezde sindikatov Slovenije, Centralnega zavoda za napredek gospodarstva in Centralnega higienskega zavoda, organiziral širše posvetovanje o pomenu prehrane v obratih družbene prehrane. Posvetu so prisostvovali razen podpredsednika RS ZSS Leopolda Kreseta tudi direktorica Centralnega zavoda za napredek gospodarstva, tovarišica Ziva Beltram, načelnica oddelka za higieno prehrane pri CHZ za Slovenijo dr. Damjana Bebler ter drugi predstavniki teh zavodov. Nadalje so prisostvovali predsedniki okrajnih in nekaterih občinskih svetov za blagovni promet, predstavniki OSS, ObSS in predstavniki večjih kolektivov.

Po petih referatih, v katerih je bila nakazana vloga in pomen dobro organizirane družbene prehrane in dosežani uspehi na tem področju, se je razvila razprava, ki je osvetlila mnoga pozitivna prizadevanja delovnih kolektivov in drugih za izboljšanje dnevnih preskrbe zaposlenega delavca in družine.

Predvsem je bilo ugotovljeno, da so kolektivni podjetji in ustanovi in drugi družbeni organi in zavodi omogočili, da so obrati družbene prehrane v zadnjih dveh letih precej napredovali in se razširili. Seveda pa še mnogi večji kolektivni niso storili dovolj za ureditev redne prehrane delavcev.

Predvsem je važno, da se kolektivni in zainteresirani potrošniki organizirajo v stanovanjskih skupnostih in ustanavljajo v njih servise za družbeno prehrano. Servisi za družbeno prehrano v stanovanjskih skupnostih bodo ob oprostitvi mnogih družbenih obveznosti in ob drugih ugodnostih, ki jih imajo po zakonu, lahko dali ceneno in dobro hrano potrošniku-abonentu, če bodo dobro organizirani. V slovenskih podjetjih prejema toplo hrano že 23 tisoč 500 delavcev, v prihodnje bodo podjetja in ustanove še bolj skrbele za dobro toplo malico med delom. Predvsem za tiste, ki prihajajo na delo zjutraj in doma ali v obratu družbene prehrane ne zajtrkujejo.

Razprava je nakazala še vrsto problemov glede cen posameznih obrokov, stroškov, plačevanja režije, dotacij iz fondov skupne porabe za investicije in za dotacije obratov družbene prehrane. Predvsem je bilo ugotovljeno, da bi morali za nove obrate izdelati nadrobne programe in upoštevati pogoje, ki omogočajo čimmanjšo režijo. Predvsem je mogoče uvesti samopostrežbo in s stroji in drugo mehanizacijo zmanjšati število zaposlenih. S tem bi zmanjšali režijske stroške in pocenili hrano.

Na podlagi sklepov bodo organizatorji posvetovanja predložili IS LRS, naj bi osnovali poseben strokovno-posvetovalni organ pri IS LRS za proučevanje in napredek družbene prehrane.

smo dobili 52 odgovorov iz 38 podjetij. HTZ tehnikov je odgovorilo 32 (nekateri tudi skupaj z delavskimi sveti), delavskih svetov je odgovorilo 16 (nekateri tudi skupaj s HTZ tehnikom), preseneti pa sta nas dva odgovora direktorjev, en odgovor sekretarja in en »koodgovor« komercialnega direktorja podjetja (le-tem namreč nismo poslali vprašanj).

Na naše prvo vprašanje: **Kako imate v vašem podjetju organizirano prehranjevanje delavstva?** smo dobili skoraj najbolj popolne odgovore. Od 38 podjetij ima tako ali drugače organizirano prehranjevanje delavstva 33 podjetij. Le

KOLEKTIVNO PREHRANJEVANJE SE RAZŠIRIMO

Drugo naše vprašanje je bilo: **Kje in kdaj delite hrano, koliko delavcev izmed vseh zaposlenih jo uživa?**

Enoločnice, zaščitno hrano in hladne malice dobivajo delavci skoraj v vseh podjetjih med osmo in deseto uro. Kaže, da prav zaradi tega enoločnica ne zamenjuje kosila. Le iz enega podjetja so nam poslali tudi tak odgovor:

Z enoločnico so delavci zelo zadovoljni, zlasti mladi ljudje. Vajenci, ki imajo takoj po delu v tovarni šolo ali tečaj, imajo tako

Glede števila tistih, ki se poslužujejo organizirane kolektivne prehrane, smo že dejali, da je najboljše v tovarni »Zmaj«, kjer dobivajo malico vsi zaposleni. V drugih podjetjih pa je zelo različno. Zlasti v nekaterih gradbenih podjetjih je zelo široko organizirano družbeno prehranjevanje. To povzroča mnenje, da gradbena podjetja zaradi raztresenosti gradbišč niso v stanju zadovoljivo organizirati prehranjevanja delavstva.

HRANA NI DRAGA

Med delavstvom je dosti prigovorov za to, da v nekem podjetju plačajo delavci za kosilo, malico ali večerjo mnogo manj kot v drugem. Prav zato je bilo postavljeno naše tretje vprašanje: **Koliko prispeva k stroškom obroka podjetje in koliko delavec?** Za zaščitno hrano je jasno, da jo v celoti krije podjetje.

Za enoločnice so različne cene. Po ugotovitvah naše ankete je najcenejša 20, najdražja pa 80 din. V nekaterih podjetjih plačajo delavci polno lastno ceno (brez režije), drugje pa dajejo podjetja regres tudi za enoločnice (iz sklada skupne porabe, ponekod pa celo iz sredstev sindikata).

Precej različne so tudi cene kosila. Najcenejše je 50 dinarjev, najdražje 140 din, povprečje pa je 75 dinarjev. Ponekod dajejo kolektivni za kosilo precejšen regres, tudi po 50 din za obrok. Ker kosti v restavracijah podjetij razmeroma malo zaposlenih, je verjetno prigovor nekaterih, da bi bilo smotrnejše regres za kosilo porabiti za pocenitev malice, precej umesten.

Odgovor, ki bi nekako ustrezal povprečju odgovorov, smo dobili iz litijske predilnice:

»V podjetju je zaposlenih 820

Ljubljansko gostinsko podjetje »Ilirija« so likvidirali; namesto tega podjetja so organizirali središče za kolektivno prehrano kolektiva gradbenega podjetja »Gradis«.

ščitno hrano mleko. Žal pa to železcu bolnih.« (Mariborska livarna.)

»Po mnenju zaposlenih topla malica zelo dobro vpliva na delovno storilnost in tudi na počutje. Pri bolniških izostankih pa se za sedaj še niso pokazali uspehi organiziranega prehranjevanja, vsaj tako ne, kot smo želeli in pričakovali.« (Papirnica Količev.)

»Vpliv tople malice se vidi tudi v proizvodnji. Pred leti je bilo nekaj delavcev nedohranjenih. Danes tega ni več.« (Papirnica Vevče)

Iz vseh odgovorov pa lahko zaključimo, da organizirano prehranjevanje delavstva vse preveč jemljemo kot socialno delo, ne pa tudi kot sredstvo za povečanje delovne storilnosti. Prav zato podjetja tudi ne vodijo pregleda o gospodarskih uspehih, ki so posledica organizirane prehrane delavstva. Nekateri predlagajo, da bi skrbel za organizacijo prehranjevanja v podjetju socialni delavec, drugi to delo naprtujejo varnostnim tehnikom. Menimo, da je organiziranje učinkovite prehrane stvar organov delavskega upravljanja, še posebej pa morajo voditi računa o prehrani svojih podrejenih mojstri in drugi vodilni uslužbenci podjetja.

Na kratko še nekaj splošnih ugotovitev, ki so nam jih dali odgovori na našo anketo.

● Kolektivno prehranjevanje zaposlenih je pri nas sila pestro. Odvisno je od organizacijskih spretnosti upravnih organov, organizacij v podjetju in kolektiva samega. Pripravljenost in zavzetost vseh zaposlenih pa je tisti odločilni činitelj, ki omogoča dobro organizacijo delavske prehrane tudi tam, kjer sicer ni idealnih objektivnih pogojev.

● Tudi cena in kvaliteta hrane je v različnih podjetjih različna. Cena je najčeste odvisna od razumevanja celotnega kolektiva za kolektivno prehrano, manj pa od razpoložljivih sredstev, kakor menijo nekateri.

● Zaščitna hrana bi smela po zakonu obsegati le razne pijače, zlasti mleko. Praksa pa kaže, da se delavci bolj ogrevajo za toplo malico — enoločnico. Ker pridejo fista podjetja, ki ustrezajo željam delavcev in dajejo namesto mleka enoločnico, čestokrat v spor z raznimi inšpekcijami in drugimi organi, bi kazalo temeljiteje analizirati to vprašanje. Enoločnica čestokrat ne stane podjetje več kot pol litra toplega mleka.

● Posebej bo treba urediti tudi prehranjevanje delavstva, ki dela v nočni izmeni. Le-ti sedaj med delom skoraj ne dobivajo tople hrane, čeprav praksa kaže, da je prav zanje najbolj koristna.

To je le nekaj kratkih prikazov, mnenj in ugotovitev naše ankete. Temeljiteje so se o družbeni in še posebej o delavski prehrani pomenili v sredo na posebnem republiškem posvetovanju, ki so ga organizirali Republiški svet sindikatov, Zavod za napredek gospodarstva in Centralni higienski zavod.

Pripravil A. Čebulj

V tem obratu pripravljajo hrano za 1800 gradbincev.

v petih podjetjih so delavci glede prehranjevanja prepuščeni samim sebi. Od teh petih podjetij so tri gozdarska oziroma lesopredelovalna podjetja, eno kovinsko podjetje in en rudnik.

Kot rečeno imajo od anketiranih podjetij v 33 podjetjih organizirano vsaj delno prehranjevanje delavstva. V največ podjetjih imajo organizirano zaščitno prehranjevanje, to se pravi, tisto prehranjevanje, ki ga ne plačuje neposredno delavstvo, pač pa gre po zakonu v breme materialnih stroškov podjetja.

Precej podjetij — blizu 70 % od tistih, ki imajo vsaj delno organizirano prehranjevanje — imajo le bifeje s hladnimi jedili in brezalkoholnimi pijačami. Tam dobijo delavci malico po režijskih cenah.

Menze in kuhinje, kjer pripravljajo toplo malico, redne obroke, ima razmeroma malo podjetij (blizu 40 %). Za primer razmeroma dobro urejenega prehranjevanja naj posredujemo odgovor Mariborske livarne.

»V našem podjetju imamo delavsko-uslužbeno restavracijo. V njej dobivajo zaščitno hrano tisti delavci, ki delajo na zdravju škodljivih ali posebno težkih delovnih mestih. Razen tega pripravlja restavracija enoločnice za precejšnje število abonentov-delavcev in za prehodne goste. V menzi je aboniranih na kosilo 80 delavcev. Enoločnico dobiva kot zaščitno hrano 450 delavcev, 20 tuberkuloznih in diabetikov.«

Najbolj široko imajo dopolnilno prehranjevanje organizirano v podjetju »Zmaj« v Ljubljani. Takole so nam odgovorili:

»Obe izmeni imata brezplačno malico, ob 14. uri pa kosilo, ki velja le 60 dinarjev. Za malico dobivajo delavci 20 dkg kruha in pol litra bele sladke kave s presnim mlekom. Delavci, ki delajo na zdravju škodljivih delovnih mestih, dobijo namesto kave pol litra mleka.«

možnost, da dobijo čez dan vsaj en tople obrok.«

Takšno zadovoljstvo pa nas seveda ne sme zavajati. Zlasti za vaje moramo skrbeti, da bodo imeli razen tople ali hladne malice tudi popolno kosilo.

Mnogo bolj je zato razveseljiv odgovor Litostroja (ugotovitev obratnega zdravnikarja):

»Uspeh boljše prehrane je jasno viden tako v boljši fizični kondiciji kot odpornosti organizma, zlasti pri mladih ljudeh. Dobro se še spominjam, da je bilo pred nekaj leti v enem izmed razredov naše industrijske šole polovico učencev nedohranjenih. Danes pa je prav zaradi zadovoljivega hranjenja izredno dobro razvita.«

Med obiskom po podjetjih so naši novinarji večkrat opazili, da delavci ne znajo dovolj ceniti hrano, ki jo posreduje podjetje ali kolektiv. Zlasti zaščitna hrana (brezplačna) gre večkrat v korito prašičev tovarniške menze. Prav zato smo vprašali, ali so delavci zadovoljni s takšno prehrano in se zavedajo njene vrednosti ter jo cenijo. Odgovori so bili zelo povprečni in nejasni. Recimo: »Večina abonentov je zadovoljna s hrano.« (Slovenija ceste.)

Nekaj pa je bilo tudi bolj zanimivih odgovorov. Tovarna glavnice in aluminija »Boris Kidrič« v Kidričevem nam je pisala:

»Podjetje sicer daje na zdravju škodljivih delovnih mestih kot za-

Menza je včasih tudi najprimernejši prostor za družabno življenje: takole se v Kamniku, v domu podjetja »Kamnik«, večkrat zbere skupina ljudi, ki so prej večerjali, pred — televizijskim sprejemnikom!

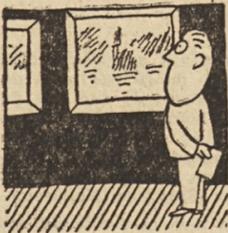
»Mrtvaška ladja«

S POSKOCNO pesmijo »Dekle ne izkajaj oči, saj Jackson Square še zdaj stoji« začena Traven svoj roman »Mrtvaška ladja«, vendar je to že grenko-vesel začetek za žalostno in pretresljivo zgodbo, polno trpljenja in groze. Doživlja jo neznan ameriški mornar, ki mu ladja, kjer ima svoje listine, zaradi dobrega vetra prezgodaj odpluje na pot, njega pa pusti samega, prepuščenega na milost in nemilost uradniški birokraciji na obali. Ta pravzaprav majhen, neznan dogodek, spremeni njegovo življenje do korenin. Saj v tujini nisi nič, če ne moreš dokazati svojega rojstva, svojega imena, če nimaš listin, ki bi pričale, da sploh si. Tako si brez njih nihče, ki se te brani vsaka država, saj so kosi kruha že tako majhni in jih ni deliti še s prišleki. Brez denarja in listin si živ mrtič, brezupno bitje, ki te policija vsake države vlijudno, a neusmiljeno požene čez mejo. Tak se lahko povzpneš samo na mrtvaško ladjo, zapisano pogubi, žrtvovano s posadko vred morju, da se lastniki obogatijo z zavarovalnino. Potrebno je samo, da imaš krepke mišice in da si pripravljen delati na tej ladji do poslednjega diha. In ker ti drugega tudi ne preostane, postaneš suženj, brez imena in brez bodočnosti. Tu namreč ni nobenega izhoda več, je le konec — grob. Kar še preostane časa, se boriš samo še za golo življenje.

»Mrtvaška ladja« zraste tako, zlasti v drugem delu, ko pisatelj popisuje muke brezposelnih mornarjev na obeh mrtvaških ladjah, v pretresljivo obtožbo nasilja nad malim človekom. D. Z.

SVET V GRAFIKI

ENO OSNOVNIH načel, ki je vodilo organizatorje mednarodnega grafičnega bienala, je zbrati in prikazati značilna dela grafičnega ustvarjanja po svetu na glade in stil in smer. To načelo spoštuje tako umetnika kot tudi našega gledalca in mu daje možnost, da si ogleda umetnine najrazličnejših struj drugo poleg druge — sovjetsko grafično poleg pariške šole, Japonce poleg Svicarjev — skratka, pusti mu, da si ustvari svoje mnenje samostojno, po svobodni izbiri in po... svojem okusu.

Da obstajajo velike razlike med ustvarjalci posameznih del, o tem ni dvoma, toda te razlike so razstavi prej v prid. Požve jo in če si ob ogledovanju te ali one grafike zaželimo, da bi bila naša in da bi jo obesili v svoje stanovanje, je ta preprosta človeška želja največje priznanje, ki ga moremo dati umetnini.

Prav v jugoslovanskem oddelku se tega zavemo še posebej. Ne bi mogli naštetih vseh razstavljenih grafik, ki nas pritegnejo mogoče prav zaradi tega, ker čutimo sproščeno ustvarjalnost umetnika, ki nam posreduje svojo vizijo sveta: nekateri v barvah, ki nas ne morejo pustiti hladne, drugi spet po svoje, v fantastičnem prepletu belih linij na črni podlagi.

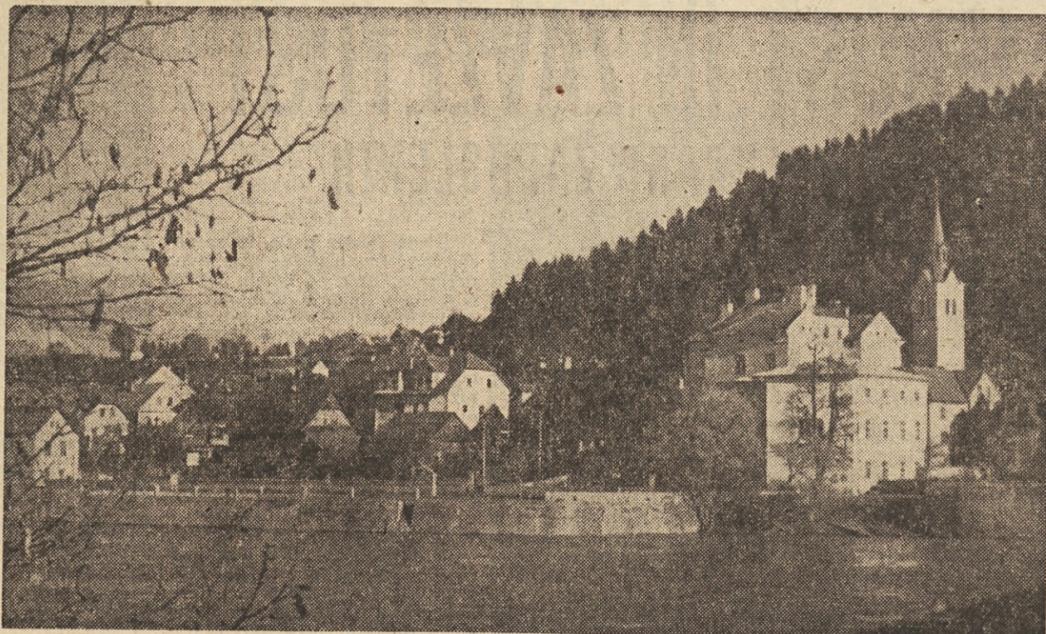
Prav zraven naših razstavlja Mehikanci. Kot dekoracija prostora bi njihove grafike pomenile le malo, ker so skromne, sivo in črno-bele po svoji barvni lestvici. Toda: njihova moč leži drugje. Mehška grafika je kronist, spremljevalec in ilustrator vsakdanjega življenja, predvsem življenja mehiških malih ljudi, dni-narjev, čistilcev čevljev in kmetov. Malce patetična je včasih njihova sicer preprosta, zanosno svečana izpoved, toda nevsljavna. Težko bi se odločili, če bi morali izbirati med eno in drugo. Toda taka izbira je nesmiselna, ker je današnja umetnost v svojih načinih izražanja tako mnogolična, kot je življenje samo. F. Z.

»Devet življenj«

NA FILMSKO platno je zelo težko ujeti neko širše zgodovinsko obdobje z vsemi političnimi, nacionalnimi, socialnimi in moralnimi konfliktami. Prikazati v filmu vso veličino naše narodnoosvobodilne borbe je umetniško zelo zahtevno. Posebno težko je prikazati revolucionarna zgodovinska obdobja, v katerih se lomi stara socialna struktura, ker prinaša s seboj zapletene moralne probleme. Zaradi zahtevnosti so filmski ustvarjalci začeli opuščati umetniška oblikovanja razsežnih zgodovinskih epopej in so začeli prikazovati samo drobce, majhne dogodke iz velikih in slavnih dni.

Tudi norveški film »Devet življenj« gre po tej poti. Pokazati nam hoče majhen dogodek iz obdobja druge svetovne vojne in njihovega narodnoosvobodilnega gibanja. Ves film nam prikazuje samo beg in boj enega človeka, ki hoče uiti iz krepeljev nemških osvajalcev in se preko gora prebiti na Svedsko. Film je tematsko skoraj preveč ozek, zato mu kljub vsej napegetosti manjka dinamike. Če je drugi del filma »Tih Don« hotel prikazati preveč veliko zgodovinsko obdobje, potem je šel norveški film »Devet življenj« predaleč v drugo skrajnost. Prikaže pa nam kljub tej tematski ožini zanimiv moralni problem. Povedati hoče, da pride pri ljudeh v najbolj kritičnih in najtežjih trenutkih na dan le njihova dobrota in njihova prava človečnost. Nad celotnim filmom pa lebdi neka težka in moreča atmosfera, ki hoče poudariti vso težavnost tistih dni. J. J.

MESTO OB SAVI

PATROLJA hiš se je postavila v zasedo na obeh straneh ceste. Zada, preko mostu, je počivala zaščitnica. Glavnine tokrat ni bilo na pohodu. Litija — spredaj nekaj, v sredini nič. Mesto, ki ga je reka pretrgala na dvoje. Mesto na pragu bližnje Dolenjske in zasavskega bazena. Industrija: Predilnica in tkalnica Litija, Lesna industrija, podjetje Gradbenik, potem še nekaj obrtniških delavnic, izložbena okna prodajaln, pisarne. Število meščanov je običajno nekje pri šestvilki 4000. Trikrat toliko prebivalcev je raztresenih po območju 270 kvadratnih kilometrov, kolikor je veliko ozemlje občine. Skupno 3000 delavcev in uslužbencev, ostalo kmečki ambient. Na železniški postaji hrup vlakov in ves dan vrvež potnikov proti Ljubljani in v Zasavje.

Pri litijskih šolarjih

Litijski okraj ima 17 šol. Od tega so 3 v Litiji — to so osemletka, vaješka šola za razne stroke in nižja glasbena šola. Vse ostale so raztresene po območju 270 kvadratnih kilometrov, kolikor je veliko občinsko ozemlje. Med njimi so le tri popolne osemletke, ostalo so nižje organizirane osnovne šole. Če so v litijskem okraju še kolikor toliko na dobrem s prosvetnim kadrom — z učitelji in profesorji, pa jim precej pregeljav povzročajo šolam neprimerni prostori. Tako osemletki v Gradišču nad Dolami in v Mamolju še vedno vedno veridra v kmečkih hišah. Tudi v Šmartnem pri Litiji so zelo na tesnem in morajo imeti pouk kar v treh izmenah.

»Prostor je res največja preglavica za naše šolstvo«, je pripovedoval tovariš Tone Praprotnik, sekretar občinskega komiteja ZKJ in predsednik Sveta za šolstvo, kljub 46 milijonom, ki jih damo za kulturo in prosveto. S strokovnim kadrom smo zato na dobrem, ker smo se že pred časom odločili za politiko štipendiranja, kot temu pri nas pravimo. Mislim, da je bila to edino pravilna pot, ki nas je lahko privedla do uspeha. Tako imamo v prihodnje zagotovljeno zadostno število predavateljev, saj prispejo z ljubljanskega učiteljskega vsako leto približno štirje mladi učitelji. Vas seveda zanima število letošnjih štipendistov: osemnajst jih imamo na fakultetah in srednjih šolah, dvajset na vaješki šoli, pa še pet otrok padlih borcev. V dinarjih povedano je stanje v letošnjem letu takšno: 725.000 din za štipendije, 260.000 din za podpore vajencev, 160.000 din pa bomo razdelili otrokom padlih borcev.

Radio in časopis

Na območju litijske pošte je prijavljenih 732 radijskih sprejemnikov, televizor v menzi Predilnice in tkalnice in še televizor, ki razveseljuje nekega zasebnika in njegove znanke. Meščanom najbolj priljubljene so oddaje lahke in zabavne glasbe, popevke v vseh jezikih. Kolikor smo lahko razbrali z razgovorom z nekaterimi poslušalci, si večina želi čimveč glasbenih oddaj. Kakšnih, smo malo poprej povedali. Radi poslušajo Litijčani tudi zabavne večere, oddajo »Pokaži, kaj znaš«. Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo, oddajo Spoznavajmo svet in domovino, nekdo pa je prav skromno

pripomnil: »Meni so zelo všeč radijske igre in če le morem, ne zamudim nobene.«

Na pošto prispe okoli 230 izvodov »Dela«, 40 »Dnevnik«, 4 izvodi »Večera«, okoli 20 »Tovariša«, približno 600 izvodov »Upokojenca«, 18 »Delavske enotnosti«, 300 »Naše žene«, 80 »Kmečkega glasu«, 30 »TT«, 5 izvodov »Vjesnika u srijedu«, kakih 10 izvodov »Dolenjskega lista«, potem še »Ribič«, »Lovec«, »Čebelar«, »Primorski dnevnik«, »Maneken« in drugi. Pri tem niso upoštevani podatki o tem, koliko prodajo časopisov in revij kioski in trafike, koliko izvodov časopisov prejmejo nekatera podjetja. Vendar lahko kljub temu povemo: na prostem tržišču gre do najbolj v promet stripi vseh vrst.

Na obisku v knjižnici in knjigarni

Če ugotovljamo, da Litijčani razmeroma dobro zasledujejo dnevno in ostalo časopisje, pa tega ne moremo reči za knjige. Knjižnica v Litiji je ena šama in ima le 364 »aktivnih bralcev«. Njihovo število prav zdaleč znatno upada, seveda na račun dopustov, kopanja in sploh lepega vremena. Sicer pa, več o tem so nam povedali v knjižnici:

»Vseh vpisanih članov je bilo v zadnjih treh mesecih 582. Število inventiranih knjig se je povzpelo na 4019. Novih članov ni bilo v treh mesecih več kot 14. Izposodili pa so si bralci v tem drugem četrtletju 791 knjig. Knjižnica je bila doslej odprta dvakrat na teden, zdaj, v sezoni dopustov, zadostuje enkrat tedensko. Še največ berejo dijaki, manj uslužbenci in delavci, kmetov sploh ni blizu. Kaj Litijčani radi berejo, je težko reči, saj so okusi zelo različni. Vendar skupna poteza: zgodovinski roman, ljubezenski roman. Predvsem lažje čtivo. Nove knjige ostajajo po policah. Med tujimi avtorji je najbolj bran Sienkiewicz, Walter Scott, med domačimi pa Finžgar in Prežih. Cankar redkokdaj stopi s police.«

Podobno je stanje v litijski knjigarni. Z zvezki, ravnilni in črnilom je promet precejšen, le knjige ostajajo po policah.

»Knjižarna smo le toliko,« je pripovedovala prodajalka, »da lahko obdržimo ime. Stara zaloga knjig je še precejšnja. Kar je v Ljubljani že zdavnaj razprodano, lahko kupite pri nas. Novih knjig na naročamo več kot v enem izvodu, izjemoma v dveh, ker je škoda, da bi ostajale na policah. V promet gre predvsem lažje čtivo in pa različne mladinske knjige. Pri tem pa nam hodijo v zelje akviziterji, ki nam s pred nosa odvrtajo kupce. Čudimo se politiki naših založb, ki dajejo akviziterjem — privatnikom toliko cenejšje knjige, da jih le-ti lahko prodajajo pod redno ceno v knjigarnah. Razlika v ceni je pri nekaterih knjigah celo do 50 dinarjev. Res nerazumljivo.«

Zveza Svobod: pravzaprav od lani

Za amatersko kulturno dejavnost v občini skrbi občinski svet Svobod. Ta je bila na papirju že prej, a je resnično pričela z delom šele lani. V litijski občini je danes 10 kulturno-umetniških društev, ki žive, eno pa le životari. Predsednik občinskega sveta tovariš Marjan Oblak, je pripovedoval:

»Letos smo uspeli pripraviti za 24. maj festival pevskih zborov. Sodelovalo je 12 zborov iz občine in ena godba. Vseh sodelujočih je bilo čez 300, gledalcev oziroma poslušalcev najmanj dvakrat toliko. Lahko rečem, da je revija zelo uspela in da se je pokazala dokaj razvita pevška kultura. Preteklo nedeljo, točne-

je 21. junija, smo pripravili v Jevnici uspelo revijo kulturno-umetniških skupin osnovnih šol v občini. Pripravili smo tudi že proslavo ob 40. obletnici KPJ in nekaj spominjskih proslav.

Zdaj se pripravljamo na občinski praznik. V tednu pred praznikom bodo nastopila v krajih v občini vsa okoliška društva, na dan praznika pa bo najboljša društvo pripravilo centralno proslavo. Toda s tem smo že pri načrtih. Ti pa so vselej odvisni od finančnih sredstev. Za prvo polletje smo dobili 135.000 din, za drugo pa imamo obljubljenih prav toliko. S tem bomo storili, kolikor bomo največ mogli. Najprej nameravamo spraviti v tek Ljudsko univerzo. Uredili jo bomo kot ustanovo. Z novo sezono nameravamo pripraviti tudi potujočo knjižnico, ki bi naj gostovala po podeželju.

Stalnih prireditvev doslej nismo imeli, vendar smo v zadnjih treh letih vabili na gostovanja predvsem ljubljanske gledališča. Letos nam je dala Opera »Madame Butterfly« in »Prodano nevesto«. Odziv prebivalcev je bil precejšen, tako da vseh nit nismo mogli spraviti v dvorano, čeprav je v njej 500 sedežev.

Težave? Seveda tudi teh je obilo. Naj naštejemo samo dve: Pri delu na kulturno-prosvetnem področju se srečujemo vselej eni in isti in podjetja bi nas tudi lahko bolj podprla.«

»Litijska »Svoboda« ima tri sekcije: dramsko, pevsko, in godbeno. V njeno okrilje spadajo še Ljudska univerza, knjižnica in pa kulturno-umetniške skupine na osemletki. Zelo aktiven je moški pevski zbor s približno 25 pevci. Ta sodeluje na vseh proslavah in tudi kvaliteta, ki so jo doslej dosegli, je zavidanja vredna. Dramska skupina je v aprilu dala na oder spevoigro »Na Trški gori« v režiji Tončke Jelnikarjeve, uslužbenke Predilnice in tkalnice Litija. Letos bodo najbrž igrali »Lumpacija vagabunda«. Česa resnejšega se ne upajo lotiti, ker so imeli pri »Kralju na Betajnovi« le 150 gledalcev. Kot zbor, tako tudi litijska godba nastopa na vseh prireditvah in proslavah. Zdad šteje kakih 25 godbenikov.

Število litijskih Svobodašev se je ustavilo nekje pri 250, toda aktivnih članov je manj kot polovica. Največje težave imajo z mladino. Plesi so nabiti, če gostujejo Zadovoljni Kranjci ali pa karkoli drugega, kar diši po zabavni glasbi, je mladina vselej dovolj, le v Svobodi je ni na spregled. Upajo pa člani litijske »Svobode«, da se bo to stanje izboljšalo, ko bodo dobili svoje prostore. Edina neveselost je v tem, da še ne vedo, kdaj se bo to zgodilo...

Odstavek o kinu

»Če je na sporedu kavbojka, kriminalka, revija ali kaj podobnega, potem je 225 sedežev, kolikor jih ima naš kino, veliko premalo.« so pripovedovali uslužbenci litijskega kina. »Kaj resnejšega in globlje ne vleče. Še celo pa je dvorana prazna, če na plakat piše, da igra jugoslovanski ali ruski film.«

Namesto komentarja

Namesto komentarja o litijski kulturni panorami naj zapišemo misli Litijčana, ki je hotel ostati anonimni: »Litijčani se najraje zabubijo med štiri stene svojih stanovanj, prelistajo kvečjemu še časopis in zavrtje gumb na radijskem sprejemniku. Kjer je treba zgrabiti za delo, srečaš vedno iste obraze. Iz dremavice jih lahko zbudi le še kriček plakat z Brigitte Bardot. Človek ima pri vsem tem občutek, da gre za nekaj, kar se še ni povsem rodilo pa čeprav ima lepe pogoje za to.«

Bojan Samarin

AKTUALNA VPRAŠANJA

V LUČI RAZPRAVLJANJ IDEOLOŠKE KOMISIJE IV. KONGRESA ZKS

Razvoj kulture

POROČILO CK o delu ZKS med tretjim in četrtem kongresom poudarja, da se je marksistična misel premalo uveljavila v našem revialnem tisku, zlasti pa še v kulturnih revijah. O tem so razpravljali delegati v ideološki komisiji, med njimi tudi Ivan Bratko; objavljamo odlomke iz njegovega prispevka k diskusiji.

Mnogi se vprašujejo, zakaj je razvoj naše socialistične kulture tako počasen, zakaj se svet duhov, ki ima edinstvene pogoje v burnem toku nastajajoče nove družbe, tako počasi sprošča? Skušal bom podati nekatere vzroke, ki so doslej vplivali na tempo tega razvoja.

Morda bi na prvem mestu poudaril premajhno samozavest nekaterih delavcev na tem področju, ki morajo često v resnici plavati proti splošnemu razpoloženjskemu toku in ki se morajo uveljaviti samo s kvaliteto svojega dela, z močjo resnice, analize in prepričevalnosti. Ta premajhna samozavest je v zvezi z občutkom inferiornosti, ki ga opažamo pri nekaterih komunistih, ki hočejo biti za vsako ceno »moderni« in »napredni«, a so v resnici na repu raznih drobnoburžoaznih teorij, nazadnjaških predsodkov, pojavov mode, šarlatanstva in drzne, na prvi pogled fascinirajoče poze, za katero pa ni ne bogastva misli, ne srca. Vendar smo v zadnjih letih na vrsti primerov videli, da ni razloga ne za premajhno samozavest, kjer je delavnost in sposobnost, in ne za občutek inferiornosti, kjer gre za pripravljeno, poglabljati se v sodobnost.

Med vzroke zaostajanja na področju ideologije in kulture spadajo tudi često razne teorije in teorije, ki nekatere komuniste motijo in jih ovirajo, da bi se sproščeno in intenzivno spoprijeli z delom. Šele v zadnjem času so komunisti uspeli, da so ustvarili ugodnejše, bolj strpno in bolj v resnično delo usmerjeno vzdušje. Med omenjene teorije spada misel, da se lahko intenzivnejše in boljše spoprimeš s problemi, če si v opoziciji, kot pa če si »režimovec«; da si v resnici revolucionaren, če si v kakršnikoli opoziciji do sodobnih oficijalnih institucij; da ti gre kot intelektualcu, katerega ti pa ta družba, prav tako kakor vse dosedanje družbe in oblasti, ne priznava in te ne ceni, ker sploh ne ceni človeka in njegovega duhovnega življenja. V sodobnem položaju so teorije o intelektualcu nad družbo, te teorije so preživel plod njegove vloge v kapitalistični družbi, še posebno anahronistične, saj danes premoščamo prepade in žlahtnino sloje tudi s tem, da jih zblizujemo. Ustvarjamo delo kulturnega delavca pa vendarle ni prav nič bolj nevarno in težavno, kot je delo pilota v avionu ali zidarja na visoki stavbi. Kadar pišem o odločnih podvigih in lepih kretanjih nekaterih svojih junakov ter jih primerjam s sabo, imam občutek, da so več dali in več tvegali, čeprav so v težjem položaju.

Ko govorimo o težavah našega ideološkega razvoja, ne moremo mimo nekaterih pojavov, kot je na primer omejevanje nekaterih komunistov na zgolj praktičniško delo v gospodarstvu ali v upravnem aparatu, čeprav imajo pogoje za ideološko izpopolnjevanje in udejstvovanje. Po drugi strani pa so komunisti, ki bi želeli delati v tej smeri in imajo določene sposobnosti, a so preobloženi z raznimi družbenimi in drugimi funkcijami in nimajo možnosti, da bi se vsaj kdaj osredotočili na to delo. Redakcije naših listov in založb, naši svetilni raznih kulturnih in drugih ustanovah in druge institucije lahko mnogo napravijo za to, da se takim talentiranim in iniciativnim ter prizadevnim tovarišem ustvarijo prepotrebni delovni pogoji in delovno vzdušje, ki bi jim olajšalo, da bi se vsaj deloma specializirali in poglobili v določeno aktualno problematiko.

ZLET V CELJU

DA BI OŽIVILI preteklost, da bi poživali suho zgodovinsko resnico z dihom takratnega časa in življenja, smo se odločili prikazati zlet Svobode v Celju tako, kot je o njem poročalo takratno časopisje. Seveda moramo brati te vrstice iz leta 1935 drugače, kot beremo naše časopise danes, kajti marsičesa takrat ni bilo moč napisati zaradi budnega očesa cenzorja. — Spet drugo pa je bilo napisano tako, da bi se čimbolj prikrila in zmanjšala naraščajoča moč delavskega razreda. Toda kljub vsemu zraste pred nami tudi iz teh časopisnih vrstic podoba junaškega boja Komunistične partije, podoba, ki se je bomo spominjali prihodnjo nedeljo v Celju.

Dnevno časopisje niti z vrstico ne najavi zleta Svobode v Celju. »Slovenec« več kot mesec dni na dolgo in široko poroča o pripravah za evharistični kongres v Ljubljani, »Jutro« še naprej beleži vse pomembne in nepomembne dogodke doma in na tujem, »Slovenski narod« odstopa dolge stolpce poročilom o umorih in roparskih napadih. O zletu Svobode nobene besede. Pač pa nasledimo že v februarjski številki »Svobode« — marksističnega mesečnika — poročilo o sklepu centralnega odbora Svobode, da priredi dne 7. julija v Celju I. zlet Svobode.

... Program zleta bo predvidoma sledeč: Dopoldne sprejemi na kolodvoru, ogled celjskih zanimivosti, zlasti celjskega gradu z vodniki; popoldne kosilo; popoldne manifestacijska povorka na zletni prostor; v povorki se bodo nosili transparenti z izreki K. Marxa, Fr. Engelsa in Iv. Cankarja o delavski kulturi; na zletnem prostoru govori, pozdravi nastopnikov del. kulturnih organizacij z juga, nastop združenih pevskih zborov vseh Svobod s 6 delavskimi pesmimi, živa slika, vmes godba, nato zabava in odhod z vlaki...

Škoti vse nadaljnje številke prinaša revija Svoboda v posebni rubriki novice in obvestila o pripravah za zlet. V junjski številki izide obširnejši zletnik, iz katerega povzemamo nekaj misli:

Pripravljamo se na celjski zlet

... Sicer tiho, toda vztrajno in uspešno je orala Svoboda ledino proletarske kulture po svetovni vojni. Odkar so porinili v njej nesrečni frakcijski spori, se je Svoboda močno razvila in razširila: skoraj v vseh krajih, kjer se kaže fabriški kamini, kjer je le kaj delavstva, ima svoje podružnice; danes jih je že blizu 40, a neprestano se ustanavljajo še nove. Svoboda ni zveza navadnih delavskih zabavnih društev, nego je močan idejni pokret, ki smatra in uporablja posamezne odseke samo kot sredstvo za višje cilje: da z njimi propagira marksistično miselnost in skuša tudi čustveno zajeti ljudi. Zato je naša Svoboda vsa živa in mlada: zajela je v svoje vrste najnaprednejši in najboljši del slovenskega proletariata in je postala njegova avantgarda. V 15 letih je izvršila ogromno delo: povsod tam, kjer ima Svoboda svoje postojanke, je zavzelo med delavstvom novo življenje, povsod se tam širi kultura in tam uspevajo tudi ostale delavske organizacije. V kraje, kjer se je šele kasneje ustanovila, je prinesla idejo socializma, vzgajala je k solidarnosti in tako je postala Svoboda močan instrument idejne borbe za boljše družbo in boljše človeka...

... Iz članstva je vzklila ideja okrožnih izletov v prosto naravo in misel prirejanja okrožnih pevskih festivalov. Z predlanskim smo imeli več takih izletov, lani so začeli »Svobodaši« prvič prirejevati okrožne festivale. To je bila prva stopnja, nujno potrebna stopnja, da zidamo dalje. Šele, ko smo spoznali in videli navdušenje in veselje do takih prireditev, je mogel in smel dati zadnji kongres in nato centrala Svobode iniciativno za prvi zlet Svobode. In upamo, da bo ta zlet zopet samo druga stopnja na naši poti navzgor, da nam bo odprl nove razglede in pokazal nove možnosti našega dela...

... In me samo to: sproletarizirane kmečke mase, mali kmetje in bajtariji stoje še zmeraj izven naših vrst — v slepem prepričanju, da jim bo socializem potegnil zadnjo kravico iz hleva. Socializmu pa bo uspeh samo tedaj zagotovljen, če postane res idejna lastnina ogromnih množic, če te množice tako zajame, da postanejo same njegove nositeljice. Kadar se bo to zgodilo, bo postal socializem neumrljiv: šele tedaj bo izžareval iz sebe tisto silo in moč, ki razorožuje nasprotnike, da se prihuljeno potuhnejo, šele tedaj bo prisilil omahljivce, da se uvrste v njegovo armado. Zato pa zlet Svobode v Celju ne sme biti samo zlet nekaj Svobodašev, ki pridejo tja pet ali pa to petje poslušat, nego mora biti pravcati tabor delovnega ljudstva vseh poklicev...

... Svoboda je šola, kjer se daje teoretični pouk, praktično borbo naj vrše strokovne organizacije — kajti sama ideja še ne zadošča, če ni obenem povezana z borbo. Ker se vsega tega za-

vedamo, ne bomo na celjskem zletu manifestirali samo za delavsko kulturo, nego tudi za najtesnejše sodelovanje s strokovnimi in ostalimi organizacijami, manifestirali bomo za to, da pravi svobodaški duh prešine tudi nje. Zaradi tega smo na naš zlet povabili tudi celotno članstvo strokovnih organizacij...

(»Pripravljajmo se na celjski zlet«, Svoboda, junij 1935, stran 165-167.)

Leta so vtisom obrusila njihovo ostrino in je ostal le še spomin na dogodke. Pravzaprav več: nekaj, kar bi lahko označili s pojmom zgodovina. Vzgibi, dejstva, posledice, ki so nam danes vsem znane, pa so bile takrat prikritje marsikateremu udeležencu celjskega zleta Svobode. Najposkusimo priklicati v spomin tisto, kar so takrat doživljali vsi, ki so se zgrinjali v svečanem sprevedu na celjskih cestah? Reporter »Delavske politike« je zapisal o zletu Svobode:

Ogromna kulturna manifestacija delovnega ljudstva

12.000 manifestantov v sprevedu. Tisoči tvorijo špalir

Dne 17. t. m. so se zgrinile v Celju ogromne množice delovnega ljudstva z vseh delov Dravske banovine k proslavi delavskega kulturnega dne, ki ga je priredila kulturna zveza Svoboda s sodelovanjem vseh ostalih delavskih in športnih organizacij.

Celje se je dostojno pripravilo na sprejem delavskih mas. Nadelo si je praznično obleko in domala z vseh hiš so palopale zastave v čast gostom.

Na žici, postegnjeni v precejšnji višini čez trg pred kolodvorom, pa je blestel pozdrav delovnih množic: Družnost!...

SPREJEM GOSTOV

Že prvi redni vlak z juga je pripeljal veliko množico rudarjev iz revirjev, z godbo na čelu in številnimi prapori. Pristrčno in navdušeno pozdravljeni so izstopali kopački črna diamanta, njih žene in otroci, in so se uvrščali med Družnost-klici, igranjem godb in petjem delavskih pevskih zborov...

... Prvi je prispel vlak z Jesenic, drugi iz Ljubljane, tretji iz Kranja, četrty iz Prevalj in peti iz Maribora. Iz vlakov so se vsipale vedno nove množice delovnega ljudstva. Delavske pesmi so orile, godbe igrale in pozdravljanja ni hotelo biti ne konca ne kraja. Kakor reka so se pomikale nepretrgane vrste dolečev s kolodvora in polne ulice prijaznega mesteca ob Savinji. Stotine udeležencev pa je ob istem času prišlo na okrašenih kolesih, z avtobusi in na kmečkih vozovih, odtih v zelenje.

Zastopana so bila tudi vsa večja mesta na jugu države: Beograd, Sarajevo in Zagreb.

Ali si je mogoče zamisliti lepši dokaz ozke povezanosti, solidarnosti in enotnosti delavskega razreda vse države?

Ob 10. uri so pričeli

KONCERTI

na vseh koncih, in krajih mesta, ki so privabili na tisoče poslušalcev. Koncertiralo je skupno 14 godb, in sicer: godba Zarja iz Ljubljane, godba steklarjev iz Hrastnika, delavska godba iz Trbovelj, rudarska godba iz Zagorja, godba Glasbenega društva železničarjev iz Maribora, rudarska godba iz Hrastnika, godba kovinarjev iz Guštanja, godba kovinarjev z Jesenic, godba Zarja iz Soštanja, godba Svobode iz Dobrunj, godba društva Slavček iz Trbovelj, godba iz Senčurja pri Kranju, rudarska godba iz Mežice in celjska železničarska godba...

SPREVED

je krenil izpred Grenadirskega mostu z godbo Zarja. Spotoma so se vključevale v spreved skupina za skupino, vsaka s svojo godbo.

Na čelu spreveda je jezdl odred konjenikov, samih postavnih kmečkih fantov in delavcev. Njim je sledila kolona okoli 400 kolesarjev s kolesarsko godbo iz Maribora in zastavo mariborskih delavskih kolesarjev in nato

v četverostopih manifestanti. Razvil se je ogromen spreved, kakršnega Celje še ni videlo. Ob sviranju 16 godb se je pomikala po celjskih ulicah armada

12.000 UDELEŽENCEV

V sredini spreveda so nosili 12 praporov, in sicer prapor Svobode iz Mežice, rudarjev iz Zagorja, mizarjev iz Ljubljane, Svobode iz Trziča, steklarjev iz Hrastnika, Svobode iz Zabukovice, delavskega pevskega društva Solidarnost iz Kamnika, pivovarjev iz Ljubljane, Svobode iz Črne, kemičnih delavcev iz Hrastnika, Svobode iz Trbovelj in kovinarjev iz Ljubljane.

Na cestah so gosti špalirji občinstva pozdravljali spreved in vzklikali manifestantom, ki so navdušeno odzdravljali. Posebno učinkovit je bil defile rdečih praporov. Pri pogledu na prapore so starim sodrugom igrale solze v oči in burnega ploskanja ni hotelo biti konca...

... Mimohod te ogromne mase je trajal 1 uro in 20 minut in je zaključil na športnem prostoru na Glaziji.

Potem, ko so dospeli tudi poslednji manifestanti, bilo je že okrog petih popoldne, je začel

SLAVNOSTNI PROGRAM

Nastopili so moški zbori (okoli 500 pevcev) in ženski (preko 100 pevki). Njihov nastop je zelo imponiral in navdušil, prav tako nastop posameznih godb. Pohvalno je treba omeniti govornilni zbor Svobode iz Kranja...

PO CELJSKI MANIFESTACIJI

Kdor je videl celjsko manifestacijo naše kulturne organizacije, je moral uvideti, da je delavsko kulturno gibanje v okrilju Svobode najbolj konsolidirana in najbolj resna in disciplinirana organizacija, v kateri sodelujejo naši sodrugji in sodružice najidealneje in z najiskrenejšo srčnostjo ter ljubeznijo v zavesti, da je kultura velika sila, ki ustvarja in preveja svet in vse stvari na njem. Manifestacija pa je demonstrirala še več.

Enotnost delavskega gibanja, disciplina in solidarnost delavstva, ki združuje in gradi, je pa fundament, na katerem je mogoče tako kulturno kakor politično moč delavstva ohraniti in povečati...

... Ni vse kultura, kar imenujejo danes kultura. Kapitalistična družba ima svojo kapitalistično, versko in fašistično kulturo, ki je v bistvu ena in ista. Ta kultura ni namenjena človeku kot človeku oziroma človečanstvu, marveč le kapitalističnemu razredu oziroma današnjemu gospodarskemu sistemu. To čutimo zlasti v današnjih dneh krize, ko je milijone ljudi brez kruha, ko mora milijone ljudi ob veliki nadprodukciji blaga še krepkih in tudi ostarelih umirati za gladom. Ta kultura nima smisla za človeštvo, zato je nenaravna, nemoralna in protidelavska.

Potrebujemo novo kulturo, kulturo socializma, ki uči, da imamo vsi pravico do življenja, da je človeštvo socialna družba, ki je odgovorna za vse člane. V tem je ogromni pomen delavske kulture, socialistične kulture, ki pravzaprav že preveja svet in potrebuje samo še solidne in disciplinirane organizacije delovnega naroda in vseh socialistično prežetih članov človeške družbe...

(Delavska politika, 10. julij 1935, št. 54)

Bila je to po prvi svetovni vojni največja kulturno-politična manifestacija delavstva, ki se je izreklo za socialistično kulturo, manifestiralo zanjo in se borilo za njeno priznanje.

... Sodružice in sodrugji! V teku zgodovinskega razvoja je človeštvo do današnjih dni v kulturi mnogo ustvarilo. Toda kultura zmeraj raste iz vsakokratnih razmer in jih zrcali. Vsa zgodovina je do danes sama velika drama vsajajočih in propadajočih razredov in vsak izmed teh razredov je filtriral svoje poglede in jim dal izraza v svoji kulturi. V dobi napredka, zlasti pa v dobi borbe za oblast, je vsak razred pogljal iz sebe velike duhove, ki so se razgledali naprej in nazaj in domislili najgobje...

... In tako je prišla vrsta na proletariata, da zgrabi za baklo, ki razsvetljuje temo, in jo ponese v nove svetlobe. Mi smo dediči vse dosedanje kulture, dediči vsega tistega, kar je bilo velikega ustvarjenega doslej, in to kulturo

Tovariš Frane Leskošek-Luka govori na celjskem zletu

bomo razvijali dalje, kakor nam ukazuje železni zakon zgodovinskega razvoja...

... Pot do novega Človeka, ki bo sproščen vseh materialnih in duševnih okovov, pa je dolga in težavna. Danes je najboljši del človeštva, tisti del, ki ustvarja vse dobrine, odrezan od teh dobrin. Koga izmed nas ne more biti sram, ko vidi svojega sočloveka v socialni bedi, živčnega v temi in neznanju? Toda nismo sentimentalni! Sledeč Marxovim dognanjem se zavedamo, da more samo socialna borba delovnih slojev ustvariti lepše in boljše. Prav zato pa v naših kulturnih organizacijah ne gledamo smotra, nego jih smatramo za del celotnega delavskega pokreta...

(Govor o pomenu delavske kulture 7. julija 1935, Svoboda 1935, št. 7-8)

Bolj kot boj za priznanje delavske kulture pa je takratni vladajoči razred prizadel boj delavstva za družbenopolitične in ekonomske pravice. — Delavska politika piše 10. julija 1935:

Začetek naše politične akcije

Predstavniki socialističnega gibanja iz vseh delov Jugoslavije so se zbrali na konferenci 7. julija 1935 v Celju in se zedinili: da takoj pristopijo k obnovi političnega gibanja pod imenom Socialistična zveza delovnega ljudstva in so zaradi tega izbrali akcijski odbor, ki bo ta sklep izvedel.

Najvažnejše zahteve Socialistične zveze delovnega ljudstva so:

- a) splošna amnestija vseh političnih obsojencev in povrnitev državljanjskih pravic vsem obsojencem;
- b) ukinitve zakona o zaščiti države in izrednega sodišča za zaščito države;
- c) vzpostavitev neodvisnosti sodnikov;
- d) popolna svoboda tiska, zborovanja in političnega, kulturnega ter strokovnega združevanja;
- e) razpust Narodne skupštine in nove volitve na podlagi tajnega glasovanja, splošne, enake in tajne volilne pravice s proporcem za vsa država;
- f) izvedba notranje ureditve države, (sledeč načelna vrstica: op. pis.) na podlagi vsepolskega sporazuma;
- g) takojšnja pričetek velikih javnih del z garancijo 40-urnega tednika ob nezmanjšanem zaslužku in minimalno mezdo, ki naj zadostuje za prehrano delavske rodbine;
- h) takojšnja izvedba zavarovanja vseh delavcev za primer brezposelnosti in starosti;
- i) trajno izvajanje agrarne reforme in zagotovitev za življenje potrebnega zaslužka iz domačega poljedelstva kmečkemu prebivalstvu;
- j) podpiranje politike mednarodne razorožitve, kolektivne zaščite miru in priznanje Sovjetske Rusije;
- k) boj fašizmu in organizacija države na podlagi državljanjske enakopravnosti in svobode.

O zletu Svobode je sicer poročalo vse časopisje — z izjemo »Slovenskega naroda«, ki je tokrat zgovorno onemel. Poročila, nekatera daljša, druga krajša, kar je bilo pač odvisno od politične usmerjenosti posameznih časopisov, si v marsičem nasprotujejo. Značilnost skoraj vseh pa je, čim bolj zmanjšati pomen te velike manifestacije delavstva. Kot vselej, tudi tokrat prednjači klerikalni »Slovenec«. Njegovo poročilo in komentar o dogodkih objavljamo v celoti.

Izlet Svobode v Celju

V nedeljo je bil v Celju izlet članov delavske in telovadne zveze Svobode iz cele Slovenije. V dopoldanskim urah se je nabralo v Celju iz vseh krajev, kjer je socialistični

pokret v Sloveniji močneje zasidran, okrog 7000 udeležencev moškega in ženskega spola. Popoldne po drugi uri se je začel spreved, ki se je koncentriral na Glaziji, kjer je bilo zbralo 11 konjenikov, na čelu literat in režiser g. Bratko Kreft, 239 kolesarjev, 14 godb in 5000 do 6000 drugih udeležencev. Ko so se zbrali udeleženci na Glaziji, se je začel izvajati program, obstoječ iz pevskih in glasbenih točk, ki so jih izvajale godbe in okrog 30 pevskih društev. Govorilo so gimnazijški prof. Teply iz Maribora, g. dr. Topalovič iz Belgrada, g. Sedej iz Ljubljane in Leskošek iz Celja. Važen je predvsem govor dr. Topaloviča, ki je povedal, da se je na delegatskem zborovanju dopoldne, katerega so se udeležili čelezniki iz Slovenije in južnih delov države, sklenilo ustanoviti oziroma obnoviti socialistično stranko. Nadalje je dr. Topalovič posvetil nekaj besedi tudi notranjemu ministru dr. Korušcu, od katerega je rekel, da pričakuje delavno ljudstvo čim več svobode.

Kolikor nam je znano, ni zaprt nobeden od pristašev dr. Topaloviča in njegovih tovarišev. Saj toliko svobode, kot ravno naši socialnodemokrati, ni užival v zadnjih letih prav nobeden drug popred v državi, še celo pa ne v Sloveniji. Saj smo videli vsa leta nabite plakate z naslovom Delavska kulturna in telovadna zveza Svoboda. Gospodje bodo pač priznali, da je od vseh mogočih telovadnih organizacij pustil prejšnji režim edino telovadno organizacijo Svoboda. Malo čudno je pa vseeno, da so si gospodje privoščili v nedeljo predvsem dr. Korušca, čigar politični tolerantnosti se morajo zahvaliti, da prirejajo shode, kakršnih prej ne bi mogli. Letos smo že nekoč čuli v Celju govorniki dr. Topaloviča, ki pa ni čutil potrebe, da bi bil le z eno besedo udaril po tedaj vladajočih osebah.

Sicer pa so izlet Svobode predvsem izrabili skrajno levo orjentirani marksisti, prvih pristašev dr. Topaloviča je bilo bolj malo. Čuli so se kjelič: »Zivela Sovjetska Rusija! Zivljo Ljlenji itd.« Disciplinarni in red pri sprevedu nista bila na višku in bi prirediteljem nikakor ne škodovalo, če bi si bili tedaj pred ogledali vzoren red, ki je vladal pri evharističnem kongresu v Ljubljani.

(»Slovenec«, 9. VII. 1935, str. 153)

Vsekakor moramo priznati piscu omenjenega članka, da je ob koncu izpovedal veliko resnico — pa čeprav nehoti — in da je osvetlil zlet Svobode v Celju s prave strani. Res je, da je bilo na zletu malo pristašev dr. Topaloviča, da so bili desničarsko usmerjeni socialdemokrati v manjšini in da so izlet Svobode predvsem izrabili komunisti. Zlet je bil v prvi vrsti manifestacija delavskega razreda in Komunistične partije ter šele nato kot kulturna prireditev. Država in vladajoči razred sta se hotela zavarovati pred Komunistično partijo s svojim kazenskim zakonikom. Čeprav so bili zapori polni političnih zapornikov, čeprav so se postavljala vedno nova kazenska taborišča za vse, ki so bili izven zakona, to Partije ni moglo uničiti. Borila se je naprej, čeprav v ilegali. Partija je bila povsod, v pevskih zborih, v dramskih skupinah, športnih društvih in organizacijah. Plameni njenega boja so izbruhnili zdaj tu zdaj spet drugod in tako onemajali veliki požar, ki je prinesel svobodo delavskemu razredu. Eden izmed teh plamenov je bil zlet Svobode v Celju, 7. julija 1935.

Spreved na okrašenih celjskih ulicah

**DOGODKI
V SVETU
OD TEDNA DO TEDNA**

Posredovanje Hammarskjölda

Zaradi stalnih zapletov in nesoglasij med ZAR in Izraelom, je prispel v Kairo generalni sekretar OZN Dag Hammarskjöld, da bi skupaj s predsednikom Naserjem proučil možnosti za ureditev spornih vprašanj. Tako bi bilo treba urediti predvsem vprašanje proste plošbe po Sueškem prekopu. Predsednik Naser je izjavil, da bo vlada ZAR še nadalje proti temu, da bi po Sueškem prekopu prevažali tovare, namenjene Izraelu. Verjetno bodo obravnavali tudi problem palestinskih beguncev. Hammarskjöld je pred nedavnim izjavil, da naj se begunci vključijo v gospodarsko in politično življenje tiste države, kjer so dobili zatočišče. S tem pa se v Kairu niso strinjali, češ da je rešitev problema v repatriaciji beguncev.

Novi predsednik je Lübcke

V Zahodnem Berlinu so izvolili novega predsednika zvezne republike Nemčije. Izmed treh kandidatov je dobil največ glasov in s tem postal predsednik republike kandidat krščanske demokratske stranke, Heinrich Lübcke, dosedanji minister za kmetijstvo v Adenauerjevi vladi. Lübcke je dobil potrebno absolutno večino 520 glasov šele po drugem glasovanju. Socialni demokratski kandidat Karel Schmidt je dobil 386 glasov, kandidat liberalno-demokratske stranke Max Becker pa 99 glasov.

Misija dobre volje v Mehiki

Člani jugoslovanske misije dobre volje, ki bodo obiskali države Srednje in Južne Amerike, so prispeli v Mehiko. Obiskali so več mehiških državnikov, obenem pa je bila sestavljena posebna komisija mehiških in jugoslovanskih gospodarskih predstavnikov, ki bo proučila konkretne možnosti za zboljšanje medsebojnih trgovinskih izmenjav.

Gladovna stavka alžirskih zapornikov

Alžirci, ki so zaprti v pariških in lyonskih zaporih, so pričeli pred dnevi gladovno stavko in zahtevali, da jih francoske oblasti obravnavajo kot politične zapornike in ne kot navadne kriminalce. Gladovni stavki so se pridružili tudi podpredsednik začasne alžirske vlade Ben Bela in štirje ministri, ki so zaprti v jetnišnici na otoku Aix.

Kulturno sodelovanje s Sudanom

Na zaključku obiska sudanske kulturne delegacije v Jugoslavijo so v Beogradu podpisali konvencijo o kulturnem sodelovanju med Jugoslavijo in Sudanom. Za jugoslovansko vlado je konvencijo podpisal sekretar za prosveto in kulturo Krste Crvenkovski, za sudansko vlado pa vodja sudanske delegacije, prosvetni in pravosodni minister Ziada Arbab. Konvencija določa sodelovanje v prosveti, kulturi in znanosti in je pomemben prispevek za poglobljanje prijateljskih odnosov med obema državama.

Zahteve tekstilnih delavcev

Tekstilni delavci južnoameriške države Čile so odločno proti načrtu zakona o reviziji sistema mezd, ki ga imenujejo »načrt lakotek«. S tem načrtom hoče vlada obdržati sedanjo višino mezd. Federacija tekstilnih delavcev zagovarja svoje zahteve z dejstvom, da so se po podatkih vlade življenjski stroški povečali za 32,5 %, medtem ko novi načrt predvideva povišanje mezd samo za 18 %.

S stavko so tekstilni delavci iz pokrajine Concercion uspeli, da jim bodo zvišali mezde za 23,9 %. Na drugem kongresu federacije tekstilnih delavcev, ki bo v začetku avgusta v Santiagu, bodo med drugim zahtevali tudi reguliranje pravic za socialno zavarovanje ter spoštovanje demokratske svobode in sindikalnih pravic.

Uspehi škotskih rudarjev

Ko so pred desetimi dnevi pričeli stavkati rudarji v škotskem rudniku »Devon«, uprava rudnika verjetno ni slutila, da bo morala tako hitro popustiti v svojem sklepu glede ukinitve dela v rudniku. Stavkajočim se je iz solidarnosti pridružil še 20.000 rudarjev drugih rudnikov. Zaradi nastalega položaja upravi premogovne industrije ni preostalo drugega, kot da pristane na pogajanja s stavkajočimi.

SOCIALIZACIJA NA NORVEŠKEM

Pred petimi leti (1954) je sklenila norveška delavska partija ustanoviti poseben komite za proučevanje problemov socializacije, v začetku letošnjega leta pa je ta komite objavil obširno poročilo, ki naj bi bilo — po besedah predsednika stranke in vlade Elnara Gerhardsena — članstvu »program za razpravo«. Pri pregledu tega poročila v tem sestavku ne bomo proučevali točnosti sklepov, med katerimi je po našem mnenju nekaj spornih. Mislim pa, da poročilo razkriva določene, v norveškem delavskem gibanju dokaj razširjene težnje, zato bo njihovo poznavanje zanimivo za našo javnost.

Sestavljavci poročila poudarjajo v začetku, da se je zahteva po socializaciji osnovnih sredstev pojavila zelo zgodaj med zahtevami delavskega razreda in boju proti kapitalu, in dodajajo, da je treba dandanašnji drugače gledati na socializacijo spričo sprememb v razvoju in strukturi kapitalizma kot sistema.

IZHODIŠČNA TOČKA

»Svoboda je naša osnovna zahteva, se pravi svoboda za vse: za delavce in kapitaliste, za konservativno stranko in za delavsko partijo, za člane sindikata in za nečlane,« to je prvi element, ki nanj opozarjajo. Ker pa je »blago rezultat dela vsega naroda« in ker »ne proizvajamo le zase in zaradi sebe, ne more biti govora o neomejeni svobodi v proizvodnji.« Svoboda pa abstraktno vzeto ne pomeni mnogo v revni, nestabilni družbi. Zato je zahteva po varnosti in gospodarski preskrbljenosti neposredno povezana s pojmom svobode. Razem tega sodi k temeljnim zahtevam delavskega razreda boj za enakost, ki ne pomeni enostavne uravnalovke, temveč je važno načelo, da »imajo vsi ljudje enake možnosti.«

ARGUMENTI ZA SOCIALIZACIJO IN PROTI NJEJ

Argumenti za socializacijo, ki jih navaja komite, bi bili v strnjeni obliki naslednji:

— Samo družbena lastnina sredstev za proizvodnjo lahko zgladi protislovja, ki so nujna za kapitalizem. »V socializiranem gospodarstvu gibanje konjunktura ne bi povzročalo večjih problemov.«

— V socializiranem podjetju se spremeni delavec odos od proizvodnje. Zaveda se, da pripada podjetje tistim, ki v njem delajo, vpliva konec koncev na večjo produktivnost. Delavec je zadovoljen in ima občutek varnosti. Glede tega pa omenja poročilo v nadaljnjem izjavljanju določene omejitve.

— »Samo v socializiranem podjetju bodo delavci imeli več možnosti, da si bodo zagotovili dejansko udeležbo pri upravljanju, vendar tudi odgovornost.«

— Kapitalistična družba negativno vpliva na oblikovanje človeške zavesti, značaja, navad itd. Samo socialistična družba ustvarja ugodno vzdušje za zdrav razvoj posameznika.

— »Pravica do zasebne lastnine nad sredstvi za proizvodnjo je bila vedno osnovni vzrok razrednih razlik.« — »Zastavimo lahko vprašanje, ali je demokratična načela in socialistično zahtevo po enakih možnostih za vse sploh mogoče uresničiti brez socializacije.«

— Socializacija duši svobodo osebnosti, zatirujejo konservativni elementi, ustvarja neodgovornost v gospodarskem življenju ter onemogoča svobodo posameznika in konkurenco.

— Avtorji pa takoj pravilno dodajajo, da so »v moderni družbi ti argumenti proti socializaciji pogosto zelo majhnega pomena. Svobodna konkurenca je zdaj le velik mit, zasebna pobuda delničarjev pa neznanstvena. Nadzorstvo nad podjetji je najpogosteje koncentrirano v bankah in drugih kreditiranih ustanovah, katerih ekonomsko politiko obremenjuje pretrana previdnost in konservativnost.«

Nadalje zastavljajo problem takole: če je večina argumentov za socializacijo, nastane vprašanje, ali ima norveško delavsko gibanje dovolj močne sile, ki bi lahko izvedle širšo socializacijo. Kot največje oviro navajajo pomanjkanje lojalnih, kvalificiranih kadrov, ki bi vodili socializirano gospodarstvo. Aktiven kurz k širši socializaciji bi torej bil možen šele po načrtnem šolanju administrativnih in tehničnih strokovnjakov, ki bodo s svojim

»Komite ne uporablja izraza »nacionalizacija«, ker ima ta beseda — tako je rečeno v poročilu — omejen pomen (prehod osnovnih proizvodnih sredstev v državno lastnino), temveč izraz »socializacija« in poudarja, da obsega ta termin razen državne še druge oblike kolektivne lastnine in kontrole.

pozitivnim odnosom zavzeli vodilne položaje v socializiranih gospodarskih panogah.

STRAH PRED BIROKRACIJO IN ZLORABO MOČI

»Ali smo sposobni voditi brez škodljivih posledic znatni javni del gospodarstva? Ali ne bo socializacija sprožila nevarnosti birokracije in prevelike centralizacije, pojavov, ki očitno negativno vplivajo na ekonomsko učinkovitost in na razpoložanje posameznika v družbi?« Kajti nihče ne dvomi v pravico družbe — pravi dalje poročilo — da razpolaga s proizvodjalnimi sredstvi, ki jih je ustvarilo ljudstvo in ki so po svoji naravi kolektivna, prav tako pa »drži, da obstaja nevarnost premočne koncentracije ekonomske moči v rokah države.«

»Sicer pa ni nujno, da bi socializacija dobila takšno obliko, priznavajo sestavljavci poročila. »Vzemimo, da vsako posamezno socializirano podjetje deluje kot samostojna gospodarska enota, ki je v odnosu do države in drugih podjetij v skoraj istem položaju kakor zasebna podjetja. Socializacija torej lahko spremlja decentralizacija in širša industrijska demokracija.«

PRİČAKOVANE POLITIČNE TEŽAVE

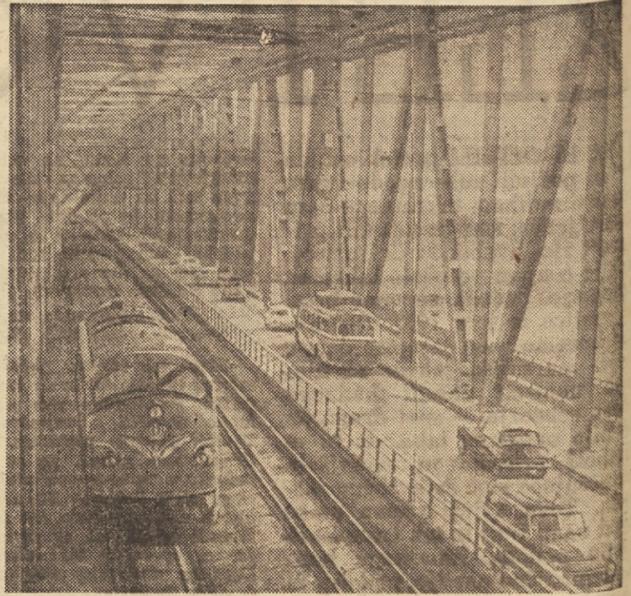
Komite pa se ni zadržal le pri ekonomskih, psiholoških in etičnih argumentih za socializacijo in proti njej. To vprašanje je obdelal tudi s stališča praktičnih političnih interesov. Domnevajo namreč, da bi širši program socializacije v sedanjem trenutku sprožil nezadovoljstvo, v najboljšem primeru »znatne manjšine«, zato bi ne bili izključeni tudi pojavi sabotaže. Problem zastavljajo tudi takole: Ali so očitne prednosti socializacije tolikšne, da bi moralo delavsko gibanje zaradi njih tvegati morebitno nazadovanje, ki bi moglo imeti negativne posledice tudi za gospodarsko blaginjo ljudstva?

Notranjim težavam se po mnenju sestavljavcev poročila pridružujejo tudi zunanje. Razglablja takole: Norveška je precej odvisna od tesnega gospodarskega sodelovanja s tujino. Celotno omejeno nazadovanje, ki bi moralo nastopiti v prvem trenutku po socializaciji, bi močno učinkovalo na trgovinsko bilanco in torej tudi na življenjsko raven. Razem tega je vedno treba upoštevati, da je dežela odvisna od investicij tujega kapitala. »Brž ko bi v nekaterih tujih centralah izvedeli, da Norveška namerava napraviti tak socialistični poskus, bi doživele naše gospodarstvo zelo neprijetne reči, predvsem glede možnosti kreditov, glede investicij nujno potrebnega tujega kapitala, še posebej pa v naši ladjedelniški industriji.« — »Seveda bi nam lahko očitali, da je slabo, če Norveška prilagaja svojo socialistično politiko interesom tujih kapitalistov, vendar lahko v tem primeru zastavimo vprašanje tudi takole: Ali je norveško ljudstvo za ceno socializacije pripravljeno sprejeti manjši ali večji padeč življenjske ravni? Komite je sicer takoj priznal, da ni nujno, da bi socializacija morala imeti takšne posledice, vendar se ni spuščal v podrobnejšo analizo.

SOCIALIZEM, TODA PO KATERI POTTI?

»Ali tega cilja ne bi mogli doseči po preprostejši, manj boleči poti, kot pa je vse obsegajoča socializacija, ko pričajo številna dejstva, da je Norveška zdaj v procesu družbenega razvoja, ko se čedalje bolj zmanjšujejo socialne razlike med ljudmi? Ta proces zahteva časa.« Dosedanje izkušnje z organi delavskega sodločanja — je rečeno v poročilu — niso v večjem obsegu upravičila upanja, da se bodo delavci bolj počutili v socializiranih podjetjih. »Stališče delavcev je večinoma isto kot v zasebnih podjetjih.« — »Mnogo je sicer odvisno od tega, kakšni so odnosi med delavci in vodstvom v socializiranem podjetju.« — Torej — meni komite — za sedaj je le malo upanja, da bi širša socializacija opazno povečala storilnost ali zbudila pri delavcih večje zanimanje. To možnost dopuščajo le v posameznih podjetjih ali gospodarskih panogah, ki se socializirajo.

Na kak način bo norveško delavsko gibanje prevladalo nad zasebnim sektorjem v gospodarstvu? V odgovoru na to vprašanje poudarja komite graditev nove industrije, pri kateri bo investitor le družba. »Cilj Norveške je — pravijo — postaviti te-

Moderen most za cestni in železniški promet čez Belt

melje za višjo življenjsko raven predvsem z graditvijo novih, produktivnih, sodobnih podjetij. Najbolje bi bilo, če bi imela ta graditev prednost pred politiko socializacije.« — »Kadar govorimo o družbeni kontroli pri nas, lahko rečemo da v celoti dosežemo enake rezultate tudi brez socializacije.«

Po tej analizi je komite zbral naslednje zaključke: gospodarski razvoj Norveške zanesljivo pelje v socialistično družbo. Moč kapitala bo čedalje bolj prehajala v družbene roke, z graditvijo nove industrije pa si bo država ali komuna zagotavljala čedalje večji vpliv na gospodarsko življenje dežele. Organi delavskega sodelovanja v življenju tovarne — v obliki sodločanja — bodo čedalje večjega pomena. Najprej bodo nasprotovali vplivu delničarjev, potem pa se bo industrijska demokracija tako razvila, da se bo vodstvo podjetja spremenilo v tehnično, strokovno telo. Zaključek sestavljavcev poročila: »Na ta način bomo dosegli rezultat, ki se dejansko ne bo bistveno razlikoval od stanja in odnosov v socializiranem gospodarstvu.«

NEENAKI REZULTATI

Mihal Czado o delu svetov v madžarskih podjetjih

Minilo je poldrugo leto, odkar sta madžarska vlada in sindikat sprejela skupen sklep o ustanovitvi svetov in podjetij. Praktično delovanje teh svetov pa je nekaj krajše, ker je od sprejema sklepa do ustanovitve minil določen čas. Na temelju sklepa so svete podjetij ustanovili v tovarnah, rudnikih, delavnicah in na kmetijskih posestvih. V trgovini, v vseh panogah prometa, v službi PTT in v nekaterih drugih proizvodnih podjetjih pa svetov niso sestavili.

Kakor smo že v začetku povedali, so ti sveti organi, od katerih pričakujejo zagotovitev široke demokracije v podjetju, razen tega pa naj bi omogočili vključevanje neposrednih proizvajalcev v upravljanje gospodarstva. Dve tretjini članov teh svetov sestavljajo sindikalni funkcionarji, ki jih v podjetju izvoli ali določi izvršni odbor podružnice, tretjino članov pa voli kolektiv na proizvodnih posvetovanjih. Razem izvoljenih članov pridejo v svet glede na svoje funkcije avtomatično tudi direktor podjetja, glavni inženir (glavni agronom), glavni knjigovodja ter sekretarja partijske in mladinske organizacije.

Pristojnosti svetov so trojne. Na d z o r u je o racionalno uporabo proizvodjalnih sredstev, surovin, finančnih sredstev, delovne sile, izpolnjevanje nalog v zvezi s tehničnim razvojem podjetja, dejavnost organov za nadzorstvo nad kvaliteto itd. Razem tega ima jo posvetovalno pravico glede predlogov za gospodarski plan podjetja (ki ga sestavljajo v okvirih, postavljenih na ministrstvu), dalje glede investicij iz sredstev podjetja ali iz kratkoročnih kreditov, glede finančnih sredstev, predvidenih za rekonstrukcijo, glede sprememb organizacijske strukture podjetja, glede določanja glavnih oblik sistema nagrajevanja, določanja števila zaposlenih in v še nekaterih primerih. Sveti podjetij odločajo o

načelih delitve dobička, o denarnih nagradah pri podeljevanju prehodne zastavice — to delajo zastopniki ministrskega sveta in centralnega sveta sindikatov — o uporabi sredstev, namenjenih za investicije v socialne namene, o uporabi tistega dela direktorskega sklada, ki je namenjen za socialne in kulturne cilje, o delitvi delovnih oblek (v skladu z veljavnimi določbami) in o tistih vprašanjih, ki sodijo po posebnih predpisih v njihovo pristojnost.

Navzočnost tovariša Mihalya Czakoja, člana predsedstva cen-

gospodarske pokazatelje. Zato organizirajo sindikati razne tečaje, na katerih skušajo zvišati raven znanja članov svetov in drugih delavcev.

Na vprašanje, ali je pričakovati spremembe v pristojnosti svetov — to možnost so upoštevali že ob njihovi ustanovitvi — je tovarš Czado dejal, da bi bile takšne spremembe mogoče šele po vsestranski in natančni analizi dosedanjega dela svetov in podjetij. »Ko bo takšna analiza opravljena — to doslej še ni bilo mogoče — bomo morda predlagali minist-

Vsem borcem čestita k prazniku

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja — Radeče pri Zidanem mostu

Se priporoča za cenjena naročila!

tralnega sveta madžarskih sindikatov, v naši deželi smo izkoristili za to, da smo ga vprašali po dosedanjih izkušnjah in rezultatih teh svetov.

Po njegovih besedah so svete podjetij dosegli že lepe uspehe na področju, kjer imajo pravico odločati, na primer pri delitvi presežka dobička in pri delitvi delovnih oblek. Tam, kjer sveti smejo le predlagati in dajati sugestije, torej kjer imajo posvetovalno pravico, je njihovo delovanje manj zaznavno, čeprav so na tem področju še številne neizkoriščene možnosti. Sveti so se najmanj uveljavljali pri izpolnjevanju kontrolnih funkcij. Po besedah tovariša Czakoja je iskati te slabosti v tem, ker sveti kot novi organi še nimajo dovolj izkušenj, člani svetov pa ne dovolj znanja, da bi mogli pravilno ocenjevati

skemu svetu spremembe v pristojnostih svetov. To analizo pripravljamo,« je zaključil tovarš Czado.

Potem je prešel na aktualne naloge madžarskih sindikatov. Dejal je, da zdaj posvečajo posebno pozornost boljši kvaliteti proizvodov, čim večji ekonomičnosti dela in zniževanju lastne cene. Madžarski sindikati prav tako sodelujejo pri obdelavi plačnega sistema, oziroma točneje, pri določanju sorazmerij med plačami delavcev v posameznih gospodarskih panogah in pri odstranjevanju neupravičenih razlik v plačkah delavcev iste stroke in enake kvalifikacije v različnih podjetjih in panogah. Sindikati se zavzemajo za tak sistem nagrajevanja — je dejal Czado — da bi dobivali delavci pobudo za pridobivanje strokovnih kvalifikacij, ker se potem ne bi več dogajalo, da bi polkvalificirani delavec zaslužil več kot kvalificiran.

Na koncu je tov. Czado omenil ugodne pogoje za sodelovanje med jugoslovanskimi in madžarskimi sindikati, dokončni sklep o izmenjavi izkušenj na konkretnih področjih pa bo odvisen od vodstev obeh sindikalnih organizacij. Po njegovem mnenju bi bilo koristno zagotoviti sodelovanje na področju kulturnega in strokovnega izobraževanja delavcev, na področju prizadevanja za večjo storilnost, dalje pri iskanju poti za krajši delovni čas in za boljše delovne pogoje žensk (zlasti pri proučevanju tretje izmene v tovarnah, kjer so zaposlene pretežno ženske).

»To so le nekatera izmed mnogih področij, ki zagotavljajo možnosti za medsebojno posvetovanje in vzajemno pomoč. Sodelovanje bi bilo treba vsekakor vnaprej pripraviti in ga usmeriti v manjšo skupino problemov da bi lahko dosegli čim konkretnije in kar najbolj učinkovite rezultate,« je končal tov. Czado.

**ZA RUDARSKI
PRAZNIK 3. JULIJ
VSEM RUDARJEM
ISKRENE ČESTITKE**

KOLEKTIV

RUDNIKA KAOLINA ČRNA PRI KAMNIKU

V SENCI GOSPODARSKIH PROBLEMOM

Gospodarski razvoj Mongolije, ki je zanj zlasti na področju kmetijstva kot poglavite panoge značilen v zadnjih letih nenehni vzpon, je zastavil tudi mongolskim sindikatom mnoge nove, znatno obsejnejše naloge. Sodobnejša industrijska proizvodnja in naglo uvajanje mehanizacije v kmetijstvu sta znatno prispevala k drugačni orientaciji in k spreminjenim nalogam sindikalnih organizacij, ki so se znašle pred mnogimi, dotlej le malo znanimi problemi: storilnost, uvedba tehničnih norm, tekmovanje, tarifa politika, novi odnosi do delovne discipline itd.

Možda mongolska industrija: prizor z dela v tovarni obutve v Ulan Batoru

Prav o teh in podobnih vprašanjih so največ govorili na kongresu Zveze sindikatov Mongolije, ki je bil v Ulan Batoru zadnje dni aprila. Na kongresu so pravladovala gospodarska tema. Razumljivo je, da so v poročilu in v razpravi govorili tudi o mnogih drugih vidikih sindikalnega dela, vendar so ostali ti problemi v senci gospodarskih vprašanj. Služati je bilo kritične besede o slabostih sindikalnih organizacij.

podjetjih čimprej uvedene tehnične norme. Kakor pravi poročilo, imajo zdaj v mongolskih podjetjih le poskusno-statistične norme, ki nikakor ne pomenijo realnega normiranja, ker so jih uvedli že pred leti in se niso spreminjale vzporedno z razvojem proizvodnega procesa. Celo povprečni delavci jih včasih presegajo za 150 do 200 %, torej te norme niso več merilo delovnega učinka niti ne prava osnova za določanje zaslužka. Poglaviti razlog takega stanja iščejo v tem, ker ministrstva niso posvečala normiranju prav nobene pozornosti. Ljudje, ki normirajo, nimajo potrebnih kvalifikacij, zato so na kongresu naložili sindikatu, naj stori vse potrebno za strokovno usposabljanje normirancev.

Z normami je bilo neposredno povezano tudi vprašanje tarifne politike. Na kongresu so ugotavljali, da podjetja nimajo tarifnih pravilnikov, ki bi sistematično določali zaslužek za vsako delovno mesto in za vsakega zaposlenega delavca. Vzrok tega je vsekar v pomanjkanju realnih

dosegli pri strokovnem usposabljanju delavcev še večje uspehe. Če bi ministrstva in uprave podjetij vestneje skrbele za višjo kvalifikacijo delovne sile v podjetjih. Navzlic temu upajo, da bodo naglo napredovali z uvedbo večernih strokovnih in splošno-izobraževalnih šol. Skrb za to so naložili na kongresu predvsem sindikalnim organizacijam.

Precej so razpravljali tudi o tekmovanju, novatorstvu in racionalizatorstvu, o tehnični zaščiti pri delu, o problemih socialnega in zdravstvenega zavarovanja, o kulturno-prosvetnem delu itd. Če dodamo ta vprašanja k že omenjenim »gospodarskim temam«, spoznamo, da je kongres resno zajel vse oblike delovanja sindikalnih organizacij, jih kritično ocenil in dal napotke za bodoče delo. Spričo določenih sprememb v statutu — nanašajo se na uvodni del o nalogah in funkciji Zveze sindikatov Mongolije — bo takšno obravnavanje problemov vsekakor koristno vplivalo na delo osnovnih sindikalnih organizacij.

Omenili so tudi določene spremembe v strukturi Zveze sindikatov Mongolije. Začeli so ustanavljati neke vrste strokovne sindikate. Doslej so namreč imeli v

Mongoliji enotno sindikalno organizacijo brez strokovnih sindikatov. Sindikat je organiziran na industrijsko-teritorialnem načelu. Centralni odbor je najvišji organ, imajo pa tudi 18 rajonskih odborov ter poseben odbor za železnico in mestni odbor v Ulan Batoru. Ti odbori neposredno vključujejo vse sindikalne organizacije na svojem območju. Zaradi razširjenih nalog so začeli ustanavljati tudi sindikalne biroje za posamezne gospodarske panoge. Ustanovili so tri takšne biroje pri posameznih ministrstvih, čeprav so neposredno podrejeni Centralnemu odboru.

Število sindikalnih članov se je občutno zvišalo (za 80 %) v obdobju med prejšnjim in letošnjim kongresom. Zdjaj štejejo mongolski sindikati 84.000 članov. Po približnih ocenah je izven sindikata še kakih 20 % delavcev in nameščencev. Zanimivo pa je, da je v glavnem mestu Ulan Batoru včlanjenih v sindikat le 38 % delavcev in nameščencev. Med drugimi vprašanji, ki so jih obravnavali na kongresu, bodo morale sindikalne organizacije posvetiti posebno skrb tudi popolnejšemu vključevanju delovnih ljudi v sindikat.

Pirelli »ne odpušča«

Kdo se ni šlišal o tovarni Pirelli, kdo ni videl avtomobilskega plašča, katerega je vtišjeno ime tega italijanskega podjetja?

Pa pustimo avtomobilske plašče z oznako Pirelli! Nas zanima nekaj drugega. Italijanski listi namreč zadnje čase čedalje pogosteje omenjajo koncern in njegove mahinacije.

»Pirelli ne odpušča svojih delavcev«, pomno vzklikajo direktorji tega podjetja. »Pirelli ne bi tega nikoli storil.«

Res je, Pirelli ne odpušča delavcev. Sicer pa tudi ne bi bilo tako lahko. Delavske organizacije v tem koncernu so tako močne, da bi lahko to preprečile.

Pirelli pa »prostovoljno« zapuščajo vsi tisti, ki se jih podjetje hoče iznebiti. V tem je mojstrstvo in »novatorstvo«, te tovarne. Podjetje namreč »velikodušno« ponudi odpravnino vsakomur, kogar se želi iznebiti; izplača mu nekajkrat po deset delovnih ur, ki mu jih ni treba prebiti pri delu, seveda pod pogojem, da sam odpove.

Italijanski listi pišejo, da so mnogi nasledil tej prebrisani zamisli, vzel nekaj tisoč lir in se znašil na cesti, po kateri zdaj hodijo več mesecev in iščejo zaposlitve. Sele po

tem, ko potrošijo lire, ki so jih dobili za »prostovoljni« odhod z dela, se zavedo in spoznajo, da so jih opeharili.

Če se to zgodi z mlajšimi delavci, še nekako gre. Mlajši ljudje laže najdejo novo zaposlitev, Pirelli pa je še posebej »velikodušen« do delavcev, ki so tik pred upokojitvijo.

Ni težko uganiti, zakaj je velikodušen prav do njih.

N. M.

Z dvajsetletno zamudo

Ko smo pred dnevi prebrali informacijo o stanovanjskih problemih v Jugoslaviji, tiskano v kitajskem informativnem bižnu, ki sicer objavlja agencijske vesti TASS in Nove Kitajske, smo pomislili, da smo dobili v roke vsaj dvajset let star bižnen, zakaj v njem je rečeno dobesedno tudi to:

»V Jugoslaviji je čedalje več spovrov v zvezi s stanovanjsko stisko. Hišni posestniki podijo mnoge stanovalce iz stanovanj, če ne morejo plačevati najemnine, ali pa jim odzvezajo elektriko in vodo, če stanovalci tega ne morejo plačati.«

Sele iz navedenega besedila smo spoznali, da ne gre za dvajset let star bižnen, temveč da je ta informacija, ki jo je objavil bižnen agencije Nova Kitajska, najnovejši pod pokvarjene domišljije in da hoče ilustrirati stanovanjske razmere v sedanjih Jugoslaviji Skovail so jo in objavili po naši revoluciji, po spremembi stanovanjskih zakonov, po ustanovitvi stanovanjskih skupnosti in celo potem, ko so bila pri nas nacionalizirana vsa poslopja z več kot dvema stanovanjema.

Pri nas so torej hišni posestniki »velik« problem. Stanovalci »se tresejo«, kadar jih srečujejo na stopnišču ali kadar ob mesecu poravnave najemnine. Bojazen, da bi jih vrgli iz stanovanja, je tolikšna, da je pretresla rahločutnega kitajskega dopisnika in ga spodbudila, da je napisal »informacijo«, ki naj bi bila upor človeške zavesti proti ravnanju »hišnih posestnikov« v Jugoslaviji. To je zares preveč, pa čeprav je prišlo izpod peresa dopisnika Nove Kitajske!

N. M.

Demonstracije na Japonskem

Na demonstracijah, mitingih in stavkah, ki so jih organizirali po vsej Japonski kot protest proti pogodbam o zaščiti z ZDA, je sodelovalo več kot 4 milijone ljudi. Metalurški, grafičarji, kemiki ter pristaniški in železniški delavci so s krajšo prekinitvijo dela dne 25. junija izrazili nezadovoljstvo zaradi vojaških načrtov japonske vlade. Pridužilo se jim je tudi 250.000 študentov, ki so tudi odločno proti vojnemu paktu z ZDA.

T. O.

AFRIŠKE TEME

OZADJE GESLA O »AVTENTIČNIH« SINDIKATIH

Dve preprosti besedi — neodvisnost in enotnost — sta preplavili črno celino in sprožili verižno reakcijo v Kongu, Njasi, Rodéziji, v deželah nekdanje Francoske ekvatorialne Afrike, v Dahomeju in v Mozambiquu. Pri milijonih budita upe v nove dni, hkrati pa zbujata strah in temne slutnje med včeraj še mogočnimi gospodarji. Ti dve besedi sta napisani na zastavah Splošne zveze delavcev črne Afrike (UGTAN), od nedavnega najmočnejše afriške sindikalne centrale, ki iz dneva v dan kot magnetna sila privlači čedalje več delavcev in nameščencev ter postaja jedro bodoče panafriske sindikalne organizacije.

Ali je ob vsem tem presenetljivo, če skušajo tisti, ki jih motijo težnje afriških narodov za svobodo in človeka vrednim življenjem, zavreti rast UGTAN? Vsekakor ne. Zakaj kdo so ti ljudje? Ni težko uganiti: nasledniki nekdanjih priganjalcev sužnjev, ljudje, ki so vajeni gledati v črnem človeku nižje bitje, brezobzirni izkoriščevalci tujega bogastva in tujega znoja. Njihove metode so iste kot nekoč: svinčene krogle in preizkušena taktika »deli in vlada!«.

ZA ČIM TEŽI UGTAN?

Skoraj dve leti in pol je tega, odkar so se v Cotonuju, glavnem mestu Dahomeja, zbrali predstavniki sindikalnih organizacij tedanje Francoske zahodne Afrike in položili temelje novi centrali, ki se je rešila šablona metropole in se prilagodila afriškim razmeram. Ti prvi koraki, ki sta jih spremljala dvom in nezaupanje ne le

kolonialnih oblasti, temveč tudi nekaterih krogov v francoskem sindikalnem gibanju, niso bili brez težav in blodnj. Vendar se je kmalu pokazalo, da so korenine zdrave in da mladiki afriških sindikatov bujno poganjajo navzlic vsem objektivnim motnjam, posebljenim v kolonialnih sponah, in subjektivnim slabostim, izraženim predvsem v pomanjkanju izkušenj in sposobnih kadrov.

Dvom in nezaupanje sta popuščala, ker je UGTAN kmalu našel pravo pot. Njegova prvica cilja sta bila in ostala: boj proti vsem oblikam kolonializma in imperializma na afriških tleh ter odločna obramba ekonomskih in socialnih interesov domačih delavcev.

Ko so se dve leti po sestanku v Cotonuju spet zbrali predstavniki raznih organizacij, včlanjenih v UGTAN — to pot v Konakriju, glavnem mestu zdaj svobodne Gvineje — je bila bilanca več kot pozitivna. S ponosom so ugotovili, da je delavski razred črne Afrike trdno odločen prevzeti zgodovinsko vlogo prvoborca za osvoboditev vseh afriških narodov izpod kolonialnega jarma, braniti interese stotomilijonskega prebivalstva, ki še živi pod tujo oblastjo, položiti temelje razumevanja, sodelovanja in bratstva bodoče svobodne Afrike, utreti po vsestranski gospodarski enakopravnosti in socialni preobrazbi v skladu z afriškimi razmerami.

O tem, da je osnovne cilje UGTAN sprejela vrsta afriških dežel, pričča tudi udeležba na kongresu v Konakriju. Prišli so predstavniki številnih sindikatov, ki niso bili zastopani na konferenci v Cotonuju. To je dokaz, da je UGTAN presegel okvir pokrajinske organizacije nekdanje Francoske zah. Afrike in postal organizator, čigar dejavnost zajema čedalje več afriških dežel. Po januarškem kongresu so se organizaciji UGTAN kot plima pridružile sindikalne organizacije Gane, nova enotna sindikalna centrala Kameruna, sindikati Belgijskega Konga in nekaterih dežel nekdanje Francoske ekvatorialne Afrike.

KOGA TO MOTI?

Tak razvoj je bolj kot kdajkoli trn v peti vsem, še posebej francoskim kolonialistom, ker se članstvo UGTAN za sedaj večinoma zbira v deželah tako imenovane Francosko-afriške skupnosti. Zato so neposredno po kongresu v Konakriju, še posebej pa v zadnjih tednih, sprožili intenzivno gonjo proti UGTAN in njegovim voditeljem. Ta gonja je polna zakulisnih spletk in manevrov. Razen že običajnih izsiljevalnih ukrepov proti sindikatom in njihovim voditeljem skušajo kolonialisti razbiti UGTAN znotraj. Razvnamajo šovinizem in osebne

ambicije, ločujejo sindikalno članstvo od vodstva itd.

Kako je s tem v praksi?

Francoski tisk je na primer povsem zamočal kongres UGTAN, z nobeno besedo ni omenil sprejetih sklepov. Ustavil se je le ob sklepu, da bodo sedež UGTAN prenesli iz Dakarja v Konakri (to je s stališča nemotenega, učinkovitega delovanja povsem razumljivo, ker je laže voditi organizacijo iz svobodne Gvineje kakor pa iz Senegala, ki je v Francosko-afriški skupnosti in si še ni priboril dejanske neodvisnosti). V francoski razlagi je ta reč seveda drugačna. Praviijo, da se hočejo Gvinejci polastiti »vse oblasti« v UGTAN, dirigirati druge afriške narode, in celo, da so na poti v »novi imperializem« (!) afriškega tipa itd. Vidite — pra-

stopajo k sindikatom. V mnogih deželah, zlasti v Senegalu in v francoskem Sudanu, ki sestavljata federacijo Mali, so sindikati odgovorili na te maneuvre s še intenzivnejšim bojem za neodvisnost.

Nekaterim sindikalnim voditeljem, ki so naselili spletkam, so odkrito povedali: ali ste za kolonializem ali proti njemu, za neodvisnost ali proti njej, za Afriko ali proti njej. Seku Ture, predsednik UGTAN, piše v članku: »Ne moremo biti hkrati za protikolonialni boj in proti antikolonialni dejavnosti UGTAN, nihče ne more biti za Akro — mišljeni so sklepi, sprejeti na lanski konferenci afriških dežel v Akri — in proti Gvineji, nihče ne more biti hkrati za neodvisnost in za podrejanje volji, ki je v

KOČNA KAMNIK

Irgovsko odjetje na veliko n malo

pozdravlja vse svoje potrošnike in odjemalce ter jim želi v jubilejnem letu 1959 še mnogo delovnih uspehov

vijo — zato so prenesli sedež iz Dakarja v Konakri! V istem tonu prihajajo iz francoske kuhinje glasovi, da strežejo posamezni sindikalni voditelji le lastnim ambicijam, da so v vodstvu sindikalnega gibanja intelektualci, ne pa delavci (kako ganljivo skrb!) itd., vse v podobnem stilu.

Poglejmo, kakšno blago ponujajo ti krogi: ustanoviti je treba »avtentične« sindikate, kar pomeni v vsakdanji govorici sindikate, ki se predvsem ne bi ukvarjali (bog ne daj!) s politiko, temveč bi kdaj pa kdaj miroljubno zahtevali morda višjo mezdno, seveda v skladu z »objektivnimi možnostmi«, in drugič, ki ne bi izrekli prav nobene bogokletne besede na račun kolonialnega sistema.

nasprotju z interesi lastnega ljudstva.

Nekateri zapeljanci so že domeli to preprosto resnico, drugi pa še ne. Vendar teh drugih ni mnogo. Seveda to ne pomeni, da se organizaciji UGTAN ne bo treba še zelo truditi, preden bo vsem delavcem, pogosto neukim in nepismenim, razjasnila te maneuvre. Prav tako bo treba še precej odločnosti, preden bo organizacija preprečila omenjene tuje poskuse. To bo potrebno že zaradi tega, ker je sovražnik zelo spreten v nečastnem, zahrbtnem boju in ker se krčevito bori za ohranitev svojih nekdanjih položajev. Afriški sindikalni krogi pa upravičeno s optimizmom gledajo na izid tega boja, zakaj razpoke v kolonialnem sistemu postajajo iz dneva v dan globlje.

V tej zvezi se moramo spomniti pripombe nekega sindikalnega funkcionarja z afriške celine. Ko je govoril o tem, da dve največji mednarodni sindikalni organizaciji — Mednarodna konfederacija svobodnih sindikatov in Svetovna sindikalna federacija — dela doslej razen zvonečih izjav storili mnogo v podporo te mlade afriške organizacije, se je vprašal, ali morda zato ne, ker UGTAN odločno vztraja na stališču, da se ne bo povezoval z bloki, temveč bo ostal neodvisna, avtentična afriška internacionala. Zdi se, da je v teh besedah sindikalnega voditelja dobršen del razlage.

B. R.

Administraciji in upravam podjetij so očitali, da ne posvečajo dovolj pozornosti pomembnim vprašanjem, kakor so produktivnost, delovna sila, plačni sklad, potrošnja materiala i. pd. Glede na razvoj moderne industrije so ti problemi v vseh podjetjih velikega pomena. Sindikalne organizacije so grajali, češ da ne doumevajo važnosti teh problemov in da se niso borile za odstranitev pomanjkivosti. V razpravi so poudarili, da zaslužijo Centralni odbor resno grajo, ker je imel tudi on do gospodarskih problemov podoben odnos kakor sindikalne organizacije. To pomeni, da ni ukrenil ničesar, da bi spodbudil sindikalne organizacije k odpravljanju slabosti v podjetjih.

Na kongresu so mimogrede omenili sodelovanje proizvajalcev pri upravljanju podjetij. Tisto, kar so povedali o pomenu in koristnosti proizvodnih konferenc, pa ni preseglo okvira deklarativnih izjav. Drugi sekretar Partije Cenda, ki je pozdravil kongres, je omenil proizvodna posvetovanja, vendar brez posebnega poudarka, da bi jih bilo treba uvesti tudi v mongolskih podjetjih in na kmetijskih posestvih. V poročilu so bila omenjena proizvodna posvetovanja, poročilo je omenjalo v Sovjetski zvezi dosežene uspehe, vendar niso sprejeli nobene konkretne sklepa. Zato je težko pričakovati, da bodo sindikalne organizacije lahko samostojno kaj storile v tej smeri, ko pa jim kongres ni nazkazal smeri in jih tudi ni pozval, naj to storijo.

Rečeno je bilo, da bodo morale sindikalne organizacije dati več pobude za to, da bodo v

KOMISIJA ZA IMENOVANJE DIREKTORJEV

pri OBČINSKEM LJUDSKEM ODBORU CERKNICA

razpisuje

po 21. čl. zakona o pristojnostih občinskih in okrajnih ljudskih odborov in njihovih organov (Ur. l. LRS št. 52/57) mesto

DIREKTORJA

pri obrtnem podjetju »AVTOSERVIS RAKEK«

Pogoji so sledeči: strojni tehnik s 5-letno prakso kovinske ali njej sorodne stroke ali visokokvalificirani mojster z 10-letno prakso ali njej sorodne stroke.

Interesenti naj vložijo kolkovane pismene ponudbe z življenjepisom na Občinski ljudski odbor Cerknica, komisiji za imenovanje do 20. julija 1959.

Na pragu tehnične vzgoje

»Tehnika je postala spremiljevalka sleherne človekove dejavnosti, sestavni del vsega življenja ljudi.«

(Franc Leskošek-Luka)

V razdobju socialistične graditve smo dosegli na področju sodobne znanosti in tehnike pomembne uspehe, kakršne bi sicer mogli pripisati le izredno visoko izobraženemu narodu. Danes ob tolikanj visoko razvitih proizvodnih sredstvih pa še vedno beležimo dokaj visoko število nekvalificiranih in priložnih delavcev. Tega seveda nismo sami krivi. To je zlo naše preteklosti. Priznati pa je treba, da je naša družba doslej vložila že mnogo truda in sredstev za usposabljanje kadrov in za omilitve tega zla. Navzlic temu do tega problema ne smemo ostati brezbržni. Z njim bi se v bodoče morali še mnogo bolj odločno kot zdaj spoprijeti delavski sveti in pristojni organi komune; med njimi še posebno občinski zbori proizvajalcev.

Posebna, vzporedna naloga je izobraževanje nove, mlade in nezkušene generacije najmlajših. Šola je nedvomno tista, ki največ doprinese znanju in sposobnosti človeka. Vsaka šola pa tega ne zmore. Zato prav zdaj preoblikujemo naš šolski sistem, njegov program in metode tako, da bo šola res človeku nudila tisto, kar bo potreboval.

Ko že govorimo o šolski re-

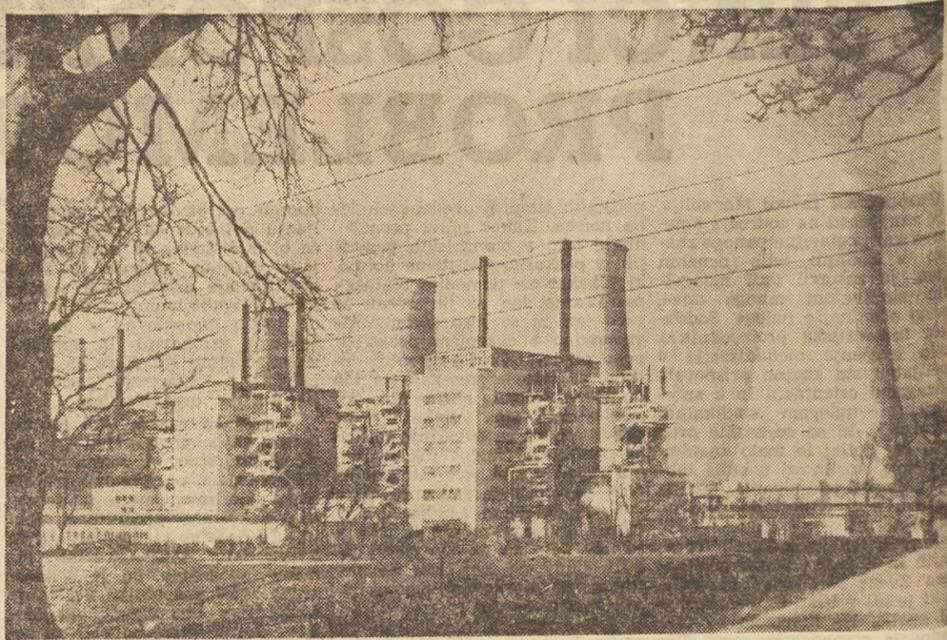
formi, se moramo zadržati vsaj na problemu tehnične vzgoje v naši reformirani osnovni šoli. Dejstvo je, da je Ljudska tehnika že doslej na mnogih šolah uspela organizirati tehnični pouk in da je glede na pomembne uspehe odigrala zares pionirsko delo. Se večjo vlogo pa je odigrala ta organizacija s svojim nenehnim prepričevanjem, da mora tehnična vzgoja mladine postati del splošne in celotne vzgoje. S tem so bili razjasnjeni mnogi nejasni pojmi, češ da tehnična vzgoja na primer ne more biti snov zgolj enega samega dodatnega predmeta, temveč da bi se morala hkrati prepletati skozi vso učno snov, vse od pouka materinščine do spoznavanja prirode in družbe.

Republiški svet za šolstvo je soglašal s predlogom, da se v osnovni šoli obvezno uvede tehnični pouk. V četrtem in petem razredu se bo ta uveljavil sicer v sklopu gospodarsko-tehničnega pouka, v šestem, sedmem in osmem razredu pa bo podrobneje zasnovan kot samostojen predmet.

Po priporočilih Komisije za tehnično vzgojo mladine pri Glavnem odboru Ljudske tehnike Slovenije naj bi bil tehnični pouk na osnovni šoli tako zasnovan, da bi se v njem odražale gospodarske in tehnične značilnosti in posebnosti kraja ali okoliša šole. Tako bi bila dana možnost, da se tehnični

pouk na vsaki šoli poveže z gospodarskimi organizacijami in Ljudsko tehniko ter da se tako v okviru splošnih ciljev prilagodi tudi samim krajevnim prilikam. Konkretno učne načrte bi določali pristojni občinski sveti za prosveto, ki pa bi upoštevali predloge šolskih in učiteljskih zborov. Prav tako menimo, da bi za tehnični pouk v šestem, sedmem in osmem razredu namenili najmanj dve uri tedensko.

Pobude so vsekakor lepe, toda treba jih bo tudi uresničiti. Lahko smo prepričani, da jih bodo naši prosvetni kadri z veseljem pozdravili in jih podprli z vsemi silami in močmi. Res pa je, da tehnična vzgoja zahteva tudi trdno materialno bazo (tako glede opreme delavnic kakor glede tehničnih in učnih pripomočkov), česar marsikatera šola kljub izdatni pomoči samih občin ne zmore. Prav to terja široko pomoč vseh družbenih, gospodarskih in združnih organizacij. Le-te danes na srečo že dokaj dobro vedo, da tehnična vzgoja ni nič drugega kot dolgoročna investicija za pridobivanje novih sposobnih moči. Zato ni naključje, da ima v Sloveniji zdaj že več kot 200 osnovnih šol lastne delavnice in da je že 276 podjetij in organizacij prevzelo patronate nad šolami ter jih tako stalno podpirajo z materialnimi in finančnimi predstvi. M.

Chapelcross na Škotskem je med najnovejšimi atomskimi elektrarnami, ki jih gradijo Britanci. Z vsemi štirimi nuklearnimi reaktorji bo predvidoma začela obratovati konec prihodnjega leta, že za letos pa napovedujejo obratovanje prvega reaktorja. Chapelcross je atomska elektrarna istega tipa kot v Calder Hallu, s katero se britanski atomski tehniki že nekaj let postavljajo, saj je prva atomska elektrarna, ki je začela proizvajati energijo za industrijsko uporabo

VREME VPLIVA NA DELOVNO RAZPOLOŽENJE

Zadnje čase pogosto slišimo vprašanje: Ali so se vremenske razmere po svetu spremenile? Podnebne specifičnosti zadnjih let dajejo povod za razne domneve v tej zvezi. Znanstveni delavci na področju klimatologije pravijo, da se je podnebje spremenilo.

Najbolj znani svetovni strokovnjaki, kakor sta na primer dr. E. P. Brooks in George Simpson, dolgoletni direktor britanskega meteorološkega zavoda, pravijo, da postajajo poletja toplejša, zime pa hladnejše, čeprav to ne velja za ves naš planet. Ponekod so se zime skrajšale, poletja pa so deževna in vetrovna, medtem ko so se sončni in topli dnevi premaknili na konec poletja ali v zgodnjo jesen. Dr. Brooks meni, da je zdaj pri nas podnebje, kakršno je bilo v obdobju 400-1000 našega štetja. Manjše množine jenskih in zimskih padavin so bile najpomembnejša značilnost teh vremenskih razmer.

Ali so jih nadomeščale poletne plohe, kakor je to zdaj?

MUHASTO SONCE

Kaj se je zgodilo z vremenom po svetu? Nenadne vremenske spremembe so čedalje pogostejše. Nekateri znanstveniki trdijo, da je zgodovina teh sprememb precej dolga in da se je vreme na zemlji začelo spreminjati že okoli 1.1850.

Ta proces je zdaj le izdatno splošen. Delno je dr. Brooks zasnoval svoje zaključke na dogodkih, ki so se zvrstili na Arktiki. Ribe, ki živijo v Severnem ledenem morju, se čedalje bolj bližajo severnemu tečaju, ker jim je pretoplo. Tajati se je začela cela vrsta tisoč let starih ledenikov na Grönlandiji, Aljaski in na Norveškem. Jugozačni vetrovi se obračajo čedalje bolj proti severu. Rastlinski svet v sedanji Palestini je povsem enak onemu pred našim štetjem.

George Clark pravi, da na zemlji že 10.000 let ni bilo močnejših in daljših sprememb podnebnja. S tem ima v mislih spremembe, ki bi ogrozile rastlinstvo. Prav tako je prepričan, da niti te najnovejše spremembe ne morejo bistveno spremeniti svetovnih podnebnih razmer.

Znanstveni svet razpravlja v glavnem o dveh težah. Po prvi kozmični oblaki prahu razpršujejo sončno toploto, po drugi pa je sonce postalo »muhasto«, ker ne oddaja vedno enako močnih žarkov.

SPREMENBE VPLIVAJO NA ZDRAVJE

Nepričakovane vremenske spremembe vplivajo tudi na človeka. Človeški organizem, ki ni pripravljen na nenadne valove toplote, mraza ali vlage, ne more reagirati na vse to z zadostno odpornostjo.

Na koži, sluznici in v vegetativnem živčevju nastopijo manjše ali večje motnje. Srčni bolniki, revmatiki, astmatiki in živčni ljudje doživljajo med takimi spremembami precejšnjo krizo. Visoke temperature pred viharji in nevihtami, nagle ohlavitve in z vlago zasičeni zrak le še poslabšajo stanje bolnih in občutljivih ljudi.

PRILAGODITEV ZAGOTAVLJA ODPORNOST

Tudi v vsakdanjem življenju in delu nastopajo močnejše kot posledice vremenskih sprememb, ki se jim človeški organizem le težko privadi. Tudi zdravi posamezniki postanejo utrujeni in raztreseni, čeprav v manjšem obsegu. Pri bolnih ali preveč občutljivih ljudeh nastopi stanje, ki se kaže v pobitosti, neokretnosti in počasnem mišljenju.

V zvezi s podnebnimi razmerami spravljajo znanstveniki tudi čedalje pogostejšo pozabljenost, ki povzroča pri delu hude težave. Psihoanalitični teoriji je pozabljanje znanih ali pravkar doživljenih vtisov vselej povezano z neprijetnim občutkom. Poletna oblačnost, vetrovi in vlaga lahko — seveda če se pogosto ponavljajo — povzročijo v našem organizmu dolgotrajen občutek nelagodnosti in mračnosti.

Težka svetloba oblačnega dne, z dnevno svetlobo pomešana električna luč v delavnicah in drugih delovnih prostorih, z vlago zasičen zrak, pogosti vetrovi, hladni in vroči, vse to so činitelji, ki vznemirjajo in motijo pri delu zlasti ljudi s slabimi živci. Zdra-

vi ljudje se bolj ali manj uspešno upirajo neprijetnim posledicam nenadnih sprememb. Sposobnost prilagoditve je najzanesljivejši regulator, ki vnaša pravilnost in red v vse človeške organe. Razen samodiscipline, telesne krepitev organizma in pravilne prehrane prispeva tudi naravno prilagajanje k odpornosti organizma proti tem neprijetnim zunanjim vplivom.

Naredi popravila

Okensko steklo

Okensko steklo se je razbilo. Marsikdo bi sam vstavljal novo v okvir, ko bi vedel, da to ni preveč težavno. Vendar moramo tudi pri tem delu poznati nekaj osnovnih načel.

Najprej bomo sneli okno s tečajev in odstranili razbite ostanke iz okvira. Večje kose primemo z vlažno krpo, da drobci ne bi padali na tla in bi jih kasneje kaj kmalu imeli zadržati v koži. Manjše kose pa izvlečemo iz okvira s ploščatimi kleščami. Preden vstavimo novo steklo, mora biti okvir popolnoma čist. Zato staro zamazko odstranimo z dietom, pri tem pa pazimo, da ne zarezemo v les okvira. Če bomo steklo sami vstavili, zmerimo vsako stranico okvira posebej.

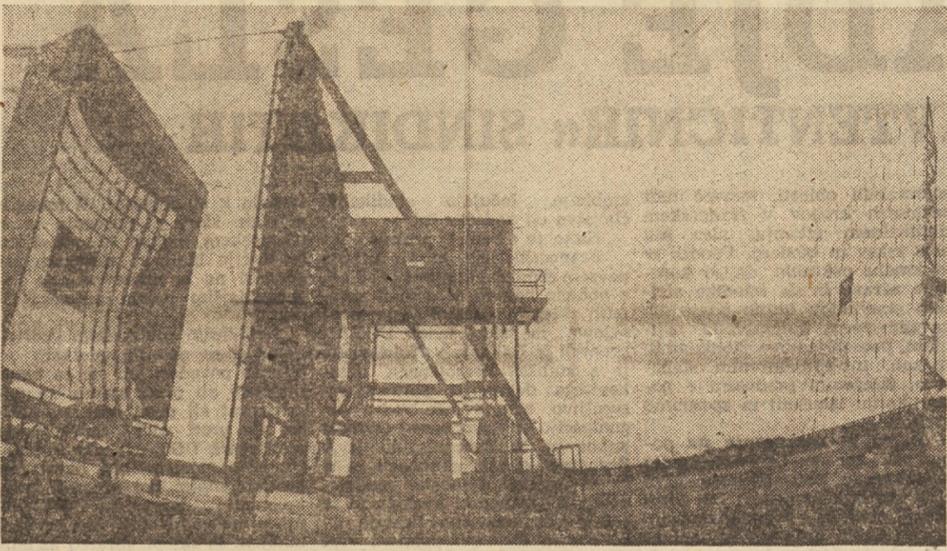
ker le-ti dostikrat niso pravokotni. Steklo, ki ga bomo kupili pri steklarju, pa mora biti po dolžini in širini 3 do 5 mm manjše od okvira, ker se les zaradi spreminjajoče vlažnosti zraka razteza in krči — tesno prilagojene se steklo bi prej po slej počilo.

Ker površina, na katero leže steklo, ni popolnoma ravna, pripravimo najprej podlago. Dobro prenetemo okensko zamazko, kajti le tako se bo dobro prijel, potem pa napravimo za prst debele svaljke, ki jih pritismo na okvir (glej sliko 1). Na to podlago pritismo steklo, tako da je med lesenimi okvirom in steklom približno

1 mm debela plast zamazke. Steklo pritrdimo na okvir s steklarskimi žebričkami, ki jih zabijemo na vsakih 25 cm. Tako pritrdeno steklo potem dokončno zakitamo. Napravimo svaljke iz zamazke, ki jih z nožem ali pleskarsko lopatico razmazemo in zgladimo (glej sliko 2). Novo zakitanih oken dva do tri tedne ne zapiramo sunkovito, da zamazka ne odstopi!

In še to: preden pritismo s kitanjem, premažemo robove okvira s firnežem, ker zamazek na suh les ne prime in odstopa. Počakamo pa, da se premaz toliko posuši, da je le še nekoliko lepiliv.

V ZDA so dogradili veliko sončno peč, ki bo z njo moč doseči temperaturo do 3000 stopinj Celzija in sodi med največje objekte te vrste na svetu. Sončni žarki se koncentrirajo v tako imenovanem heliostatu, to je v glavnem delu peči, ki je sestavljen iz 335 ogledal po 0,18 m² površine. Vsa ta ogledala so pritrjena na ravni kovinski plošči, ki se samodejno obrača. Drugi sestavni del peči pa je veliko konkavno zrcalo, ki je oddaljeno 30 metrov in je tudi sestavljeno (iz 196 zrcal po 0,18 m² površine). Vsa zrcala imajo prevleko iz aluminija in silicijevega oksida. Veliko kovinsko zrcalo združijo odbite sončne žarke v snop s premerom 10 cm in jih pošilja v posebno kamero, kjer so kontrolni aparati in naprave za izkoriščanje pridobljene toplotne energije

NESPEČNOST IN NJENI VZROKI

Po dnevni dejavnosti, med katero se kopičijo činitelji, ki se kažejo v utrujenosti in v zmanjšani delovni zmogljivosti, potrebuje organizem počitek, spanje pa je poglobljenejša pomena za osvežitev in usposobitev za napore naslednjega dne.

Čedalje več ljudi trpi za nespečnostjo. Težko zaspijo ali pa se pogosto zbuja.

»Kaj preprečuje spanje?«

To vprašanje so zastavili strokovnjaki, ki se je dolgo ukvarjali z nespečnostjo. »V večini primerov ste sami krivi,« je odgovoril. V resnici pa ni natančno tako. Če ne moremo spati zaradi bolečin, nam koristi pomirjevalni prašek. Če se bolečina ponavlja, je treba poiskati vzroke. Večših povzroči nespečnost navaden prehlad, pogosto ne moremo spati, ker nas srbi koža ali nas muči kaj drugega. Do motenj v spanju pride tudi v primeru, če je v stanovanju prevročje, če gori luč ali če je v bližini hrup.

PAZITI JE TREBA NA RITEM SPANJA

V večini primerov je nespečnost posledica psihičnega življenja, zavestne ali podzavestne čustvene prenapetosti. Lahko je reči, da je te vzroke treba odstraniti, težko pa je to doseči. Za tistega, ki je v gnotnih težavah, bi bila najučinkovitejša rešitev, če bi mu te finančne težave odvzeli. Ali je to izvedljivo? Kako bomo premagali nespečnost pri človeku, ki ne more spati, ker je žalosten iz tega ali onega vzroka? Ker ni

mogoče spremeniti nekaterih zunanjih okoliščin, je treba pomisliti na to, da bi spremenili posameznikovo stališče do njih, oziroma njegovo reakcijo nanje.

Ljudje, ki delajo umsko in mnogo razmišljajo, so vedno v nevarnosti, da si bodo pokvarili ritem spanja. Če to storijo eno noč, s tem že utrejo pot nespečnosti v naslednji noči. Na ta način nastaja nevrotičen odnos do spanja, razvija se navada, da razmišljamo o spanju, namesto da bi bili ravnodušni do njega.

USPAVALNA SREDSTVA NISO REŠITEV

Ljudje, ki jim duševna prenapetost onemogoča živčno in mišično sprostitve ter rešitev iz skrbi, po navadi trpijo za nespečnostjo. Nenehno vznemirljiva duševna dejavnost podnevi in močna živčna razdraženost, povzročena po prijetnih ali neprijetnih dogodkih, ki jih podoživljamo, ko ležemo k počitku, prav tako povzročata nespečnost. Dalje: minuli dogodki, ki nas razburjajo, jezijo, silijo k maščevanju, itd. Duševna prenapetost nastaja tudi v drugih primerih. Po navadi gre za dolgotrajen življenjski položaj, s katerim človek ni zadovoljen. Podzavestni občutek davne krivice ali poraza, nezadovoljstvo s človekom, s katerim imamo stalne stike — vse to je lahko vzrok trajne nespečnosti. Takli ljudje so podzavestno vedno nezadovoljni. Le redkokdaj se zadovoljijo s tistim, kar jih obdaja in se dogaja, vedno težijo za nejasnim ciljem, ki ga nikoli ne dosežejo. Iz dne-

va v dan se ukvarjajo z nejasnimi težnjami in željami. Take ljudi je treba zdravniško pregledati in jim dati strokovna navodila.

Kdor trpi zaradi nespečnosti krajši čas, na primer nekaj dni ali tednov, si lahko večinoma sam

Čudna pot dežnih kapljic

Novi znanstveni podatki o poletnih plohah

»Poletne plohe so pravzaprav neučinkovite, kar zadeva množino deževnih kapljic,« je ugotovil dr. J. Braham, profesor meteorologije na univerzi v Chicagu. Preden je zbral podatke za to svojo trditve, je na Floridi proizvedel nekaj sto poletnih neviht. To je delal na zahtevo letalstva, ki je iskalo najboljši način, kako bi se piloti med poletom izognili nevarnim viharjem.

Večina vlage, ki je v nevihtnih oblakih, se razgubi, še preden pade na zemljo v obliki deževnih kapljic. Med devetimi kapljicami, ki jih vsebujejo poletni nevihtni oblaki, prileti na zemljo ena sama. Vendar je tudi to kar precej, oziroma dovolj za poletne plohe, ki jih je zadnja leta čedalje več. Čeprav je množina dežja, ki pade iz nevihtnih oblakov, sorazmerno majhna, je v primerjavi z množino vlage, ki je v njih, tudi tista vsaka deveta kapljica, ki pride na zemljo, več kot dovolj, da se zlije v emi sami poletni

pomaga. Rešitev je v popolni mišični in živčni sproščenosti, v navadi, da zvečer pozabimo na vsakdanje skrbi. Rešitev ne iščemo v uspalnih sredstvih, zakaj tisti, ki se nanje navadi, pozneje ne more več zaspati brez njih.

plahi na površino 20 kvadratnih kilometrov tudi do 110.000 ton vode!

V sušnih pokrajinah po svetu pa se pogosto razbesnijo nevihte, med katerimi ne pade na zemljo niti kapljica vode!

Med navadnimi poletnimi nevihtami se namreč tretjina vlage v oblakih sploh ne zgosti v deževne kapljice. Druga tretjina vlage se spremeni v kapljice, ki začno padati proti zemlji, vendar je ne dosežejo, ker se spetoma spet spremenijo v hlapce, ki se — vrnejo tja, od koder so prišli! In še o tretji tretjini vlage: zemljo doseže le tretjina te tretjine, se pravi devetina vlage, ki jo vsebujejo oblaki pred začetkom nevihte. To se zgodi zato, ker se del te vlage spremeni v oblake že blizu zemeljske površine, potem pa se ponovi isto kot z že omenjeno drugo tretjino; razlika je le v višini, v kateri se deževne kapljice spet spremenijo v hlapce.

VOHUN na GORJU

S. KOSLAV

Roman je zasnovan na resničnih dogodkih, spremenjena so le imena oseb in krajev

Noč je bila hladna, reka mrzla, vendar telesa zaradi prenapetih živcev niso drgetala. Zgodilo se je tisto, kar čuti človek, kadar ob utrujenosti ne more zaspati, ali sestradani, ki od lakote ne more jesti.

Ob slovesu je Peter Simu še enkrat ponovil načrt akcije: vdor v Svrnganj okoli pol sedmih, udarna skupina bo napadla bunker nad mostom in ob vhodu v mestce, potem bo šla proti šoli in železniški postaji. Odredni mineri bodo šli čez most prvi in razstrelili železnico. Za njimi bo šel izvidniški vod proti bunkerju ob progi severno od Svrngnja, nato bo šla skupina k železniški postaji in k bunkerjema za njo, druga pa bo takoj po prehodu čez reko mobilizirala vozove za ranjence.

»Miloša bom počakal pri Ivanovi gostilni ali pa na razpotju,« je nazadnje rekel Peter. »Ena četa naj ostane na oni strani mostu, tudi še po prehodu ranjencev. Videli bomo, kaj bo potem.«

Okoli treh po polnoči so stali »ustaši« v vrsti na drugi strani reke. Bili so vsak na svojem mestu. Kolona se je počasi neslišno odpravila proti severu. Vodil jo je visok, suhljat »ustaški zastavnik«, ki je s prsti oklepal brzostrelko.

Peter je stal ob vrbi na vzpetini. Nastavil je daljnogled ter gledal po cesti in železnici. Nikjer nikogar.

Okrog sedmih sta pripeljala po cesti dva avtomobila, kmalu potem pa je Peter slišal znani pisk lokomotive. Pogledal je vozni red, ki mu ga je bil pustil Nenad. »Točno, brez zamude,« je zamrmral. Čeprav je bilo do proge dobre tri kilometre, je skozi daljnogled jasno razločil okna na vagonih.

Koliko takih vlakov je peljalo mimo njega, ko je bil prometnik? Kdo bi jih vse preštel! V spominu mu je ostal samo vagon dijaškega vlakca. Jelica! Le kaj zdaj dela? Petru se niti sanjalo ni, kako težko ji je bilo to noč. Tega ni vedel, med branjem njenega kratkega sporočila pa je čutil, koliko neizmernega sovraštva, bolesti in ljubezni je bilo v tistih vrsticah. Ko je stal za skrivljeno vrbo in gledal vlak, ki se je izrubičal v daljavi, se je spet spomnil tistih sto besed, napisanih na drobnem, vsakdanjem koščku papirja. Te besede so imele čarobno moč gesla, ki odpira pot v rešitvi.

Pogledal je okoli sebe, kakor bi se bal, da bosta Milič in Mladjo, ki sta ležala ob njegovih nogah, prebrala njegove skrivne misli. Opazil je samo njuna nasmeha. Počasi je sedel k njima in se s hrbotom naslonil na razpokano vrbovo skorjo. Vzdihihnil je in se nasmehnil.

Po cesti proti Svrngnju je peljalo nekaj avtomobilov, nato pa trije tovornjaki. Sonce je zlezlo že dokaj visoko. Nikjer oblačka. Napor neprepane noči je premagal borce, ki so počasi zadremali. Le bistré oči izvidnika so pazljivo gledale na cesto in železnico. Tudi Peter je zaspał...

»Tovariš komandant, tovariš komandant!« ga je zbudil pridušeni glas vodnika Mladja.

Peter se je zdrl in v trenutku pozabil sanje.

»Kaj je?« Mladjo je molčal. Namesto njega je govoril hrup bitke, ki ga je bilo slišati z onstran reke. Peter je razločil drdranje strojníc in eksplozij min. Pogledal je na uro. Ena.

»Kako dolgo se že sliši?« je vprašal tiho, ne da bi umaknil pogled z Gorja.

»Morda deset minut.«

Dobre pol ure so napeto prisluškovali. Peter ni slišal viaka, ki je peljal proti Svrngnju in puščal za seboj belo črto. Lotevala se ga je bojazen, ki jo čuti človek, kadar je brez moči. Hrup bitke je naraščal. Odjeknile so eksplozije bomb, potem pa je bilo vse tiho. Ne, to se je

Petru le zdelo, ker so strojnice še vedno pele svojo smrtonosno pesem. Bitka se je nenadoma začela oddaljevati.

Ob štirih popoldne, ko je bilo sonce že nad Gorjem, so pripeljali od Svrngnja trije tovornjaki. Vozili so mimo skrite skupine in se ustavili. Skozi daljnogled je Peter jasno videl, kako so vojaki v domobranski uniformah skakali na tla. Še tesneje se je stisnil k deblu, prsti pa so krčevito oklepali daljnogled. Hrup bitke na Gorju je skoraj povsem utihnil, nenadoma pa je prišla nevarnost z druge strani. Zakaj so se ustavili? Ali so kaj opazili? Peter je videl, kako je kakih deset vojakov brezskrbno hodilo okoli tovornjaka. Očitno so prisluškovali oddaljenemu grmenju. Takoj potem sta dva kamiona obšla prvega in izginila po cesti proti Sredogradu. Minevale so minute, minila je ura. Kamion je še vedno stal na cesti. Vojaki so sedeli ob cestnem robu.

Peter je živčno pogledoval na uro. Čas mu je nenadoma mineval strašno hitro. Zdalo se mu je, da se sekundni kazalec, ki je prej tako počasi opisoval svoj krog, nenadoma premika zelo naglo. Iz razmišljanja ga je zbudilo brnenje motorja. Spet je nastavljal daljnogled. Vojaki so vstajali. Motor je zabrnél močnejše, iz izpušne cevi je šinil črn dim. Še nekaj trenutkov in tovornjak se je premaknil. Pot je bila prosta.

Sonce je bilo tik nad Bukoviškim vrhom, ko je prišla na cesto Sredograd-Svrnganj kolona »ustašev«. Takoj so se odpravili proti Svrngnju. Na čelu kolone je stopal visok, suhljat zastavnik. Odjeknila je pesem:

»Zeleni se Trebevič,
pod njim sjeđi Pavelič.
Peče janjce,
kolje Srbijance...«

Pojočim »ustašem« nasproti je pripeljal kmeč, ki voz. Z ostrim glasom ga je ustavil »zastavnik«.

»Dober dan!« je plaho pozdravil voznik in zadržal konje.

»Od kod?« ga je vprašal »zastavnik«.

»Tu, iz Svrngnja. Drva sem vozil.«

»Ali je tam kaj novega?«

»Nič. Vse je mirno kot vedno.«

»Zastavnik« je hotel še nekaj vprašati, pa ni našel primernih besed, zato se je obrnil h koloni in ukazal: »Naprej!«

Poprej ga je pogosto vznemirjala želja, da bi videl Jelico in izmenjal z njo pogled brez besed. Skrivaj se mu je budila ljubezen. Ko je tako korakal proti Svrngnju, pa si je želel le eno: da je ne bi videl. Ni se sramoval uniforme, ki jo je imel na sebi, ker je bilo to potrebno za izpolnitev velike naloge. Vojna zvijača je dovoljena, zlasti kadar gre za rešitev ranjencev in vsega odreda. Bal se je, da bi mu mogla Jelica prinesiti slabe novice. Medtem ko je gledal po cesti pred seboj, si je ponavljal besede iz njenega sporočila: »Če bi se zgodilo kaj važnega, vam pridem naproti.« Vsak korak, ki ga je napravil v smeri proti Svrngnju, mu je govoril: »Dobro je, sicer bi prišla.«

Za drugim ovinkom so se pokazale svrganjske hiše. Na levi pred njimi, na položni vzpetini tik ob cesti, je bahavo in grozeče hkrati stal trinadstropni bunker. Na vse štiri strani uperjene strelne line so obvladovale cesto in mlado žito, ki se je na položni vzpetini spuščalo proti reki. Pred utrdbo je stalo nekaj domobrancev. Ko so slišali pesem, so se radovedno ozrli po cesti. Iz utrdbe je stopil oficir. Peter je opazil, da nekaj govori domobrancem. Vendar so ostali na svojih mestih. Dobro je, je pomislil. Mirni so, pa tudi Jelice ni. To pomeni, da je vse v redu.

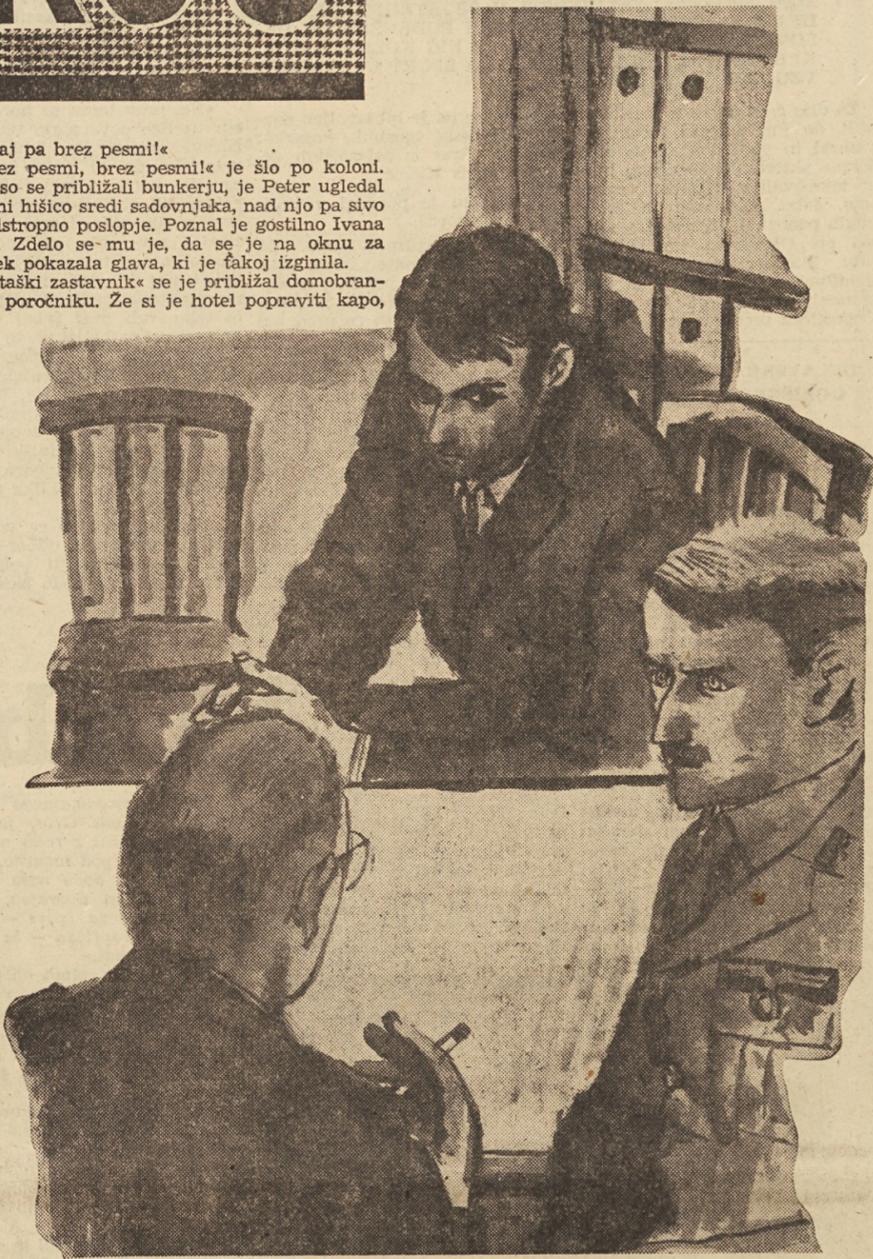
»Ustaši« so stopali počasi, malomarno. Peter se je obrnil in tiho ukazal:

»Zdaj pa brez pesmi!«

»Brez pesmi, brez pesmi!« je šlo po koloni.

Ko so se približali bunkerju, je Peter ugledal na desni hišico sredi sadovnjaka, nad njo pa sivo enonadstropno poslopje. Poznal je gostilno Ivana Kralja. Zdalo se mu je, da se je na oknu za trenutek pokazala glava, ki je fakov izginila.

»Ustaški zastavnik« se je približal domobranskemu poročniku. Ze si je hotel popraviti kapo,

pa se je spomnil Sušilovićevih besed. Ni pozdravil, le suho je sporočil:

»K poročniku Mirku Antolkoviću. Posebna naloga!«

Domobranski poročnik se je nasmehnil. »In če je to poročnik Antolković?« je spreletelo Petra. Krčevito so se njegovi prsti oklenili brzostrelke.

»Tam je. Na poveljstvu ali v gostilni. Lahko greva skupaj. Poročnik Seferović,« se je predstavljal.

»Ustaški zastavnik Benedik Toplak,« je bil Peter spet kratkih besed.

Do gostilne Ivana Kralja je bilo kakih sto petdeset metrov. Seferović in Peter sta stopala molče.

»Ali ste utrujeni?« ga je mirno vprašal Seferović, kakor da ga to ne zanima posebno.

»Kar precej.«

Seferović je spoznal, da ustaški zastavnik ni kdo ve kaj zgovoren.

»Vodnik,« se je obrnil Peter k Mladju, ki je stopal za njim. Pomignil mu je. »Ostani z desetine tu in počakaj na tista dva v civilu. Pripelji ju na poveljstvo.«

Mladjo je takoj razumel. Obstal je in odbral zadnjih deset »ustašev«.

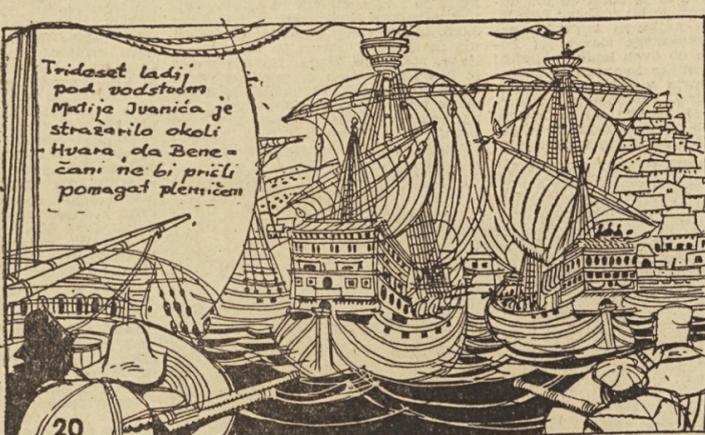
»Pogledal bom, morda je poročnik Antolković tu v gostilni,« je rekel Seferović, ko sta bila blizu sivega enonadstropnega poslopja. Zaklical je:

»Antolković!«

»Ni treba, ni treba,« mu je Peter naglo segel v besedo.

(Se nadaljuje)

V pristanišču dneva

DELAVSKE TEKME BREZ PRIMERE DOSLEJ

MARIBOR KOT VELIKO INDUSTRIJSKO SREDIŠČE Z RAZSEŽNIM ZALEDJEM TJA DO MURSKÉ SOBOTE IN RAVEN NA KOROŠKEM IMA VSE MOŽNOSTI ZA RAZMAH ŠPORTNE AKTIVNOSTI V ŠPORTNIH DRUŠTVIH IN SEVEDA TUDI V SINDIKALNIH PODRUŽNICAH DELOVNIH KOLEKTIVOV. V TEH JE NIČ KOLIKO LJUDI, KI SE KAKOR KOLI ZANIMAJO ZA ŠPORT IN TELESNO VZGOJO.

Ze dlje časa pa so v Mariboru čutili, da jim manjka forum, ki bi zbral in vodil vse te številne športne aktivne. (Ti so doslej največ tekmovali v nogometu, rokometu, šahu, kegljanju in še v drugih panogah). Marca letos se je zato pri Okrajnem sindikalnem svetu Maribor sestel poseben iniciativni odbor. Hkrati je bila ustanovljena komisija za oddih in šport. Za predsednika tega no-

vega telesa pa je bil izvoljen znani mariborski športnik, košarkar Marijan Cirer iz železniških delavnic Boris Kidrič.

Kaj nam je povedal v krajšem razgovoru?

»Zdaj se pripravljamo, da bomo uresničili naše sklepe. Prav vsak šport mora prodreti v delovne kolektive. Mnogo je namreč športnikov, ki so se pred leti aktivno tekmovali ali pa se samo zanimali za ta ali oni šport. Mnogi bi se še danes radi pomerili na skromnejših tekmovaljih! Zato smo pred kratkim sklicali sestanek vseh mariborskih športnih podzvez in zastopnikov delovnih kolektivov (32) ter se pomenili o bližnjem tekmovalju. Ob tej priložnosti smo sklenili, da se delavskih športnih iger lahko udeležujejo samo neregistrirani športniki, kajti samo s tem ukrepom bomo dosegli zaželeno širino. Kajpak bomo prikrčili tudi ostala tekmovalna pravila, posebno v odbojki in rokometu, tako da bodo ustrezala željam slehernega tekmovalca.

Narčte bodo pripravile strokovne podzveze, ki bodo poskrbele tudi za tehnično organizacijo. Računamo, da bodo prve tekme v začetku septembra.

Hkrati smo anketirali tudi delovne kolektive in povprašali za prijavljenci v posameznih panogah. Vabilu so se najštevilnejše odzvali kolektivi iz Ptuj, Raven in seveda Maribora. Za posamezne konkurence se je prijavilo naslednje število ekip: nogomet — 16, odbojka — 24, streljanje —

64, šah — 56, kegljanje — 64, atletika — 12, plavanje — 8, smučanje — 18 in rokomet — 20.

Pozimi bomo poskusili še s telovadbo, čeprav nimamo na voljo dovolj telovadnic.

— Kako boste tekmovali, v kolih, po ligaškem sistemu?

»Ne, prav temu se hočemo izogniti; lige povzročajo vedno nezdrave pojave. Da, lahko bi se pripetilo, da bi naše igre celo zgrešile namen. Zato bomo raje pripravili občinskim sindikalnim svetom, da naj najprej organizirajo prvenstva po podjetjih (medobratna tekmovalja). Najboljši naj bi nato tekmovali v reprezentanci podjetja. Sele tedaj bi tekmovali med seboj v občinih, samo najboljši pa bi se plasirali v finale. Zaključno tekmovalje bo bržkone trajalo teden dni.

— Kako pa dela komisija za oddih zdaj, v sezoni dopustov?

»V letošnji poletni sezoni bomo organizirali tabore, ki so menda najcenejša oblika zdravega oddiha.

Zahvalili smo se za odgovore z željo, da bi novi odbor krepko prijel za delo, kajti tedaj tudi veliki uspehi ne bodo izostali.

Zgodovina jugoslovanske telesne vzgoje ne pomni tako veličastnega praznika, kakor se prav te dni razpletata na beograjskih športnih igriščih in stadionih. Povsod kipi razposajena zdrava mladost, na vsakem koraku je čutili živahen utrip slavnostnih dni II. zveznega zletja »Partizana« Jugoslavije. Po 12 letih so se ondaj spet zbrali telovadci in telovadke iz vse Jugoslavije. Letos jih je dvakrat več kakor pred dobrim desetletjem — čez 30.000, pa tudi vsebina vseh zletnih prireditev je drugačna, koristnejša za udeležence in privlačnejša za gledalce. Za prvimi uvodnimi pionirskimi dnevi bo jedro vseh prireditev II. zletja telesnovzgojne organizacije »Partizana« prav v prihodnjih urah. Trije javni nastopi, številna prvenstvena tekmovalja in še druge vrhunske prireditve bodo lahko samo še podkrepile splošno mnenje o tej telesnokulturni manifestaciji: »Partizana« Jugoslavije načelno vzgaja in krepi mladino in delovne ljudi, zavestno lebdí nad ljudskim zdravjem in njegovo delovno storilnostjo ter tako učinkovito pomaga kovati jutrišnji lepši dan...

OBISK V KRANJSKI TOVARNI »PLANIKA«

Ko bodo imeli stadion...

Tajnik nogometnega kluba »Planika«, Rudi Gros, je odprl okno in pokazal z roko na velik raven prostor pod tovarno.

»Vidite, tu bodo naša igrišča. Ko bo stadion dograjen, takrat bo zanimanje za šport — o tem sem trdno prepričan — še enkrat večje kot danes.

Izpod nizkih, sivih oblakov je vztrajno deževalo. Na razritem prostoru pod tovarno so se v kotanjah nabirale rjave luže.

»Se precej dela boste imeli s svojim stadionom«, sem pripomnil.

»Seveda, saj vidite. Povsod samo grušč in kotanje. Smo pač na robu savskega korita. Precej kamionov zemlje bo še treba navoziti na to kamnito puščavo. Ko bo zemlja nasuta, bomo zasejali travo...«

Tajnik je obmolknil in se molče zazri v globino. Morda je v duhu že videl tovarniški stadion, pokrit z živozeleno travo. In na njem delavce, ki igrajo odbojko, nogomet, rokomet, mečejo kroglo. Potem se je obrnil.

»Ali ne bi šla nazaj v sobo?«

Tajnik je odprl debelo knjigo. Historiat nogometnega kluba. V njem so opisane vse tekme, rezultati, postave moštve, streli golov itd. — od prvega dneva do danes.

»Tako je po ustanovitvi smo formirali še nogometno, namiznoteniško in rokometno sekcijo.«

REPREZENTANCA FLRJ :
PLANIKA 5:0

Potem je tajnik spet pripovedoval. Začetki »Planike« niso bili rožnati. Mnogi so društvu očitali, da razbija telesnokulturno organizacijo, da je sektaško, da hoče ustvariti poseben »sindikalni« šport itd. Toda v društvu se niso dali omajati, saj jim je šlo le za to, da vključijo v športno življenje čimveč svojih delavcev. Čeprav še danes nimajo niti enega svojega športnega objekta, so v tem prizadevanju vendarle precej uspeli. Kegljacev je največ — 90. Udeležujejo se kot poseben krožek v sklopu kegljaškega kluba »Triglava«. Šahistov je okoli 30, nogometašev blizu 50. Imajo tudi mladinsko in rezervno moštvo.

»Največ uspehov so poželi nogometaši lani. Postali so prvaki Gorenjske. V kvalifikacijah za vstop v slovensko ligo pa smo izgubili.«

Pokazal mi je sliko. »To je naša enajstletnica, ko smo lani igrali na Bledu. Reprezentanca FLRJ, ki se je pripravljala za svetovno prvenstvo na Svedskem, nas je premagala s 5:0.«

»Kako pa gre letos?«

»Letos smo v gorenjski podzvezi zasedli 3. mesto. Veste, brez lastnega igrišča ne bo šlo. Za vsako tekmo moramo prositi, da dobimo igrišče. Za vsako tekmo plačujemo odškodnino 3000 din. Tudi kegljači plačujejo za treninge.«

»Kje pa trenirajo vaši nogometaši?«

»Kje trenirajo? Kar v gozdu! Tam doli za tovarno. Ali pa na travniku ob mlekarni v Cirkah...«

Sobesednik je vzdihnil. »Dokler ne bomo imeli svojih igrišč, ne bo pravega razmaha. Upali smo, da bodo še letos dela goto-

va. JLA nam je že lani pomagala z buldozerjem, člani našega kolektiva pa so delali v brigadah. Več tisoč ur so opravili pri odvažanju kamenja, zasipavanju globoke jame, ravnanju igrišča. Zdal čakamo na zemljo. Obljube že imamo od podjetja »Projekt«, da nam bo dalo zemljo, ko bo odprlo novo gramoznico. Samo...«

Vedel sem, kaj pomeni tisti — samo. Težko je pač čakati...

S tajnikom sva stopila še na bodoči stadion. Lep prostor. Na levi Sava, na desni moderna trinaestopna stavba tovarne. Okoli pa zeleni gozdovi. Ko bo tu rasla trava, bo to čudovit prostor, športni in prirodni park, ki bo povezoval človeka in prirodu. Stadion bo v okviru tujih stvari tovarni. Upajmo, da bo kolektiv »Planike«, tako kot je prebrodil mnoge težave v proizvodnji, tudi na stadionu čimprej odstranil vse ovire. Ko pa bo zelena odeja prekrila igrišča pod tovarno, bo tudi ŠD »Planika« prišlo — na zeleno vejico. I. P.

II. DELAVSKE ŠPORTNE IGRE GORIŠKEGA OKRAJA V Idriji 250 tekmovalcev

Na telesnovzgojnih igriščih v Idriji so bile v minulih dneh tradicionalne delavske športne igre goriškega okraja. V letošnji drugi reprizi je tekmovalo 250 udeležencev v nogometu, odbojki, namiznem tenisu, atletiki, streljanju, balinanju in šahu, na tekme pa so prišli iz Ajdovščine, Nove Gorice, Kanala in Idrije.

● Izidil — streljanje, moški: N. Gorica, Kanal, Idrija; ženske: N. Gorica, Kanal, Idrija; namizni tenis, moški: N. Gorica, Idrija, Kanal; ženske: N. Gorica, Idrija, Kanal; balinanje: Kanal, Ajdovščina, N. Gorica; atletika, moški: N. Gorica, Idrija, Kanal; ženske: N. Gorica, Idrija, Kanal; nogomet: N. Gorica, Kanal, Idrija; šah: Idrija, Kanal, N. Gorica.

V generalnem plasmaju je zmagala Nova Gorica pred Kanalom in Idrijo.

Košarka je med delavsko mladino zelo priljubljena športna igra.

POBUDO SO DALI KEGLJAJČI

Kranjska tovarna obutve »Planika« leži ob desnem bregu Save, pod strmimi pobočji, kjer se prične spuščati gorenjska cesta proti savskemu mostu. Precej skrita je očem — kot prava planika. Seveda pa se kolektiv s 1036 delavci, ki je drugi največji te vrste v državi, res ni treba skrivati pred javnostjo. Letos bo podjetje z istim številom delavcev kot lani izdelalo 170.000 parov čevljev več kot l. 1958. Kar 1.100.000 parov čevljev bodo naredili in ustvarili nad 2 milijardi dohodka. To so uspehi »Planike« v proizvodnji. To ime pa se zadnja leta vse pogosteje pojavlja tudi v športnem življenju.

»Pobudo za ustanovitev našega društva«, je nadaljeval tajnik Gros, »so dali pravzaprav kegljači. Njih je največ in že dolgo let so marljivi. Razen kegljačev so se začeli udeleževati tudi šahisti in atleti. Zato smo sklenili ustanoviti svoje društvo. Ustanovni občni zbor je bil 25. januarja 1957.«

NA ČRNO-BELIH POLJIH Odslej, Memorial Jožeta Gregorčiča

Tako, kot je v naslovu zapisano, se glasi sklep nad 100 šahistov in prijateljev šaha, sprejet na predlog udeleženca brzoturnirja pred 27 leti Jožeta Šiške, preteklo nedeljo na Pokljuki. In prvi, ki je odšel od tod domov s pokalom, je bil mojster Lešnik. To bi bil najkrajši povzetek nedeljskega šahovskega slavlja na Pokljuki, slavlja ob dveh letih jubilejih: 40-letnici jeseniške Svobode in 27-letnici brzoturnirja v galerijah Pokljukiške luknje. Med sklepom in zaključkom pa se je zgodilo toliko lepega, šahovskega in nešahovskega, da je podrobnejši zapis popolnoma na mestu, čeprav je že drugi zapovrstjo ugašen na isto temo.

Dva avtobusa in več osebnih avtomobilov je pripeljal pred Sporthotel nad sto šahistov in prijateljev šaha. Prišli so z vseh koncev in krajev, največ kajpak z Gorenjske: z Jesenic, z Javornika in Gorij, iz Radovljice, Kranja in Domžal, potem pa še iz Ljubljane, Maribora, Celja, Novega mesta in še od kod. Vseh krajev si enostavno ni bilo mogoče zapomniti. Med njimi je bilo tudi devet taktih, ki so bili na Pokljuki že 14. avgusta 1932 med šahisti, tako Albert Manfreda, Voncej Perko, Valentin Rošic, Ivan Mavec,

Jelen Avgust in Ivan Zen, pa inž. Milan Vidmar, Jože Šiška in Ernest Mikus. Samo trije so izostali: Mici Stana, Anton Klemenc in Jože Pesjak. Vseh sta se organizatorja prireditevi, šahovsko društvo in DPD Svoboda »Zrno« Cufar z Jesenic, spomnila s knjižničnimi darili: Smolejevo »Gorenjska v miru, trpljenju, borbi in svobodi« in Cufarjevo »Nova gaza«. Vsi »stari« so se tudi posebej sklicali.

Praden se je 87 prijavitelencev spustilo v šahovski boj in začelo vsakih pet sekund vleči poteze, so govorili zastopniki jeseniškega »šahovskega društva in Svobode Zdravko Štrumbi in Ivan Zen, kot zadnji pa še v imenu »starih« Jože Šiška. Objujenih je bilo precej lepih spominov, predvsem v zvezi z organizacijo brzoturnirja pred 27 leti. Ivan Zen je pripovedoval, kako so zbirali s polami denar za izvedbo te šahovske prireditve in nabrali sedem dinarjev, kako je tedaj brezposelni Valentin Rošic-Folti delal na prireditvenem prostoru, da jih je pet (Jože Gregorčič, Viktor in Jože Sorli) padlo v NOB, in še in še »zato je odločitev o stalnem memoru z imenom narodnega heroja Jože Gregorčiča samo zelo skromna odločitev za sprejemanje napredne misli na Gorenjskem v letih pred vojno in za prelito kri borec za svobodo.

Vsem ko so se »stari« po uvodni slavnosti umaknili, da bi se lahko v mislih povrnili toliko in toliko let nazaj, in prepustili inž. Vidmarju in Šiški, da jih zastopata, se je razplamtel na šahovskih deskah neusmiljen boj. V najmočnejši, mojstrsko-kandidatski skupini je bil 13 udeležencev zmagal mojster Lešnik z 10,5 točke. Drugi je bil kandidat Grosek 9,5, tretji mojster Puy 8,5 in četrti kandidat Parma 7,5. Prve in drugokategorikov je bilo že 27 ali za dve predskupini, ki sta dali deset finalistov. Po skupno 21 ali 22 partijah je bil s 6 točkami najboljši Sila pred Horvatom in Brglezom 5,5. Ivačičem 5 itd. Največ — 47 — je bilo seveda tretje, četrto- in brezkatégorikov. Po trije so se iz štirih predtekmovalnih skupin uveljavili v skupno tekmovalje, v katerem je s 5 točkami zmagal Saradjen pred Mihelcem in P. Vošnjakom 7,5. Inkretom 5 in drugimi. S prekinitvijo za končilo je trajal brzoturnir kar sedem ur.

Na Pokljuki je zdaj spet šahovski mir. Toda vsi, ki so bili v nedeljo tu, se bodo ne samo radi spominjali lepih doživetij, temveč se tudi ponovno vračali, kadar bo spet kaka šahovska prireditev v teh krajih. Ze prihodnje leto.

Pogled čez sedanjo »gmajno« proti tovarni Planika.

OHO-AHA

Oho, zares zanimivo! Naši nogometni trenerji vse čezšče sprejemajo ponudbe iz tujine. Razne Pfafe, Bonipertije in njim podobne učijo nogometna veščine. Doma pa so Milutinović, Crnković in tovariši nevezani skoraj sami nase. Ko je sloves naših brdarjev že skorajda davna zgodovina, pa je le nekomu šinila v glavo odrešilna misel: dobiti moramo tuje trenerje! In glej, Dinamo (zagrebški) je podpisal triletno pogodbo z Budimpeščancem Bukovijem. Sedaj bodo torej tuji trenerji naše, naši pa tujce. Ni slaba rešitev!

Aha, bila je trda. Pest švedskega boksarja Johanssona namreč, ki je tako močno zadela dosežanega absolutnega svetovnega prvaka Floyd Pattersona, da se je le-ta za slabih devetih minutah boja — na predlog sodnika — odrekel naslovu šampiona. Sedaj tega boksarja po vsem svetu pomilujejo. Njemu pa ni ni tako hudo, saj je vtaknil v žep pol milijona (dolarjev) in zagotovilo, da bo povratni dvoboj že čez tri mesece.

Oho, z izvedbo XII. državnega prvenstva v dviganju uteži si beograjski Partizan ni zaslužil prav nobene pohvale, marveč si je samo nakopal jezo več ko 60 močnih mož. Organizatorji so namreč pozabili na nekatere »malenkosti«: na dobra prenočišča, tehnično, ureditev dvorane in tekmovalnega odra, ročke, dežurnega zdravnika itd. itd. Pravzaprav je pri vsem še presenetljivo, da smo v tej splošni zmedbi sploh še dobili nove državne prvake...

Aha, letošnjega slovenskega prvenstva v tenisu so se udeležili samo tekmovalci in tekmovalke mariborskega Branika, Triglava iz Kranja in prirediteljev — ljubljanske Olimpije. Le-ti so računali, da bodo na prvenstvo prišli tudi zastopniki iz Novega mesta, Jesenic, Trbovelj, Postojne in Kidričevega, kjer imajo lepa igrišča. Zares škoda, sicer že tako uspela prireditve bi imela še večji sijaj.

Tovarna »Tomos« ni pomembna samo za koprski okraj, niti samo za Slovenijo, temveč je velikega pomena za vso Jugoslavijo!

Stroji vzgajajo nov, napreden in socialističen rod

Delavci za tovarno — tovarna za delavce

Se nam zvenijo v ušesih tople besede voditelja jugoslovanskih narodov, maršala Tita, ki jih je izrekel delovnemu kolektivu tovarne motornih koles »Tomos« v Kopru ob svojem obisku v tej tovarni, ko je stekla serijska proizvodnja v celoti doma izdelanega »Colibrija«:

»Res je, da moramo danes po nekajletnih vaših naporih ugotoviti, da ste dosegli ogromen napredek in ustvarili v naši deželi eno najmodernejših tovarn in to tako tovarno, kakršna dejansko mora biti v deželi, ki je socialistična, tovarno, v kateri se delavci ne počutijo kot v neki mučilnici, temveč v kateri delajo z najsoodobnejšimi tehničnimi sredstvi in v resnično higienskih pogojih, ko so jim na razpolago vsa tista sredstva, ki omogočajo, da bi delavci v tej tovarni, kjer trošijo svoje fizične sile in kjer hčerati ustvarjajo, varovali svoje zdravje in se čimbolje počutili.«

»Ko smo v prvih povojnih letih razmišljali o tem, kaj naj storimo v tem delu nove Jugoslavije, v Slovenskem Primorju, da bi se ti kraji čimprej izkopal iz revščine, smo se zavedali, da je to mogoče edno tako, da se zgrade nekateri industrijski objekti. Ko so vaši tovariši prišli v Beograd in predlagali, da se zgradi prav taka tovarna, kot

sa. Naslednje leto so v »Tomosu« izdelali že 2766 motornih koles in mnogi so bili prepričani, da je tovarna »Tomos« že zgrajena. Šele lani se je montaža motornih koles preselila iz zasilnih skladišč v novo, tedaj še nedokončano tovarniško poslopje. Toda takrat so Tomosovi izdelki že preplavili Slovenijo in na naših cestah je bilo vse

dobivali prej delo — temveč je pomembna in enaki meri za razvoj vsega gospodarstva v koprskem okraju.

Dograjena tovarna je popolnoma spremenila lice koprške komune. Za potrebe svojih delavcev in uslužbencev je tovarna obnovila cela naselja, ki so bila zapuščenca. Z Londonskim sporazumom je Koper dobil nekaj praznih vasi blizu italijanske meje (Miljski hribi). Hiše v njih so bile sicer demilirane, toda Tomos jih je adaptiral in tako so dobili preprotna stanovanja za delavce. Zraven tega je Tomos zgradil že vrsto stanovanjskih blokov in je v ta namen vložil za dvig družbenega standarda svojih delavcev okrog milijardo dinarjev iz lastnih ali investicijskih sredstev. Tako stanuje zdaj 70 odstotkov vseh delavcev v Tomosovih stanovanjih — 15 odstotkov v novih in 55 odstotkov v adaptiranih zgradbah. Tovarna namerava v bližnji bodočnosti zagotoviti stanovanja vsem članom njihovega kolektiva.

delavcev se kažejo v tem, da znaša bolniški stalež manj kot 2 odstotka obolenj.

SPORTNO UDEJSTVOVANJE NA VSEH PODROČJIH

Razvedrilo in zabavo najdejo člani delovnega kolektiva v Tomosu v raznih športih, saj imajo razne športne sekcije, kot so: odbojkaška, namiznoteniška, šahovska, vodnojadralna itd. Seveda imajo tudi svoj avto-moto krožek in pa planinsko društvo. Vsekakor dovolj, da vsi lahko najdejo zdravo zabavo ter razvedrilo v tem ali onem krožku. Kadar pa priredijo kakšno zabavo, tedaj jim zaigra njihova godba vesele in poskočne.

in uporabo istih komunikacij. Delo na strojih je pri njih enostavno in jasno. S tem principom so dosegli to, da so lahko lani novembra vključili naenkrat v produkcijo 500 nekvificiranih delavcev. Le na kontrolnih mestih so kvalificirani strokovnjaki. Razmerje med kvalificiranimi in nekvificiranimi delavci znaša približno 250 : 600.

V začetku je Tomos ustanovil posebno šolo za vzgojo svojih kadrov, ki pa je zdaj prerasla zaradi potreb v industrijsko šolo.

Solo za učence v gospodarstvu je letos obiskovalo 65 Tomosovih vajencev, ki so že kon-

Najnovejši izdelek »Tomosa« — izvenkrmini motor za čolne »Lano«.

Prvi zametki nove tovarne

Prvotno je bilo mišljeno, da bo nova tovarna motornih koles stala v Sežani, oziroma, da bo tam manjša tovarna, ki bi izdelovala pomožne motorje. Tovarna naj bi imela okrog 600 delavcev in bi delala v kooperaciji z inozemskimi tovarnami. Po priključitvi cone B k Jugoslaviji pa se je iz političnih, več motornih koles znamke »Tomos«.

S TOVARNO SO RASTLI TUDI LJUDJE

Če pride kje parola: »Mi gradimo progno — progno gradi nas!« do pravega pomena, tedaj je to vsekakor v tovarni Tomos. Okolica Kopra je kmečka. In prav iz vrst kmečke mladine so prihajali v tovarno prvi delavci. Mnogi od njih še nikoli niso videli takšnih strojev, kaj šele, da bi delali na njih. Pa so kljub temu prav ti delavci danes pravi mojstri na svojih strojih.

Najstarejša delavka v tovarni Tomos — sotovariši jo kličejo kar »Tomosova mamica« — Ana Babič iz St. Vida pri Kopru je bila preprosta snažilka v Tomosovih delavnicah. Vzljubila je delo pri strojih, kot je vzljubila tovarno, v kateri je pometala. Kadar ni imela posebnega dela, je pomagala zdaj temu, zdaj onemu delavcu pri stroju. Tako je počasi spoznala stroj in delo na njem.

»Drugi so me nagovarjali, naj zaprosim za premostitev k delu na strojih. Poslušala sem jih in zaprosila!« pripoveduje 67-letna Ana Babič. »Bila sem sprejeta in zdaj delam tri takte pred tekočim trakom (montira razne dele). Delo mi gre kar lepo od roke!«

Tako, kot se je naučila pri stroju Ana Babič, se je naučilo delati skoraj vseh 800 delavcev v tovarni Tomos. Organizacija dela je v tej tovarni takšna, da se lahko nekvificirani delavci v najkrajšem času pričijo delu na posameznem stroju. Mladina pri tem prednjači in nič čudnega ni, da je v Tomosu zaposlena večidel mladina, saj znaša povprečna starost delavcev v tej tovarni 20 let. Kakšnega pomena je to za koprski predel, kjer živijo še dandanašnji v okolici ljudje, ki v Kopru sploh še bili niso in se niso nikoli zanimali za tehniko, ne moremo niti dokončno oceniti. Mladi ljudje so skoraj čez noč postali nosilci naprednih idej in tehničnega razvoja na vasi. Danes ni človeka v Koprščini, ki ne bi vsaj poznal tovarne Tomos, če je že ni videl. In ne poznajo samo tovarne: tudi njene proizvode, motorna kolesa poznajo. Danes se vozijo kmečki fantje na delo v tovarno Tomos iz vasi, ki so oddaljene tudi po 36 kilometrov, s Tomosovimi motorji, ki so jih v tovarni sami izdelali ter sestavili.

POMEN TOVARNE TOMOS ZA KOPER

Tovarna Tomos ni pomembna samo za prebivalce iz koprške okolice, ki so bili z Londonskim sporazumom odtrgani od svojega zaledja Trsta, kjer so

SKRB ZA DELAVCA — PRVA NALOGA

Vsekakor je uspeh neke gospodarske organizacije odvisen v precejšnji meri tudi od življenjskih in delovnih pogojev delavcev. Vodilno osebe v Tomosu je ob pomoči vseh organizacij, predvsem pa sindikata, nenehno skrbelo za čimboljše in čim ugodnejše pogoje dela ter življenja v tovarni.

Delovni pogoji v tovarni so najvse ugodni. Glavna proizvodna hala, kjer so nameščena skladišča, kjer se vrši mehanska obdelava, kjer so stiskalnice, lakirnice, montaža ter ostali obrati in laboratoriji, je lepa, svetla, udobna in opremljena z najmodernejšimi stroji, ki ustrezajo vsem zahtevam higiensko-tehnične zaščite. Ze samo tako delovno okolje nujno sprošča produktivne in ustvarjalne sile delavca.

Delavska prehrana je zadovoljivo rešena, saj nudi tovarniška menza delavcem, ki nimajo svojega gospodinjstva, okusno in ceneno hrano. Razen tega deluje v okviru sindikalne podružnice odbor za pomoč bolnim in socialno šibkim delavcem ter blagajna vzajemne pomoči, ki je imela samo lani blizu 2 milijona izplačil.

Svojevrstna, verjetno edinstvena v Jugoslaviji, je Tomosova zdravstvena zaščita. Obratna ambulanta, ki jo sestavljata splošna in zobozdravstvena ambulanta, ima svoje prostore v posebnem, lepo urejenem poslopju sredi parkov in nasadov. Opremljena je z vsemi potrebnimi sredstvi za preventivno, kurativno in socialno medicino. Uspehi takšne skrbi za zdravje

Ana Babič v produkciji

Tudi na oddih svojih delavcev mislijo. Za zdaj še nimajo svojega počitniškega doma, mislijo pa nanj. Organizirani ga nameravajo v kakšnem planinskem kraju, če bodo naleteli na prave pogoje in priložnost.

SKRB ZA KADRE

Tehnološki procesi v Tomosu so zasnovani na principih velikoserijske proizvodnje. V polni meri uporabljajo tako imenovano linijsko tehnološko zasnovano, t. j. možnost spremembe proizvodov (več polavtomatov, in za svoje dobro.

čali svoj uk. Po opravljenih izpitih se bodo zaposlili v tovarni kot strugarji, brusarji, ordjarji, pleskarji, avtomehaniki itd.

V industrijski šoli v Kopru pa študenta tovarna Tomos 87 svojih dijakov. Razen tega študenta tovarna učence in študente na srednjih strokovnih šolah in na tehničnih fakultetah. Tako, kot je rastle tovarna in še raste — rastejo tudi kadri v njej, rastejo ljudje, ki delajo in se pri tem učijo, da bi znali delati še boljše za dobro tovarne izdelke.

Domačinka iz Smarij pri vrtnem stroju

Ob pravilni organizaciji dela, ekonomskih in nacionalnih razlogov preselili sedež nove tovarne »Tomos« (kratica iz: Tovarna motornih koles Sežana) iz Sežane v Koper, kjer je 7 ljudi v petih časovnih pisarnah in v enem skladišču podjetja »Vino Koper« začelo 24. jan. 1955 polagati s svojim delom prve temelje za današnjo mogočno in najsodobnejšo tovarno pri nas. Ze v istem letu so se pojavili v našem prometu prvi motorji z zaščitnim znakom »Tomos«. V skladišču grosističnega podjetja »Slavica« so v prvem letu montirali 344 motorjev, medtem ko so v bližini Kopra začeli z gradnjo sodobne tovarne za motorna kole-

z neizmerno požrtvovalnostjo in ukoreninjeno socialistično zavestjo je delovni kolektiv tovarne »Tomos« v pičlih nekaj letih ustvaril ponos naše industrije, najsodobnejšo tovarno motornih vozil, ki ji ni enake v vsej Jugoslaviji. Ta ustvarjalna pot ni bila lahka. Treba je vedeti, da je vladala v tem predelu Slovenskega Primorja pod okriljem fašistične Italije revščina, ki jo je nasledila s priključitvijo cone B nova Jugoslavija. Takrat se je postavilo tudi vprašanje, na kak način odpraviti to revščino. Maršal Tito je govoril tudi o tem:

Tovarna Tomos je organizirala v Jugoslaviji doslej 138 servisnih delavnic in tudi v tujini že organizirajo prve servisne postaje (v Grčiji, Turčiji in Siriji). Problem servisne službe je jugoslovanski problem, zaradi tega vzgajajo v Tomosu poseben strokovni kader, ki je zaposlen v servisni službi. Dosedaj je tovarna dala že okrog 300 kvalificiranih mehanikov po vsej Jugoslaviji. Razen tega pa ima Tomos organizirano tudi svojo »letečo« servisno službo. Dva Tomosova servisna avtomobila krožita po vsej Jugoslaviji in kjerkoli jih potrebujejo, jih lahko pokličejo. Tovarna Tomos namreč nudi kupcem njihovih vozil vso pomoč ter rezervne dele in je prvi ter tretji pregled vozil celo brezplačen. Te ugodnosti mnogi ne poznajo in se je ne poslužujejo v taki meri, kot bi se je lahko.

Kladiva železarne v Muti pojejo pesem svobode

Približno pred 400 leti so na Pohorju odkrili precej železne rude, ki pa je bila sicer slabše kvalitete. Na več krajih Pohorja so nastale fužine, z njimi pa železarske delavnice, ki so to rudo predelovale v kovane izdelke, predvsem v poljsko orodje. Kopanje rude se je ne glede na kvaliteto izplačalo, kajti transport iz rudnikov na Koroskem in Štajerskem je bil v tistih časih predrag.

Med kovačnicami, ki so predelovale fužinarske vlitke — grodlje, je tudi železarna na Muti, ki je stara okoli 400 let. Nastanku železarne so pripomogle fužine pri Sv. Primožu na Pohorju, kajti od tam so dobivali glavno surovino — železo, in potok Bistrica, ki je dajal pogonsko silo za repna kladiva in vetrovnike za peč.

Prve zgodovinske podatke zasledimo že iz leta 1581 na neki davčni polji, ki jo hranijo v državnem arhivu na Dunaju, nato pa iz leta 1780, ko so o njenem delu ohranjeni že zanesljivi podatki.

Prva znana lastnika sta bila Ludvik von Bernut in Anton Vinkelseth, ki sta vodila podjetje pod naslovom Gewerkschaft Hohenmauthen. Podjetje je prehajalo iz rok v roke. Znatno vzpon je doseglo za časa francoskega medvladja, ker je pridobilo nova tržišča v Dalmaciji in na Primorskem. Največji razmah pa beležijo v 19. stoletju zaradi gradnje železnice Celovec-Maribor. Za gradnjo železnice so potrebovali mnogo orodja in žebeljev za pritrdjevanje tračnic. Takrat je železarna zaposlovala 300 delavcev. Po izgradnji proge pa je delo nazadovalo in je železarna nudila zaslužka le 50-60 delavcem. Stevilčno stanje zaposlenih se je menjavalo z ozirom na potrebe tržišča.

Leta 1918 je kupila podjetje od tedanjega lastnika Otona Erberja avstrijska firma Grei-

Gerolt, dolgoletni tajnik podružnice SMRJ, je dal dragocene podatke o borbi delavstva in rasti njegove zavesti. Takole je pripovedoval:

»V tovarni sem zaposlen od leta 1921. Lahko si predstavljate, da sem tukaj marsikaj doživel. Dobro se spominjam štrajka leta 1924. O, takrat so bili slabi časi. Vsak dan so rasle cene živežu in tekstilu. Naša organizacija nam je v borbi za izboljšanje položaja nudila trdno oporo, zato je naš prvi štrajk uspel. Ta je povečal zaupanje delavstva v moč svoje organizacije, katere so se še tesneje oklenili. V nacionalnem oziru je negativno vplivalo dejstvo, da je bila vsa študijska literatura v nemškem jeziku, saj jo je širila nemško-avstrijska demokratska stranka. Razen tega je bil občevelni jezik v tovarni nemški, saj so nemški lastniki imeli odločno raznarodovalne cilje. Kljub temu so delavci po uspehi stavki leta 1924 ustanovili slovensko kulturno prosvetno društvo Svoboda, ki je živahno delovalo do leta 1929, ko so bila vsa taka delavska društva prepovedana.

Ponovna gospodarska kriza v letu 1927-1928 je povzročila drugo stavko, ki je po desetdnevni pogajanjih žela zaželeni uspeh. V letih 1930-1934 so nastopili za nas hudi časi. Tedanji direktor ing. Ivan Endel je odstopil vso proizvodnjo tovarni v Zrečah, v Muti pa smo izdelovali le motike in lopate, to je artikla, po katerih je bilo manjše povpraševanje, tako da se je proizvodnja omejila, delavci pa so odpuščali. Med odpuščenimi delavci sem bil tudi sam, zaslužka smo si iskali v Zrečah. Ker odpusti niso bili v skladu z obstoječimi prepisi, smo delavci leta 1934 tožili podjetje za nadoknado izgubljenega zaslužka. Uspehi smo le delo-

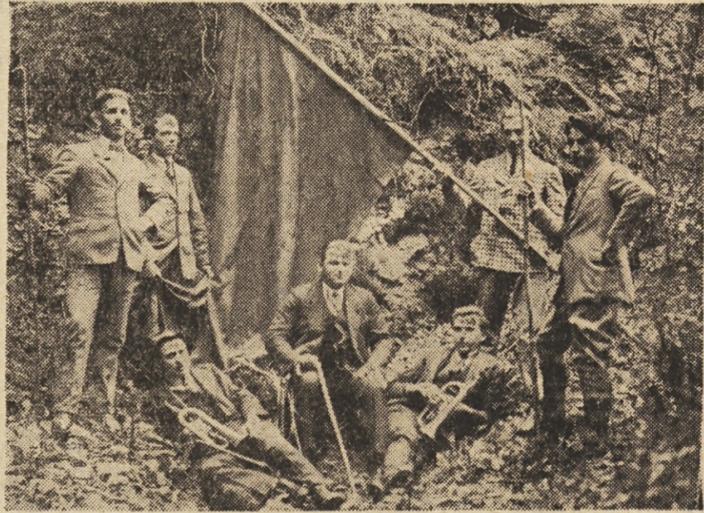
Sele po osvoboditvi je zamrla delavska zavest ponovno oživela in v letih socialistične graditve smo se delavci v Muti vključili v proces vsesplošne izgradnje socializma. Ponosni smo, da tudi mi po svojih močeh pomagamo ustvarjati lepše življenje, kot smo ga imeli nekdanj. S temi besedami je tovariš Gerolt zaključil svoje spomine.

Ni se zmotil. Po osvoboditvi je tovarna postala last delavstva in zaživela novo življenje. Podjetje so začeli polagoma obnavljati in izboljševati delovne pogoje. Leta 1947 so uredili sanitarne naprave in napeljali vodovod. Velike težave so imeli z nabavo surovin, plamen in koks in zaradi pomanjkanja delovne sile. Vendar so vse te probleme z vztrajnostjo premagali.

Leta 1953 so preuredili iz kladivarne novo livarno. Začeli so nabavljati nove stroje, nekaj so jih zgradili tudi doma. Leta 1958 so v Vuzenici zgradili novo livarno, kjer vlivajo odlitke do 5 ton, po predloženih načrtih. Modele delajo v lastni modelarni, to imenujejo strojno litino. Komerčna litina pa so plošče za štedilnike, rešeta vseh vrst, plošče za električne peči in kuhalnike ter razni drobni odlitki. Prvi v državi so začeli izdelovati jekleni pesek. Njegova proizvodnja je modernizirana na tekočem traku. Pričeli so tudi z izdelavo mlevskih teles za cementno industrijo.

Kladivarne proizvaja vile vseh vrst, kovane in stiskane lopate, grablje raznih dimenzij, razno vrtno orodje, specialne lopate in motike ki jih izvažajo v Svico, Belgijski Kongo, Turčijo, Sudan in Južno Ameriko.

Veliko skrb so posvetili tudi stanovanjskemu vprašanju. Adaptirali in uredili so več stanovanjskih zgradb in zgradili so tudi dva stanovanjska bloka z 18 stanovanji.

Razvitje prapora »Svoboda« v Muti 1. maja 1929. leta.

nitz, ki je bila lastnica do leta 1934. Od nje je kupil železarno z denarjem ing. Bremca ing. Valter Mach s pretevo, da jo kupuje za Štajersko železo-industrijsko družbo. Ing. Bremc je bil takrat edini lastnik železarne. Livarno, ki jo je hotel opustiti, je kupil leta 1935 njegov svak ing. Eilert. V tem lastništvu je bilo podjetje do nacionalizacije.

Tovarna hrani zanimive podatke o razvoju delavskega gibanja v podjetju. Začelo se je takoj po I. svetovni vojni, ko so se vračali delavci iz vojne, kjer so prišli v stik z raznimi delavci in voditelji delavskih strank širom po Avstriji in se navzeli od njihovega revolucionarnega duha. Leta 1919 so ustanovili podružnico Zveze metalurških delavcev Jugoslavije, kar je pomenilo začetek sindikalnega gibanja. Organizirani so bili vsi redno zaposleni delavci.

Najstarejši delavec v podjetju, sedaj mojster tovariš Jože

ma. Za ves čas smo dobili od novega lastnika odpravnino v znesku 1500 dinarjev. Pri teh pogajanjih je bil navzoč tudi tedanji sekretar Zveze metalurških delavcev Jugoslavije tovariš Franc Leskošek.

Zadnja stavka, v kateri so stavkali samo livarni leta 1936, je bila zaradi neenotnosti delavstva in aretacije tovariša Leskoškeka brezuspešna, kljub temu, da je trajala 4 mesece. Temu neuspehu je bil glavni vzrok dejstvo, da delavci niso imeli več svoje organizacije. To sta izrabila kapitalista Eilert in Bremc, ki sta neorganizirano delavstvo po mili volji izkoriščala in zniževala mezde. Ni čudno, da so take razmere mnogo delavstva zavedle v nemški fašistični Kulturbund, ki so ga agentje propagirali kot delavsko socialistično organizacijo. To je privedlo do nacionalne mržnje med delavstvom, ki je dobila izraz zlasti ob okupaciji leta 1941.

Sindikalna podružnica ni držala križem rok. To je razvidno iz uspehov, ki jih je dosegla. Tovarniška godba, ki žanje največ priznanja s svojimi nastopi, delavsko prosvetno društvo Svoboda, ki je povezano s prosvetnim društvom na vasi, agilna strelska družina in moderno opremljena obratna gasilska četa — vse to so sadovi njenih prizadevanj.

V počastitev 40. obletnice KPJ bodo priredili teden dni trajajoče slavnosti. Med drugim so priredili razstavo, ki prikazuje zgodovinski razvoj delavskega gibanja v Muti. Upravni odbor in delavski svet bosta imela slavnostno sejo, na katero bodo povabili predstavnike političnih in gospodarskih oblasti. S to proslavo bodo kovinarji železarne Muta poleg svojih delovnih uspehov dokazali, da njihova kladiva kujejo lepšo bodočnost delovnemu človeku.

CA

Tovarna lesovine in lepenke

Podvelka

Lepo zeleno Štajersko kraji vsekakor mogočno pogorje Pohorja, ki se razprostira od Maribora ob Dravski dolini do Dravograda in na južni strani do Slovenjega Gradca. Pohorje, ki je polno počitniških domov in izletniških točk, ni samo turističnega pomena, temveč tudi neizčrpen vir lesnega bogastva, ki ga v socialistični Jugoslaviji načrtno izkoriščamo.

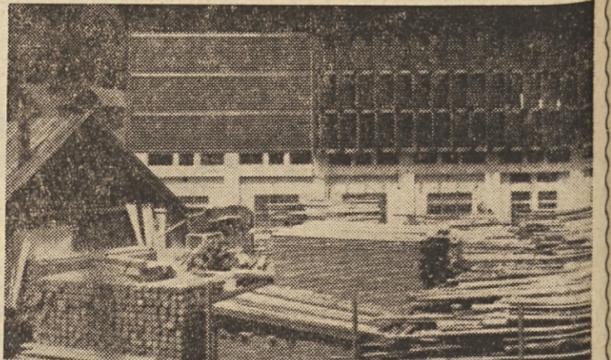
To neizmerno bogastvo pohorskih gozdov je videl tudi Edvard Pogačnik, posestnik iz Lehna. Videl pa je tudi ceno delovno silo, ki je je v tistem kraju dovolj, saj so bili tam le bajtarji in viničarji. Da bi izkoristil eno in drugo, se je odločil za gradnjo tovarne, ki bi vse te neizmerno zaloge lesa predelala v lesovino, kar bi se laže plasiralo na tržišču kakor les sam. Leta 1928 je pričel z gradnjo. Tovarna je bila zgrajena 1931 in je dala že prve tone lesovine. Gradili so jo pod težkimi pogoji, morali so delati po 12, pozneje pa po 10 ur dnevno. Leta 1933 se je začelo delavstvo upirati izkoriščanju kapitalista Pogačnika, ki je bil hud nasprotnik sindikalnega in naprednega gibanja. Organiziralo se je v Zvezo delavcev. S pogajanjmi so dosegli to, da jim je priznal osemurni delavnik in plačilo nadur. V nasprotnem primeru je bilo delavstvo pripravljeno tudi na štrajk. Pod takimi pogoji so delali do prihoda okupatorja, ki je v tovarni postavil svojega komisarja. Odpušeno je bilo tudi nekaj delavcev. To so bili stari, napredno misleči Slovenci, povečini organizatorji delavske zveze.

Leta 1944 so partizani tovarno zažgali. Pogorela je do tal. Obnavljati so jo začeli po osvoboditvi leta 1945. Obnovilo jo je ministrstvo za industrijo samo delno, da je bila možna izdelava polproizvoda lesovine. V takem stanju je bila do leta 1954, le da se je leta 1952 povečala za en brusilec. Ze leta 1952 je kolektiv

sprejel sklep za gradnjo zračne sušilnice, da bi imel možnost proizvajati gotovi fabrikat, to je lepenko, za katero je bilo povpraševanje vedno večje. Iz Mislinja so prenesli v Podvelko stare stroje, s katerimi pa je bilo mnogo dela, preden so jih v domačih delavnicah popravili in obnovili. Zgradili so zračno sušilnico, izdelali dva nova izjemalna in dva prebiralna stroja. Z vsem tem se je povečala proizvodnja nad 2500 ton, od tega 1800

kov, ki jih je v okoliških pohorskih gozdovih dovolj, tako da bodo izkoriščali tudi to, kar sedaj gnije. Z vsem tem se bo proizvodnja povečala za 900 ton.

Sindikalno delo v podjetju je vredno pohvale. Ze leta 1946 je bil ustanovljen dramski krožek, ki je s svojimi

Zračna sušilnica v tovarni

ton lepenke. Podjetje ima lastni vodni pogon in je vedno odvisno od vodostaja potoka Velke. Da bi se izognilo temu, so začeli pogon elektrificirati. Doslej so elektrificirali 40 % pogona tako, da je sedanja proizvodnja konstantna.

Da bi bila proizvodnja popolnejša, se je kolektiv odločil za rekonstrukcijo, ki jo mislijo izvršiti v dveh etapah. Sedaj so v prvi fazi rekonstrukcije, to je delne elektrifikacije in postavitve parnega sušilnega kanala, ki je zelo važen za proizvodnjo lepenke v zimskih mesecih, ko zračna sušilnica zaradi vremenskih prilik ne daje zaželenih kvantitet. V drugi etapi bodo postavili še en oddelek za izdelavo lepenke iz lesnih odpadkov, ki ostanejo v prečiščenju lesa za belo lepenko, in iz gozdnih odpad-

gostovanji žel tudi lep finančni uspeh. Cisti dobiček je bil porabljen za obnovno okoliških šol in podporo socialno ogroženim družinam tovarniških delavcev. S prostovoljnimi delom so pomagali pri izgradnji zadržnega doma v Ribnici na Pohorju. Z udarniškim delom v podjetju je bil izkupička nabavljen kinoprojektor in instrumenti za tovarniško godbo. Ustanovljeno je bilo delavsko prosvetno društvo Svoboda, ki se je združilo s prosvetnim društvom na vasi. Da bi sindikalna podružnica nudila svojim članom čimveč za časa letnega dopusta, so nabavili šotore. Letos so zgradili še dve weekend hišici.

Tako kolektiv tovarne gradi temelje za lepše življenje, za čimprejšnjo izgradnjo socializma v naši domovini.

K ČESTITKAM ZA PRAZNIK
RUDARJEV IN DAN BORCA
SE PRIDRUŽUJE KOLEKTIV

Tovarne glinice in aluminija

Kidričevo

VSEM ŽELI
ŠE MNOGO
DELOVNIH ZMAG
ZA ČIMPREJŠNJO
IZGRADNJO
NAŠE
SOCIALISTIČNE
DOMOVINE

OPOZORILO!

Člani sindikata - sindikalne organizacije, ki imate svoje počitniške domove v Slovenskem Primorju, z vozili avtoturističnega podjetja »SLAVNIK KOPER« se lahko udobno in hitro odpeljete na dopust!

PIRAN—LJUBLJANA—MARIBOR

Vozi vsak dan

PIRAN—LJUBLJANA—ZAGREB

Vozi vsak dan

PIRAN—LJUBLJANA—MARIBOR				PIRAN—LJUBLJANA—ZAGREB											
odh.	a	km		prih.	a	km		odh.	a	km		prih.	a	km	
10.15	18.00	0	PIRAN	10.35	19.50	0	PIRAN	20.50	23.00	0	PIRAN	20.50	23.00	0	PIRAN
10.20	18.05	3	Portorož	10.30	19.45	3	Portorož	20.45	22.55	3	Portorož	20.45	22.55	3	Portorož
10.25	18.10	7	Strunjan	10.25	19.40	7	Strunjan	20.40	22.50	7	Strunjan	20.40	22.50	7	Strunjan
10.35	18.20	12	Izola	10.15	19.30	12	Izola	20.30	22.40	12	Izola	20.30	22.40	12	Izola
10.50	18.30	19	KOPER	10.05	19.20	19	KOPER	20.20	22.30	19	KOPER	20.20	22.30	19	KOPER
12.20	20.00	84	Postojna	8.40	17.55	84	Postojna	20.05	22.15	84	Postojna	20.05	22.15	84	Postojna
13.45	21.10	138	LJUBLJANA	7.30	16.30	138	LJUBLJANA	19.35	21.45	138	LJUBLJANA	19.35	21.45	138	LJUBLJANA
14.00	—	146	Črnuče	—	16.05	146	Črnuče	19.15	—	146	Črnuče	19.15	—	146	Črnuče
14.10	—	152	kr. Domžale	—	15.55	152	kr. Domžale	18.55	21.10	152	kr. Domžale	18.55	21.10	152	kr. Domžale
—	—	—	Trzin	—	15.50	—	Trzin	18.00	20.25	—	Trzin	18.00	20.25	—	Trzin
14.20	21.30	—	Kamnik	7.00	15.40	—	Kamnik	17.30	20.00	—	Kamnik	17.30	20.00	—	Kamnik
14.45	—	188	Vransko	—	15.15	188	Vransko	17.20	19.50	188	Vransko	17.20	19.50	188	Vransko
15.10	—	201	Šempeter	—	14.50	201	Šempeter	16.50	—	201	Šempeter	16.50	—	201	Šempeter
15.15	22.40	205	Žalec	5.55	14.45	205	Žalec	16.30	—	205	Žalec	16.30	—	205	Žalec
15.20	—	207	Petrovče	—	14.40	207	Petrovče	16.00	18.40	207	Petrovče	16.00	18.40	207	Petrovče
15.25	—	209	Lerec	—	14.35	209	Lerec	15.35	—	209	Lerec	15.35	—	209	Lerec
15.35	22.55	213	Celje	5.40	14.30	213	Celje	15.25	—	213	Celje	15.25	—	213	Celje
15.45	—	218	Škofja vas	—	14.15	218	Škofja vas	15.00	—	218	Škofja vas	15.00	—	218	Škofja vas
15.50	23.05	222	Vojnik	5.15	14.10	222	Vojnik	14.30	17.30	222	Vojnik	14.30	17.30	222	Vojnik
15.55	—	227	Frankolovo	—	14.05	227	Frankolovo	—	—	227	Frankolovo	—	—	227	Frankolovo
16.00	—	233	Stranice	—	14.00	233	Stranice	—	—	233	Stranice	—	—	233	Stranice
16.15	23.25	238	Sl. Konjice	4.50	13.45	238	Sl. Konjice	—	—	238	Sl. Konjice	—	—	238	Sl. Konjice
16.20	—	242	Tepanje	—	13.40	242	Tepanje	—	—	242	Tepanje	—	—	242	Tepanje
16.30	23.45	253	Sl. Bistrica	4.30	13.30	253	Sl. Bistrica	—	—	253	Sl. Bistrica	—	—	253	Sl. Bistrica
16.35	—	258	Polskava	—	13.25	258	Polskava	—	—	258	Polskava	—	—	258	Polskava
16.40	—	262	Rače-Fram	—	13.20	262	Rače-Fram	—	—	262	Rače-Fram	—	—	262	Rače-Fram
16.45	—	265	Slivnica	—	13.15	265	Slivnica	—	—	265	Slivnica	—	—	265	Slivnica
16.50	—	268	Hoče	—	13.10	268	Hoče	—	—	268	Hoče	—	—	268	Hoče
16.55	—	273	Maribor, Ptujška c.	—	13.05	273	Maribor, Ptujška c.	—	—	273	Maribor, Ptujška c.	—	—	273	Maribor, Ptujška c.
17.00	00.15	275	MARIBOR	4.00	13.00	275	MARIBOR	—	—	275	MARIBOR	—	—	275	MARIBOR

Avtobusi odhajajo in prihajajo v Ljubljani izpred postaje v ulici Moše Pijada in avtobusne postaje. — Iz Celja izpred železniške postaje — Iz Maribora izpred avtobusne postaje.

PIRAN—KOPER—LJUBLJANA

Vozi vsak dan

odh.	a	b	expres	aa	c	d	km		prih.	d	expres	c	a	b	
4.00	5.00	6.00	7.10	9.00	10.15	18.00	0	Piran	10.35	17.20	17.50	19.50	20.20	20.50	23.00
4.05	5.05	6.05	7.15	9.05	10.20	18.05	3	Portorož	10.30	17.15	17.45	19.45	20.15	20.45	22.55
4.10	5.10	6.10	7.20	9.10	10.25	18.10	7	Strunjan	10.25	17.10	17.40	19.40	20.10	20.40	22.50
4.20	5.20	6.20	7.30	9.20	10.35	18.20	12	Izola	10.15	17.00	17.30	19.30	20.00	20.30	22.40
4.30	5.30	6.30	7.50	9.30	10.50	18.30	19	Koper	10.05	16.50	17.20	19.20	19.50	20.20	22.30
6.05	7.05	8.00	9.25	11.05	12.20	20.00	84	Postojna	8.40	15.25	16.00	17.55	18.25	18.55	21.10
6.20	7.20	—	9.40	11.20	12.35	—	93	Planina	—	15.00	—	17.30	18.00	18.30	—
6.30	7.30	—	9.50	11.30	12.45	—	103	Kalce	—	14.50	—	17.20	17.50	18.20	—
6.35	7.35	—	9.55	11.35	12.50	—	107	Logatec	—	14.45	—	17.15	17.45	18.15	—
6.50	7.50	—	10.10	11.50	13.05	20.35	117	Vrhnik	7.55	14.30	—	17.00	17.30	18.00	20.25
prih.	7.20	8.20	9.00	10.40	12.20	13.35	138	Ljubljana	odh.	7.30	14.00	14.50	16.30	17.00	20.00

Za lokalne proge v obmorskem pasu imate zveze vsake pol ure.

TOVARNA ZLATOROG MARIBOR

Tekstilno blago na debelo iz domače proizvodnje in iz uvoza v veliki in pestri izbiri lahko nabavite pri

VELETEKSTIL

trgovsko podjetje s tekstilom na debelo

LJUBLJANA

NAZORJEVA ULICA 4

Cementarna z obratoma Zidani most, Trbovlje

proizvaja visoko vredni PORTLAND CEMENT, lahke gradbene plošče in apnenčevó moko

Za praznik rudarjev, 3. julij, kličemo vsem rudarjem — srečno!

Za 3. julij, praznik rudarjev pozdravlja vse rudarje širom po naši domovini

KOCEVJE RUDNIK RJAVEGA PREMOGA

Rudnik rjavega premoega Trbovlje - Hrastnik

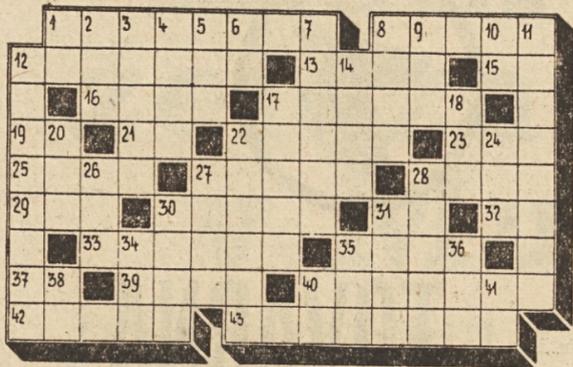
ČESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM, POSEBNO RUDARJEM ZA RUDARSKI PRAZNIK, 3. JULIJ. IN DAN BORCEV TER JIM ŽELI ŠE MNOGO DELOVNIH ZMAG PRI GRADITVI NAŠE DOMOVINE

Rudnik rjavega premoega Krmelj

ČESTITA OB PRAZNOVANJU 150-LETNICE RUDNIKA TER PRAZNOVANJU RUDARSKEGA PRAZNIKA, 3. JULIJA, VSEM SLOVENSKIM RUDARJEM, VSEMU DELOVNEMU LJUDSTVU IN VSEM CENJENIM ODJEMALCEM

RUDNIK KRMEJ MUČI RAV PREMOG PO ZELO UGODNIH CENAH IN SE PRIPOROČA ZA NAROČILA

Za razvedrilo in kratek čas

KRIZANKA STEV. 20

Vodoravno: 1. gradivo, snov, 8. prebivališče gozdnih živali, 12. slovenski naziv za enega od mesecev v letu, 15. mejno pogorje med Francijo in Švico, 15. vrsta piva, 16. očka, 17. truplo, ki je obvarovano pred trohno, 19. konec polotoka, 12. začetnici imena in priimka znanega nem-

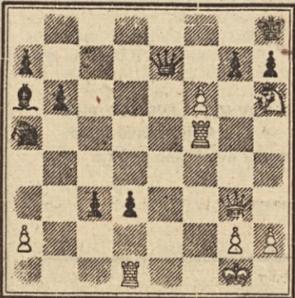
škega književnika, ki piše pod psevdonimom »Slavolok zmagec«, 22. avtomat, samodej, 23. posoda za shranjevanje vina, 25. ime armenskega skladatelja Hačaturjana, 27. plačilno sredstvo, 28. mesto v Italiji, ki slovi po posebni turistični atrakciji, 29. pečat, 30. kuhinjska posoda, 31. medmet, 32. pemični simbol za lahko kovino, 33. naprava, 35.

pop evka, melodija, 37. vas pri Ljubljani, 39. samostanski predstojnik, 40. priljubljena izletniška točka v Kamniških planinah, 42. pogonsko olje, 43. pušavnik, eremit.

Napiščno: 1. osebni zaimek, 2. žensko ime, 3. indijski plemenski znak, 4. hitro hlapljiva tekočina, 5. časovni termin, 6. pritok Kame v Rusiji, 7. ljubezen, 8. Britanec, 9. paradiz, 10. enaka samoglasnika, 11. opazovalec, 12. središče tekstilne industrije na Hrvaškem, 14. uboj, 17. francoski impresionistični slikar (Claude), 18. visoke igralne karte, 20. števniki, 22. tuje žensko ime, 24. nadležna žuželka, 26. turški veleposesnik, 27. žensko ime, 28. uničujoča sila ognja, 30. oče, 31. gladina, raven, 34. cesta, steza, 35. najvišja točka gore, 36. starorimski pozdrav, 38. kemični simbol za galij, 40. staroegipčanska duša, 41. romanski veznik.

Kombinirajmo

STEV. 25

BELI NA POTEZI DOBI

Beli: Kg1, Dg3, Td1, Tf5, Sh6, Pa2, f6, g2, h2 (9)
Črni: Kh8, De7, Tc3, Td3, La6, Sa5, Pa7, b6, g7, h7 (10)

Silno sta se zgrabila beli in črni! Oba napadata, oba grozita z matom. Toda v šahu je že tako, da je lahko na potezi samo eden, tokrat beli. Mora pa pohiteti in igrati edine poteze, ki vodijo neposredno do mata. Niso pretežke in jih bo lahko najti, zlasti še, ker je črni kralj v kotu deske — patiran. Ta okoliščina bo di reševalcem napotek!

REŠITEV KRIZANKE 19

Vodoravno: 1. robavs, 6. sektor, 11. ib, 12. katafalk, 15. Po, 16. Niš, 18. sirena, 19. riž, 20. grča, 22. kila, 23. meja, 24. Una, 25. sl., 26. Rab, 27. koka, 29. stil, 31. Trst, 34. ada, 35. klinik, 37. Oto, 38. re, 39. predigra, 41. on, 42. privid, 43. Afrika.

KUPON 20

Rešitev šahovske študije št. 25: naslednji potezi!

Naša znana zadrška tovarna likerjev »Maraska« je lastniku tega metuzalemskega likerja po-

NAŠA NAGRADNA UGANKA

V naši slikovni uganki vam tokrat posredujemo posnetek priljubljene izletniške točke — doma, ki stoji v neposredni bližini Ljubljane. Družbena organizacija, ki ta dom upravlja, ima v načrtu že prihodnje leto to priljubljeno izletniško točko delovnih ljudi še razširiti s tem, da bodo tam uredili kopališče, prostor za kamping in tako dalje. Odgovorite nam:

● katera družbena organizacija oziroma kateri organ jo upravlja?

Rešitve s kuponom nam pošljite najpozneje do prihodnjega četrтка, to je do 9. julija, na naslov našega uredništva, Ljubljana, Kopitarjeva ul. 2. Na pisemski ovitek ne pozabite napisati »NAGRADNA SLIKOVNA UGANKA«.

Med reševalci, ki nam bodo pravočasno poslali popolne in pravilne odgovore, bo žreb izbral enega, ki bo prejel denarno nagrado v znesku 5.000 DINARJEV

Žreb je izbral med temi rešitvami, ki smo jih prejeli na našo slikovno uganko v zadnji številki, odgovor Jožeta Valenčaka iz Celja, Malgajeva ulica 6a. Nagrado 5000 dinarjev, ki mu jo je žreb prisodil mu bomo poslali po pošti.

Pravilen odgovor na našo zadnjo slikovno uganko pa se glasi:

Tovarna, katere posnetek smo vam posredovali, je bila celjska Cinkarna; osnovno surovino za svojo proizvodnjo — cinkov koncentrat — dobiva ta tovarna iz rudnika Mežica, pa tudi iz Zletova in iz Trepče.

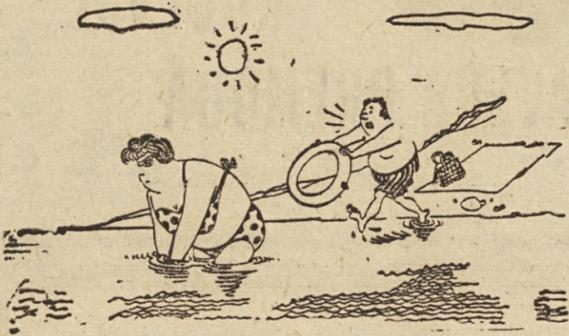
V CIRKUSU

— V kateri konfekcijski trgovini pa se vi oblačite?

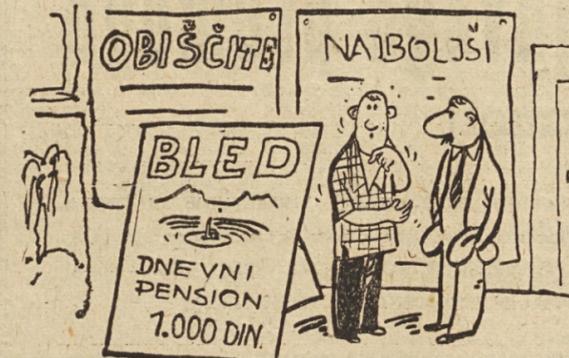
NIC ČUDNEGA

— Kaj se pa čudite, da vam je obleka razpadla po treh dneh; morda ste jo stalno nosili?!

CRNE PERSPEKTIVE

— Le učil se plavati, žena... Ko se vrneva z dopusta, se bova utapljala v dolgovihi!...

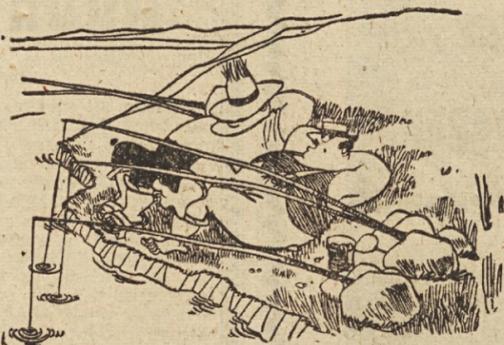
PRIMERNO ZA VSAK ZEP

— Za dnevni pension že imam dovolj denarja, kaj pa bo z nočnim?

PROZORNO VPRAŠANJE

— Kje boste pa vi preživeli letni dopust?

POTREBNA POCITKA

— Ali pojdete letos kaj na dopust, kolega?

60 let star liker

V. J. iz vasi Poljana blizu Zadra hrani doma že polnih 60 let veliko steklenico likerja maraska, ki so ga pred tolikimi leti naredili v Zadru. Steklenico tega likerja je ob neki slovesnosti v Zadru kupil še njegov ded, pa je domači takrat niso izpraznili in tudi pozneje ne; po nekaj letih pa so steklenico likerja hranili še kot zanimivost, ki je seveda z vsakim letom samo še pridobivala »na vrednosti«.

Naša znana zadrška tovarna likerjev »Maraska« je lastniku tega metuzalemskega likerja po-

nudila kar 100.000 dinarjev kot odkupno ceno, če bi hotel liker prodati. Steklenico bi kot zanimivost in v reklamne namene razstavili hkrati s sedanjimi proizvodi tovarne. Toda V. J. likerja noče prodati za nobeno ceno in pravi, da bo starinsko steklenico s sladko in opojno vsebino zapustil svojemu sinu, ki naj liker hrani še naprej.

Kadar je tat raztresen

Da so tudi tatovi včasih lahko raztreseni, je dokazal nedavni primer v Novem Pazaru:

V stanovanje nekega uradnika se je zvečer splazil tat, doma iz istega kraja, ki si je iz lastnikove omare hotel nekoliko »dopolniti« osebno garderobo; pobral je nekaj srajc in drugega perila, s ključke pa je smel tudi nov balonski plašč. Ker ni bil gotov, da ga pri odhodu na vratih ne bo nihče opazil, je sklenil plašč obleči, da ljudje ne bi imeli točnega opisa njegove lastne obleke, če bi ga videli. Tu pa je naredil usodno napako: preden je oblekel lepi plašč, je slekel star jopič, ki ga je imel prej oblečenega, in ga — obesil na obešalnik! Tam ga je seveda pozabil in — kar je primer tudi zaključilo — v žepu suknjiča je pozabil tudi svojo osebno izkaznico!

Raztreseni tat se je že nekaj ur potem, ko se je doma čutil povsem varnega, znašel — na postaji Ljudske milice!

Lisico ujel v — vrč!

Poljedelec Vladimir Poledica iz vasi Bratnjeva blizu Ivanjice je nedavno tega doživel nekaj prav res — nevsakdanjega. Postal je neprosto voljni »lovec« in tudi lovška sreča se mu je tisti dan kar čedno nasmehnila.

Poledica je odšel že dopoldne zdoma v bližnji gozd po drva; delal je naporno do opoldne in se pri tem oddaljil od vasi kakšnih 5 kilometrov. No, ko je prišel čas kosila, se je Poledica odpravil proti kraju, kjer je v velikem grmu skrival svoj obed; hrano je prinesel s sabo v gozd v zajetnem cinastem vrču, ki ga je za silo skrnil in ga pokrnil z vejevjem.

Toda ko je prišel do grma, kjer bi moral tičati vrč, ni bilo posode nikjer. Poledica je vrč s hrano nekaj čas iskal, saj je bil že posteno lačen, potem pa se je na-

potil domov v vas na kosilo, pred klinjajoč tatu, ki mu je izmaknil posodo s hrano vred in ga je pripravil ob popoldansko delo v gozdu.

Naslednji dan se je Poledica spet odpravil v gozd in ni pozabil pogledati po vseh bližnjih grmih, če bi slučajno le kje našel vrč, ki ga je tat morda odvrget, ko ga je izpraznil. Pa nič. Šele nekaj dni pozneje je začuden poljedelec v neki globeli našel iztegnjeno, mrtvo veliko lisico, ki ji je na glavi trdno tičal — njegov cinasti vrč!

Žival je zavohala hrano in je v vrč potisnila gobec, potem pa se ni mogla več rešiti posode s tesnim vratom, ki jo je stiskala tako dolgo, dokler ni poginila.

Ime ali priimek?

Res, pri nekem prebivalcu vasi Burovec v Požarevačkem okraju ni lahko ugotoviti, kaj je njegovo ime in kaj priimek. Ime ima namreč takšno, ki je kaj pogosto v istih krajih Srbije, prav takšen, na las natanko, pa ima tudi priimek, ki je tudi pogosten v Srbiji: ta človek je Milič Milič — skratka, natanko tako mu je ime, kot se tudi piše!

NAJFINEJŠE ŽENSKÉ NOGAVICE

iz creppe
nylona
perlona

Z IMENI:

ZDENKA
MILENA
SLAVICA
MOJICA
BOJANA
JELKA
SONJA in
POLONCA

Pazite na naš zaščitni znak!

Tovarna nogavic in drobne konfekcije Polzela